

T.C.
YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ BİLİM DALI

TUNCELİ İLİ YER ADLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan

Ali KOÇ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. İbrahim TOSUN

VAN-2016

T.C.

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü

TEZ KABUL VE ONAY SAYFASI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Bu çalışma, jürimiz tarafından

ANABİLİM DALI BİLİM

DALI'nda TEZLİ YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Başkan :

İmza:

ÜYE (Danışman) :

İmza:

ÜYE :

İmza:

ÜYE :

İmza:

ÜYE :

İmza:

ONAY: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu
onaylarım.

...../...../201...

.....

Enstitü Müdürü

ÖN SÖZ

“Tunceli İli Yer Adları” adlı bu yüksek lisans tez çalışmasında Tunceli’de Merkez ilçe dâhil 8 ilçe, 10 belediye ve 365 yerleşim adı anlam, yapı ve köken bakımından incelenmiş, oluşum biçimleri açıklanmaya çalışılmıştır. Yer adlarını vermede belirli eğilimlerin olduğu ve birbiriyle ilgisiz gibi görünen pek çok adın bir sisteme bağlanabileceği görüşünden hareketle il sınırları içinde bulunan yer adları değerlendirilerek çeşitli açılardan sınıflandırılmıştır. Bu çalışmada asıl amaç, yerleşim yerleri adlarını ses ve şekil kategorisinde yer alan dil unsurları açısından ele alarak yer ad bilimi çalışmalarına katkı sağlamaktır. Aynı zamanda bu çalışmayla Tunceli iline kültürel bir hizmet sunmak da amaçlanmış, bu konuyla ilgilenenlere bilimsel ve akademik bir miras bırakma çabası güdülmüştür.

Bu alanda lisan eğitimi aldığım yıllarda ve lisansüstü eğitimim sırasında engin bilgilerinden yararlandığım Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümünde bulunan değerli hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Bu konuyu çalışmamda beni yönlendiren değerli hocam Prof. Dr. Ahmet BURAN’a da çok teşekkür ederim. Ayrıca beni bu önemli çalışmayı yapmaya teşvik eden, bilgilerinden ve rehberliğinden istifade ettiğim, lisans eğitimi yıllarımdan beri tanıdığım, özellikle insanî ve ahlâkî yönlerini örnek aldığım, yanında çalışmaktan onur duyduğum ve tecrübelerinden yararlandığım, hoşgörülü ve sabırlı, değerli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. İbrahim TOSUN’a sonsuz teşekkürlerimi ve şükranlarımı arz ederim.

Ali KOÇ

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	i
İÇİNDEKİLER.....	ii
KISALTMALAR.....	viii
1. GİRİŞ	1
1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	1
1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ.....	1
1.3. ARAŞTIRMANIN KONUSU	3
1.4. TUNCELİ İLİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER	3
1.4.1. İlin Tarihi.....	3
1.4.2. İlin Coğrafi Durumu	5
1.4.3. İlin İklimi ve Bitki Örtüsü.....	7
1.4.4. İlin İdari ve Sosyo-Ekonomik Durumu /İdari yapısı.....	8
1.4.4.1. Nüfusu	8
1.4.4.2. İlçeleri.....	8
1.4.5. Ekonomik Durumu	8
1.4.6. Sosyal Durumu.....	9
1.4.7. Kültürel Durumu	9
2. AD (İSİM), ADLANDIRMA (İSİMLENDİRME, BELİRLEME, İŞARETLENDİRME), AD BİLİMİ (ONOMASTİK).....	10
3. YER AD BİLİMİ (TOPONOMİ, TOPONOMY, TOPONYMİE, TOPONYMY, TOPONYMİE).....	18
3.1. YER AD BİLİMİ (TOPONOMİ)NİN TANIMI VE KONULARI.....	18
3.2. YER ADLARININ TARİHİ	22
3.3. YER ADLARININ ÖNEMİ VE YER AD BİLİMİ ÇALIŞMALARININ YAPILMA NEDENLERİ	24

3.3.1.	Kişi Adları.....	25
3.3.1.1.	Kişinin Nereli Olabileceği Bilgisi	26
3.3.1.2.	Kişinin Dini İnancı Bilgisi	26
3.3.1.3.	Kişinin Kaçınıcı Çocuk Olduğu Bilgisi	26
3.3.1.4.	Kişinin Ne Zaman Doğduğu Bilgisi	27
3.3.2.	Yer Adları	27
3.3.2.1.	Yerin Geçim Kaynağı / Ekonomik Düzeyi Bilgisi	27
3.3.2.2.	Yerin Etimolojisi (Kökenbilimi) Bilgisi	28
3.3.2.3.	Yerin Neyiyle Meşhur Olduğu Bilgisi.....	28
3.3.2.4.	Bir Yerdeki Hadiselerin ve Bir Yerde Önemli Şahsiyetlerin Var Oldukları Bilgisi	29
3.4.	TOPONOMİNİN (YER ADI BİLİMİ) DİĞER BİLİM DALLARIYLA İLİŞKİSİ	31
3.4.1.	Toponomi Dil bilimi İlişkisi	31
3.4.2.	Toponomi Tarih İlişkisi	32
3.4.3.	Toponomi Coğrafya İlişkisi	32
3.4.4.	Toponomi Sosyoloji İlişkisi	32
3.5.	TÜRKİYE’DE YAPILMIŞ TOPONOMİ ÇALIŞMALARI (KİTAPLAR, TEZLER, MAKALELER, SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ)	33
3.6.	YER ADLARININ TASNİFİ / SINIFLANDIRILMASI VE YER ADLARINDA AD VERME GELENEĞİ	52
4.	TUNCELİ İLİ YER ADLARI	62
4.1.	ADLARIN DAYANDIRILDIĞI KAYNAKLAR	62
4.1.1.	Tabiata ve Fiziksel Koşullara Dayanan Yer Adları:	62
4.1.2.	İnsanlara ve Topluluklara Dayanan Yer Adları:	62
4.1.3.	Kişilerin Varlıkları ile İlgili Yer Adları:	63
4.1.4.	Yansıma Sözcüklerden Oluşan Yer Adları	63

4.1.5.	Anlamı ve Nasıl Oluştuğu Bilinmeyen Yer Adları	63
4.2.	ADLARIN GRAMATİKAL DİZİNİ	63
4.2.1.	Tek Kelimeden Oluşan Yer Adları:.....	64
4.2.1.1.	İsimlerden Oluşanlar	64
4.2.1.1.1.	Özel İsimlerden Oluşan Yer Adları	64
4.2.1.1.2.	Cins (Tür) İsimlerden Oluşan Yer Adları	64
4.2.1.1.3.	Yabancı Kökenli Yer Adları	64
4.2.1.1.4.	Çokluk Eki Almış Yer Adları	64
4.2.1.1.5.	Somut İsimlerden Oluşan Yer Adları.....	64
4.2.1.1.6.	Soyut İsimlerden Oluşan Yer Adları	64
4.2.1.1.7.	İsim Hal Ekleriyle Kurulan Yer Adları	64
4.2.1.2.	Türemiş Sözcüklerden Oluşan Yer Adları	64
4.2.1.2.1.	Addan Türemiş Olanlar	64
4.2.1.2.2.	Eylemden Türemiş Olanlar	64
4.2.1.2.3.	İsim-Fiillerle Kurulan Yer Adları	64
4.2.2.	Birden Fazla Kelimeden Oluşan Yer Adları	64
4.2.2.1.	Sözcük Gruplarından Oluşan Yer adları.....	64
4.2.2.1.1.	Sıfat-Fiillerden Oluşan Yer Adları	64
4.2.2.1.2.	İsim Tamlamasından Oluşan Yer Adları	64
4.2.2.1.3.	Sıfat Tamlamasından Oluşan Yer Adları.....	64
4.2.2.1.3.1.	Niteleme Sıfatlarından Oluşanlar	64
4.2.2.1.3.2.	Belirtme Sıfatlarından Oluşanlar.....	64
4.2.2.1.4.	Unvan Grubundan Oluşan Yer Adları	65
4.2.2.1.5.	Birleşik Fiil Kökenli Yer adları	65
4.2.3.	Cümle Değeri Taşıyan Yer Adları	65

4.3. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TUNCELİ YER ADLARINA GENEL BİR BAKIŞ	65
4.4. 2014 YILINDA TUNCELİ'NİN 2011- 2013 YILLARI ARASINDA İLÇE, BELDE VE KÖY SAYILARI	68
4.4.1. Tunceli Merkeze Bağlı Yer Adları.....	69
4.4.2. Çemişgezek İlçesine Bağlı Yer Adları	73
4.4.3. Pertek İlçesine Bağlı Yer Adları	77
4.4.4. Hozat İlçesine Bağlı Yer Adları.....	81
4.4.5. Mazgirt İlçesine Bağlı Yer Adları.....	84
4.4.6. Nazımiye İlçesine Bağlı Yer Adları.....	89
4.4.7. Ovacık İlçesine Bağlı Yer Adları	91
4.4.8. Pülümür İlçesine Bağlı Yer Adları	94
4.5. TUNCELİ İLİ YER ADLARININ OLUŞUM VE GRAMER ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN SINIFLANDIRILMASI.....	99
4.5.1. Tabiata ve Fiziksel Koşullara Dayanan Yer Adları.....	99
4.5.1.1. Doğrultular (doğu/batı/kuzey/güney/aşağı/yukarı...) ile İlgili Yer Adları.....	99
4.5.1.2. Coğrafi Mekân ve Fiziki Çevre ile İlgili Yer Adları	101
4.5.1.3. Maden İsimlerinden Oluşan Yer Adları	104
4.5.1.4. Zaman ve Uzay Kavramlarıyla İlgili Yer Adları.....	105
4.5.1.5. Sayı Sözcükleriyle İlgili Yer Adları.....	105
4.5.1.6. Renk Bildiren Sözcüklerle İlgili Yer Adları	106
4.5.1.7. Tarım Ürünleri, Hayvansal Ürünler ve Bitki Örtüsü ile İlgili Yer Adları.....	108
4.5.1.8. Hayvanlarla ilgili Yer Adları.....	112
4.5.2. İnsanlara ve Topluluklara Dayanan Yer Adları	113
4.5.2.1. Yiyecek (aş.) ve İçeceklerle (su) İlgili Yer Adları	113

4.5.2.2.	Eşyalar ile İlgili Yer Adları	115
4.5.2.3.	Savaş, Güvenlik, Barınma, Kuşanma, Silah ile ilgili Yer Adları	116
4.5.2.4.	İnsanın His ve Duygularıyla İlgili Yer Adları.....	117
4.5.2.5.	Akrabalık Adlarıyla İlgili Yer Adları	118
4.5.2.6.	Dini Motif ve Kişilerle İlgili Olan Yer Adları	118
4.5.3.	Kişilerin Varlıkları ile İlgili Yer Adları	119
4.5.3.1.	Vücut Kısımları (Kelle, Baş, Boyun, Ayak...) ile İlgili Yer Adları.....	119
4.5.3.2.	İnsanı İlgilendiren Sıfatlar, Meslekler, Rütbeler, Mevkiler ve Ünvanlarla (Şah, Hacı, Sultan, Çalışkan, Terzi...) İlgili Yer Adları	120
4.5.4.	İnsan, Boy ve Aşiret Adlarından Oluşmuş Yer Adları.....	122
4.5.5.	Özgün / Tanımlayıcı Yer Adları.....	123
4.5.6.	Yansıma Sözcüklerden Oluşan Yer Adları	123
4.5.7.	Anlamı ve Nasıl Oluştığı Bilinmeyen Yer Adları	124
4.6.	TUNCELİ İLİ YER ADLARININ GRAMATİKAL DİZİNİ.....	125
4.6.1.	Tek Kelimededen Oluşan Yer Adları	125
4.6.1.1.	İsimlerden Oluşanlar	125
4.6.1.1.1.	Özel İsimlerden Oluşan Yer Adları	125
4.6.1.1.2.	Cins (Tür) İsimlerinden Oluşan Yer Adları	126
4.6.1.1.3.	Yabancı Kökenli Yer Adları.....	127
4.6.1.1.4.	Çokluk Eki Almış Yer Adları.....	127
4.6.1.1.5.	İsim Hal Ekleriyle Oluşturulan Yer Adları	129
4.6.1.1.6.	Somut İsimlerden Oluşan Yer Adları	129
4.6.1.1.7.	Soyut İsimlerden Oluşan Yer Adları	130
4.6.1.2.	Türemiş Sözcüklerden Oluşan Yer Adları	130
4.6.1.2.1.	Addan Türemiş Olanlar	130

4.6.1.2.2.	Eylemden Türemiş Olanlar	134
4.6.1.2.3.	Fiilimsilerle Oluşturulan Yer Adları.....	135
4.6.2.	Birden Fazla Kelimeden Oluşan Yer adları.....	135
4.6.2.1.	Sözcük Gruplarından Oluşan Yer Adları	138
4.6.2.1.1.	Sıfat-Fiillerden Oluşan Yer Adları.....	139
4.6.2.1.2.	İsim Tamlamasından Oluşan Yer Adları.....	140
4.6.2.1.3.	Sıfat Tamlamasından Oluşan Yer Adları	142
4.6.2.1.3.1.	Niteleme Sıfatlarından Oluşanlar	143
4.6.2.1.3.2.	Belirtme Sıfatlarından Oluşanlar.....	148
4.6.2.1.4.	Ünvan Grubundan Oluşan Yer Adları	149
4.6.2.1.5.	Bileşik Fiil Kökenli Yer adları.....	150
4.6.3.	Cümle Değeri Taşıyan Yer Adları	150
5.	SONUÇ.....	152
6.	HARİTALAR.....	159
7.	TÜRKÇE VE İNGİLİZCE ÖZET	162
8.	KAYNAKÇA.....	164

KISALTMALAR

Ank. : Ankara

Beld. : Belediye

C. : Cilt

Çev. : Çeviren

İst : İstanbul

M.Ö. : Millattan Önce

M.S. : Millattan Sonra

Müd. : Müdürlük

P. : Page (sayfa)

s. : Sayfa

S. : Sayı

SBE : Sosyal Bilimler Enstitüsü

TBMM : Türkiye Büyük Millet Meclisi

TDK : Türk Dil Kurumu

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

Üni. : Üniversite

vb : ve benzeri

y. : Yayın

1. GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Yer adlarının veriliş şeklini, anlamını ve geçirmiş oldukları değişimi inceleyen bilim dalı olan toponomi (toponymie) ülkemizde pek çok alandan araştırmacıların ve konuya ilgi duyanların üzerinde çalıştığı bir disiplindir. Tarih, coğrafya ve özellikle edebiyat gibi çeşitli disiplinlerden pek çok araştırmacı bugüne kadar Türkiye toponomisi hakkında ulusal ve uluslararası çapta çeşitli eserler ortaya koymasına rağmen yer adlarının incelenmediği yörelerin sayısı bir hayli fazladır. Bu tür çalışmaların sayısının artırılması; ülkemizin tarihini canlı tutmak ve kültürel değerlerini korumak adına kanıt niteliğinde olacaktır. “Tunceli İli Yer Adları” adlı bu tezde, yer adları; anlam ve yapı bakımından değerlendirilecek, bu adların hangi ilişkilerle verildiği ve gramer kategorileri bakımından nasıl oluşturulduğu belirlenecektir.

Yer adlarını vermede belirli eğilimlerin olduğu ve birbiriyle ilgisiz gibi görünen pek çok adın bir sisteme bağlanabileceği görüşünden hareketle dünyadaki pek çok ülkede yer adları incelenerek çeşitli açılardan açıklanmaya çalışılmıştır. Yer adları bilimi çalışmaları tarih, coğrafya, arkeoloji, sosyoloji ve etnoloji gibi bilim dallarında çalışanlara ipucu olabilecek bilgiler de içermektedir. Bu nedenle, alana bir katkı sağlamak amacıyla yapılacak bu çalışmada Tunceli ilinin yer adları anlam ve şekil bakımından incelenecek, bu adların gramatikal dizini ve tasnifleri oluşturulacaktır. Bu çalışmayla Tunceli ilinde insanların yaşadığı yerleşim yerlerine verdikleri adların (yer adlarının) veriliş nedenleri, ses ve şekil meseleleri gibi dille ilgili çeşitli unsurlarının açıklanması esas alınacaktır.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Türkoloji alanında yer adlarıyla ilgili yapılan çalışmaların tarihi oldukça yeni olduğu için bu alanda yapılan çalışmalar henüz yeterli düzeye ulaşamamıştır. Yer adları bilimi, önemi gittikçe artan bir bilim dalıdır. Bu

nedenle mevcut çalışmaların artırılması gerekmektedir. Özellikle Türkiye gibi asırlardır iskân edilmiş, bin yıllardır çok önemli kültür ve uygarlıkların beşiği olmuş, köklü bir geçmişe sahip olan bir coğrafyada yer adlarının incelenmesi önemlidir. Farklı zamanlarda bu topraklara farklı etnik unsuzların yerleştiği ve yerleşim yerlerine kendi dilleriyle isimler verdikleri, o dönemlerden bugüne kadar gelen belge ve bulgularla tespit edilebilmektedir. Aynı yerde, farklı zamanlarda pek çok yerleşme adının kullanıldığı bu coğrafyada özellikle toponomi alanında ciddi anlamda çalışılmadığı ve özellikle bu adların kökenleriyle ilgili büyük eksikliklerin olduğu görülmektedir. Bununla birlikte yurdumuzun kimi yörelerinin yer adları konusunda farklı zamanlarda farklı araştırmacılar tarafından birbirinin tekrarı niteliğinde incelemeler yapılmıştır. Bu durum yapılan çalışmaların bilgi güvenilirliğini pekiştirmek açısından büyük önem taşımakla birlikte, günümüzde barındırdıkları yer adları bakımından hiç incelenmemiş yreler mevcuttur. Bu çalışmaların, bu toprakların geçmişe bağlarını ortaya çıkarmadaki önemi göz önüne alındığında, çalışmaların henüz el değmemiş sahalara yönlendirilerek yaygınlık kazanması öncelik arz etmektedir.

Anadolu toprakları binlerce yıldır çok çeşitli uygarlıkları üzerinde yaşatmış ve insan gruplarının her türlü toplumsal ve kültürel etkileşimlerine tanıklık etmiştir. Yaşadıkları bölgeye isim verme ihtiyaı hisseden topluluklar, konuşlandıkları bölgeleri ya daha önceki adlarıyla ya da yeniden, kendi dilleriyle adlandırarak benimsemişlerdir. Benimsedikleri, ortak olan bu isimlerin nesilden nesile aktarılmasını sağlamışlardır. Anadolu'nun her köşesinde olduğu gibi Tunceli'de de geçmişten geleceğe aktarılan yer isimleri mevcuttur ve bu aktarıma halkın birebir kendisi katkı sağlamıştır. Dolayısıyla bu çalışmada ele alınan Tunceli il sınırları içindeki yer adlarının toponomik olarak incelenmesi, bu yer adlarının oluşumunda etkili olan ses ve şekil özelliklerinin belirlenmesi, yörenin tarihini canlı tutmak ve kültürüne katkıda bulunmak açısından oldukça önemlidir. Ayrıca Tunceli yöresinin hem eski bir yerleşim yeri olması hem de içinde farklı etnik grupları barındırması bu bölgede böyle bir çalışmayı zorunlu

kılmaktadır. Bu çalışmayla bölgedeki yer adlarının verilme nedenleri ve oluşum şekilleri tespit edilmiş olacaktır.

1.3. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu çalışmada araştırmaya tabii tutulan yer adları Tunceli ili sınırları içinde yer alan yerleşim yeri adlarıdır. Bu adlar verilmiş özellikleri ve oluşturulma kategorileri bakımından değerlendirilip sınıflandırılacaktır.

1.4. TUNCELİ İLİ İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER¹

1.4.1. İlin Tarihi

Tunceli'nin Çemişgezek ilçesinin güneyinde yer alan Keban Baraj Gölü altında kalan Pulur (Sakyo) Höyüğünde 1968–1970 yılları arasında yapılan arkeolojik araştırmalar sonucunda elde edilen bulgular, yöreye Kalkolitik Çağda (M.Ö. 5500–3500) yerleşildiğini göstermektedir. Pulur'da bulunan Höyükte yapılan kazılarda kale görünümünde evlere, ocaklara, dibeklere, çeşitli öğütme araçlarına, çeşitli hayvan resimlerine, tunçtan yapılmış iğne ve kazma gibi çeşitli madeni eşyalara rastlanmıştır. İşuva (Hurri-Mitanni) adıyla anılan bölgede yazılı tarih M.Ö. 2200'lerde Subarrularla başlamaktadır. M.Ö. 2200'lerde bölge, Hurrilerin eline geçmiştir. İşuva adı ilk kez III. Tuthalya döneminde, Hitit kaynaklarında geçmektedir. Anadolu'da büyük bir devlet kuran Hititler M.Ö. 1375–1335 yıllarında Tunceli'ye kadar gelmişlerdir. Mazgirt ilçesinde bulunan kalede yapılan araştırmalarda rastlanan çivi yazılı belgelere göre Hitit Devleti yıkıldıktan sonra bölgeye, M.Ö. 12. yüzyılda Urartuların egemen olduğunu gösteren bulgulara rastlanmıştır. Muşki adıyla tanımlanan kavmin yerleşim alanı olan yöre, M.Ö. 7. yüzyılda sırasıyla Medlerin ve Perslerin egemenliği altında kalmış ve daha sonra bölge, İskender tarafından fethedilerek Makedonyalıların egemenliği altına girmiştir. Makedonya Devleti yıkıldıktan sonra ise M.Ö. 17 yılında Romalıların egemenliğine giren yörede kısa bir süre Partlar etkinlik sağlamışlarsa da M.S. 2. yy.'da Romalılar,

¹ Tunceli Vilayeti'yle ilgili genel bilgiler bu çalışmanın kapsamı içinde değildir, bu bilgiler sadece bu

Partların etkinliğini kırarak bölgeyi Kappadokia Eyaleti'ne bağlamışlardır. Bir süre el değiştirerek Kappadokialılar ve Selevkoslar tarafından yönetilmiştir. Roma İmparatorluğunun ikiye ayrılmasından sonra ise Doğu Roma İmparatorluğu sınırları içerisinde kalan yöre, M.S. 7. yy.'da "Roma Mezopotamyası" adıyla Tehema'da (İl) yer almıştır. Yöre zaman zaman el değiştirerek Bizanslılar ve Sasaniler tarafından yönetilmiştir. M.S. 639'da Halife Ömer döneminde Anadolu'ya yapılan akınlar sonucunda Arapların eline geçmiş, ancak Araplar ve Bizanslılar arasında uzun süre devam eden mücadeleler sonucunda yöre, M.S. 972 yılında tekrar Bizanslıların hâkimiyeti altına girmiştir. 1071 Malazgirt Savaşından sonra Anadolu'da Türklerin egemenliğinin hızla yayıldığı dönemde, bölge 1087 yılında kesin olarak Türklerin egemenliği altına girmiştir. 1228 yılında Anadolu'ya tamamen hâkim olan Anadolu Selçukluları 1243 yılında yapılan "Kösedağ Savaşı"na kadar yöreyi hâkimiyetleri altında tutmuşlardır. Ancak bu savaşta Selçuklular yenilince bölge Moğolların denetimi altına girmiştir. Daha sonraları bu yöre önce Mengüceklerin, sonra da uzun süre Akkoyunluların egemenliği altında kalmıştır. Fatih Sultan Mehmet dönemine kadar Akkoyunluların yönetimi altında bulunan Tunceli, 1473 yılında yapılan "Otlukbeli Savaşı"ndan sonra Osmanlı yönetimi altına girmiştir. Kısa bir süre Safevilerin yönetimi altına giren yöre, 1514 yılında yapılan "Çaldıran Savaşı"ndan sonra tekrar Osmanlı yönetimi altına girmiştir. Yöre, Osmanlı yönetiminde 1847 yılında, Hozat merkez olmak üzere "Dersim Livası" adıyla sancak yapılarak Erzurum'a bağlanmıştır. 1879 yılında da Farsça 'Gümüş Kapı' anlamına gelen "Dersim" adıyla ayrı bir il olan Tunceli, 1886 yılında Mutasarrıflığa indirilmiş 1892 yılında tekrar sancak yapılarak Mamurat-ül Aziz (Elazığ) iline bağlanmıştır (TUİK, 2014: XII-XIV).

Bugün Tunceli iline bağlı ilçe olan Hozat, Cumhuriyet öncesinde mutasarrıflık iken Cumhuriyetin ilanı ile "Dersim Vilayeti" haline getirilmiştir. 25 Aralık 1935 tarih ve 2885 sayılı Kanunla geçici merkezi Elazığ ili olmak üzere, Erzincan'ın Pülümür, Elazığ'ın Nazımiye, Hozat, Mazgirt, Pertek, Ovacık ve Çemişgezek ilçeleri Tunceli'ye bağlanarak Tunceli Vilayeti teşkil edilmiştir. 30 Aralık 1946 tarih ve 4993 sayılı

Kanuna göre il merkezi halen bugün de merkez durumunda olan Kalan Kasabası'na nakledilmiştir. Daha önce “Kalan” olan ilin ismi Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından “Tunceli” olarak değiştirilmiş olup, tunç gibi sağlam insanların yaşadığı yöre anlamına gelmektedir (TUİK, 2014: XII-XIV).

1.4.2. İlin Coğrafi Durumu

Tunceli ili güneyinde Elazığ, doğusunda Bingöl, kuzeyinde Erzincan, kuzeydoğusunda Erzurum illeri ile çevrilidir. Tunceli deniz seviyesinden 1050 metre yüksektedir. Tümüyle Fırat Havzası içerisinde kalan il, doğal sınırlarla kuşatılmış yüksek bir bölgedir. Doğu Toros Dağlarının uzantıları doğu-batı yönünde uzanarak ilin kuzeybatısını, kuzeyini ve kuzeydoğusunu hemen hemen bütünüyle kaplar. Bu dağlar aşılması güç sıralar oluşturduğu için Tunceli, Türkiye'nin doğu ucunda Iğdır Ovasından başlayıp Erzincan Ovasına kadar uzanan verimli çöküntü alanıyla bütünleşememiştir. Bu dağlar, yer yer hem yüzey sularıyla aşınarak hem de akarsular tarafından derince oyularak yüksek platolara dönüşmüştür. Vadiler çok dar ve dik olup vadi tabanlarında ovalar oluşmamıştır (TUİK, 2014: XII-XIV).

Dağlar: Tunceli il sınırları içerisinde bulunan dağlar Doğu Torosların uzantısı olarak batı-doğu yönünde uzanmaktadır. Munzur Dağları ve uzantısı olan Avcı Dağları, il topraklarının kuzeybatı ve kuzey kesiminde doğal sınır oluşturmakta, kuzeydoğusunda ise Bağırpaşa Dağı yer almaktadır. İlin en yüksek noktası, Munzur Dağlarının doğusunda 3 463 metre yükseklikteki Akbaba Tepesidir. İlin orta ve güney kesimlerinde 1 500-2 000 metre yükseklikte dizilen tepeler vardır. Mazgirt'in doğusundaki Kırklar Dağı (2 033 m.), Hozat'ın güneydoğusundaki Topatan Tepe (2 234 m.), Merkez Ovacık arasında bulunan Karaoğlan Dağı (2 422 m.) ilin başlıca yüksek tepeleridir. Birbirlerinden derin ve dar vadilerle ayrılan ve tek tek yükselen bu dağlar, sık sayılabilecek meşe ormanlarıyla kaplıdır. Eteklerde ise ardıc topluluklarına rastlanır (TUİK, 2014: XII-XIV).

Platolar: İl topraklarının %25'ini kaplayan platolar, Munzur Dağlarının ve Bağırpaşa Dağının doruklar bölgesinde, yüksek sırtlarla çevrilmiş düzlükler şeklindedir. Ayrıca güneydoğu ve doğuda Pülümür Çayı Vadisine inen kesimde, çeşitli yükseklik basamaklarıyla sıralanmış platolar vardır. Bu platoların en ünlüleri, Mercan Dağları üzerindeki Merk Yaylası ve Munzur Dağlarının orta bölümünde yer alan Kepir Yaylası'dır. Kışları çok soğuk geçen bu platolar yazın otlak alanları olarak kullanılır. İlin orta ve güney kesimlerindeki dağlarda kalkerli kayaların aşınmasıyla oluşan platolar, ot ve su kaynakları açısından kuzeydeki platolara göre daha zayıftır. Ancak ulaşım kolaylığı ve otlatma süresinin uzunluğu nedeniyle hayvancılık açısından önem taşımaktadır (TUİK, 2014: XII-XIV).

Ovalar: Tunceli'de ovalar il topraklarının %5'ini kaplamaktadır. İlde önemli sayılabilecek ova ve düzlükler bulunmamaktadır. Tunceli'nin kuzey yarısındaki düzlükler, Munzur Dağlarının güneyindeki çukurlukta oluşmuş Zeranik Ovası ile Ovacık ilçesinin Yeşilyazı Bucağında bulunan Yeşilyazı Ovasıdır. Munzur Dağlarından ovaya inen çok sayıda akarsu ve yüzey sularının taşıdıkları maddeler, çöküntü alanının tabanında kalın bir alüvyial toprak tabakası oluşturmuştur. 74 km² büyüklüğünde ve 1 350 metre yükseltili Ovacık Ovasında toprak bitkisel üretime elverişli olmakla birlikte, iklim çok sert olduğu için tarımsal etkinlikler sınırlıdır. Ovacık İlçesi Yeşilyazı Bucağındaki Yeşilyazı Ovası ise 44 km² büyüklüğündedir. Buralarda hububat ve bakliyat ekimi yapılmakta ve bu alanların bir kısmı sulanabilmektedir (TUİK, 2014: XII-XIV).

Akarsular: Tunceli, akarsu yönünden çok zengindir. Düzenli yağış alan yüksek dağlarda yer altına sızan kar ve yağmur suları, daha düşük yükseltilerde kaynaklar şeklinde yeniden yüzeye çıkar. Akarsuları besleyen bu kaynaklar sürekli olduğundan, akarsuların taşıdığı sular bol ve akışları da oldukça düzenlidir. İlin önemli akarsuları, Munzur Suyu, Mercan Deresi, Pülümür Çayı, Peri Suyu ve Tahar Çayıdır (TUİK, 2014: XII-XIV).

Göller: Tunceli'de Keban Baraj Gölünün dışında önemli ve büyük göl yoktur. Munzur Dağları ile bu sıranın alt birikimlerini oluşturan Mercan,

Avcı, Karasakal Dağları üzerinde ve Bağırpaşa Dağının doruklar bölgesinde buzul yataklarının zamanla suyla dolması sonucunda oluşmuş küçük krater gölleri vardır. Bunlardan bazıları Karagöl, Koçgölü, Mercan Gölleri, Katır Gölleri, Dilincik Gölü, Çimli Gölü, Şer Gölü ve Buyer Baba Gölleridir. Krater gölleri içerisinde en büyüğü, Ovacık-Koyungölü Köyünün kuzeyinde, 2 400 metre yükseklikte yer alan Karagöl'dür. Koyungölü Köyü sakinlerinin geçmişte yayla alanı olarak kullandığı göl çevresinde bitki örtüsü ve doğal peyzaj etkileyicidir.

1.4.3. İlin İklimi ve Bitki Örtüsü

Tipik karasal iklimin hâkim olduğu Tunceli'de, genellikle yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve yağışlı geçer. Yağışlar genellikle sonbahar ve ilkbaharda yağmur, kış aylarında ise kar şeklinde olmaktadır. Tunceli ilinde ilgilenenlere çok farklı veriler sunan bir fiziki coğrafya vardır. Yörenin barındırdığı özelliklere, iklim farklılıklarına ve çok zengin olan su kaynaklarına bağlı olarak kazandığı bio-çeşitlilik, il topraklarında özellikle bahar aylarında bitki örtüsü ve doğal peyzaj bakımından da zengin görüntülerin ortaya çıkmasını sağlamıştır. Doğu Anadolu Orman Kuşağı içinde kalan il topraklarının %27'sini kaplayan ve genelde bodur ve baltalık meşe ağaçlarından oluşan ormanlar, ilin orta ve kuzey kesimlerinde, Tunceli Merkez, Ovacık, Pülümür, Hozat ve Nazımiye ilçelerinde yoğunlaşmaktadır. İlin kuzeyinde batıdan doğuya sıralar halinde uzanan dağların 1 800-2 000 metreden daha yüksekteki sarp ve dik yamaçları, doğal koşullar ve iklim nedeniyle ağaç yetişmediği için genel olarak çıplaktır. Bu dağların güney yamaçlarında, 1 800 metreden daha alçak kesimlerde yer yer meşe ve ardıç topluluklarına rastlanmaktadır. Dağların güneye doğru alçalan orta ve güney kesimlerinde, tek tek yükselen dağlarla, bu dağları birbirinden ayıran sırtlar genelde meşe ormanlarıyla kaplıdır. Vadilerde ve akarsu boylarında meşe ağaçlarının yanı sıra ardıç, gürgen, dişbudak, akağaç, söğüt, kavak ve çınar ağaçları da bulunmakta, platolarda ise doğal bitki örtüsünü kısa boylu çayır otları oluşturmaktadır. Bitki örtüsü bakımından çok zengin olan Munzur Vadisi Milli Parkı florasında 1 518 çeşitli bitki

kayıtlı olup, bunlardan 43 çeşidi Munzur Dağlarına, 227 çeşidi ise Türkiye'ye ait endemik türlerden oluşmaktadır. Munzur Dağlarından başka hiçbir yerde bulunmayan endemik bitkiler arasında; Çan Çiçeği, Erzincan Kirazı, Bindebir Keklik Otu, Munzur Kekliği, Munzur Dügün Çiçeği, Dağçayı, Munzur Dağı Oltuotu ve Menekşe sayılabilir (TUİK, 2014: XII-XIV).

1.4.4. İlin İdari ve Sosyo-Ekonomik Durumu /İdari yapısı

Tunceli'de Merkez ilçe dâhil 8 ilçe, 10 belediye ve 365 köy bulunmaktadır (TUİK, 2014: XII-XIV).

1.4.4.1. Nüfusu

Tunceli ilinin nüfusu, 2013 Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre 85 428'dir. Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan Tunceli, 7 705 km² 'lik yüzölçümü ile Türkiye yüzölçümünün %1,0'ine denk gelmektedir (TUİK, 2014: XII-XIV).

1.4.4.2. İlçeleri

Nüfus bakımından en büyük ilçeleri sırasıyla Merkez ilçe, Pertek ilçesi ve Mazgirt ilçesidir. Nüfus bakımından en küçük ilçesi ise Nazımiye'dir. (TUİK, 2014: 81-83)

1.4.5. Ekonomik Durumu

Tunceli ilinin 2013 yılında işsizlik oranı %8,1, işgücüne katılma oranı %54,0 ve istihdam oranı %49,7'dir. Tunceli ilinin 2013 yılında toplam tarımsal alanı 61 699 ha'dır. Bu alanın 59 497 hektarı toplam işlenen tarım alanı, geri kalanı ise uzun ömürlü bitkiler ve yem bitkileri alanıdır (TUİK, 2014: XII-XIV).

1.4.6. Sosyal Durumu

İl ve ilçe merkez nüfusunun toplam nüfusa oranı %62'dir. Nüfusun 53 388 kişisi il merkezi ve ilçe merkezlerinde yaşarken, 32 040 kişisi belde

ve köylerde yaşamaktadır. İl merkez nüfusu 31 047'dir. Tunceli ilinde 2013 yılı verilerine göre il nüfusunun %37,5'i 25 yaşın altındadır. 25-64 yaş arası nüfus toplam nüfusun %50,5'ini, 65 yaş üstü nüfus ise toplam nüfusun %12,0'sini oluşturmaktadır. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi verilerine göre ilde kilometrekareye 11 kişi düşecek şekilde bir nüfus yoğunluğu bulunmaktadır. Kilometrekareye düşen kişi sayısı Türkiye genelinde ortalama 100 kişi olduğundan, Tunceli'nin nüfus yoğunluğu ülke nüfus yoğunluğunun oldukça altındadır. Tunceli ilinin 2013 yılındaki yıllık nüfus artış hızı %9,88'dir. Aynı yılda 6 yaş üzeri nüfus için okuryazarlık oranı %92,38'dir. 2012-2013 yılları için Tunceli ilinin %33,88 net göç hızı ile göç aldığı anlaşılmaktadır (TUİK, 2014: XII-XIV).

1.4.7. Kültürel Durumu

Munzur ve Pülümür çaylarının geçtiği vadiler turizm açısından önemli cazibe merkezleridir. Her iki vadide çeşitli yabani av hayvanları bulunmaktadır. Ayrıca, Munzur çayında dünyaca meşhur alabalık türlerinin mevcut olması, yöreye ayrı bir zenginlik katmaktadır. Yine Ovacık İlçesi'nde yer alan Munzur dağlarının yılın altı ayında kar ile kaplı olması ve arazi yapısının elverişli olması, kayak turizmi açısından önemlidir. Bölgede ortalama yüksekliği 3 000 metreye varan Munzur, Mercan ve Karasu-Aras dağları gibi yüksek rakımlı dağların bulunması ise dağ turizmi potansiyelini ortaya koymaktadır. Bu doğal özellikleri sebebiyle, Tunceli ili kayak turizmi, dağcılık, yayla turizmi, su sporları turizmi ve termal turizm açısından eşsiz bir kaynaktır. Kültürel yönden Urartu, Selçuklu, Akkoyunlu ve Osmanlılardan kalma çeşitli tarihi kalıntılara ve kendine özgü zengin bir folkloru sahiptir (TUİK, 2014: XII-XIV).

2. AD (İSİM), ADLANDIRMA (İSİMLENDİRME, BELİRLEME, İŞARETLENDİRME), AD BİLİMİ (ONOMASTİK)

Ad, somut olan nesnenin yanı sıra varlığını tam olarak ispat

edemediğimiz ancak duyu organlarımız ve dogmatikler sonucu varlığını kabul ettiğimiz soyut nesnelerin birer kimlik belgesi olarak karşımıza çıkar. İnsanoğlunun çevresi ile ilişkisi neticesinde ortaya çıkan adlandırma, zamanla varlık ve nesneden ayrılmaz bir parça olarak nesiller boyu süregelmiştir. İnsanoğlu karşılaştığı her yeni varlık veya kavrama kendisinden izler aksettiren isimler vermeye çalışmış, hatta yeni isim türetemediklerini veya isimlerini bir an unuttuklarını genelleme yaparak "thing/ şey" gibi kavramlarla tanımlamıştır (KARAÇETİN; 1984: 219). Ad çalışmalarının önemli alanlarından biri onomastiktir. Yunanca onomastikos'tan gelir, (onoma=ad) adla ilgili demektir ve adların kökeni ve anlamları ile uğraşan dil bilimi dalıdır. Onomastik, dil biliminin özel isimleri inceleyen bir dalıdır (SARITAŞ, 2009: 9). Nesneleri birbirinden ayıran en önemli şey, addır. Ad; bir kimseyi, bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya, açıklamaya, bildirmeye yarayan söz, isim anlamındadır (TDK; 1998: 19). Başka bir ifadeyle canlı cansız tüm varlıkların, varlığını anlamlandıran, onları birbirinden ayıran şey addır. Bu bağlamda bunların (canlı-cansız tüm varlıkların) insan zihninde oluşumunu sağlayan, zihnini işlevlendiren, tüm bu varlıkları belirleyen ve onları birbirinden ayıran işaret ise adlandırmadır.

TUAN'a göre adlandırma, insanoğlu kadar eski bir eylemdir. Yaşanılan ortamın çeşitli objelerini toplumun kullandığı dille adlandırmak, coğrafi mekânla bütünleşme açısından önemlidir. Bu eylem sayesinde o, yeryüzü üzerinde herhangi bir şeyi diğerinden ayırt etme kabiliyetine sahip olmuştur. Adlandırma ile yerler veya nesneler kişilik kazanmıştır. “Yerin kişiliği doğal özellikler ile insan neslinin zamanla meydana getirdiği düzenlemelerin bileşkesidir” (TUAN, 2005:120).

Adlandırma yapılırken dilin incelikleri kullanılmakta ve her bir ad, o adı veren toplumun dil ve kültüründen bir parça haline gelmektedir. Kendisini ve çevresini tanıırken, bir şeyi başka bir şeyden ayırt etmek zorunluluğunu hisseden kişi, yeni edindiği tecrübelerle konuştuğu dilin malzemelerini kullanarak ayırt etme işini halletmiş ve geliştirmiş olabilir

(KURGUN, 2002: 1). İnsanın kendisini ve çevresini tanıma sürecinde, bir şeyi başka bir şeyden ayırma ihtiyacı, adlandırma mekanizmasının harekete geçmesini sağlar. Bu mekanizma önce belirleme-ayırma, daha sonra yakınlaşma-bir olma, nihayet kolaylaştırma prensipleri ile çalışır. İlk başta zihinde gerçekleşen bu hareket, insan değil de insanlar söz konusu olduğunda, en geçerli iletişim organı olan dil ile maddi bir değer kazanır. Adlandırma geleneğinin ne zaman başladığı konusunda bir yargıya varmak oldukça güçtür. Ancak adlandırmanın çok eski bir gelenek olduğunu söylemek mümkündür. Canlı ve cansız objelere ad verme, en eski kültürel etkinliklerden biridir (YILDIRIM; 2006: 5). Ad kullanımı her toplumda olduğu gibi Türk toplumunda da sosyal, kültürel ve hukuki bir işleve sahiptir. Kişilere ve yerlere bir taraftan bir kimlik kazandıran öte yandan toplumun diğer üyeleriyle çeşitli sosyal ve kültürel ilişkileri sürdürme imkânı sağlayan ad kullanımı, bireylere ve yerlere hukuki ve sosyal bir statü de kazandırmaktadır (CALP, 2014: 28).

Porzig, varlıklara ad verme ve adlandırmada bir nesnenin neden taşıdığı ad ile adlandırıldığını şu şekilde açıklamaktadır : “ *Herhangi bir nesnenin, neden taşıdığı ad ile anıldığı sorusunun cevabı, ilk zamanlardan, bağlı bulunduğu kültür dairesi içinde ortaya konulmuş ve bu şekilde devam etmiştir.* ” (PORZIG, Çev. ÜLKÜ; 1985: 8) . Platon da nesneleri adlandırma, onlara ad verme işlevinin Yunan tanrıları tarafından verildiğini Sokrates'i konuşturarak ifade eder (PLATON; 1998: 191).

Yapılan bilimsel çalışmalar doğrultusunda, adlandırma faaliyeti iki yönden ele alınabilir: Bunlardan birincisi, harici veya fiziki; ikincisi dâhili veya psikolojik ya da felsefidir (STEWART; 1978: 8). Bunların yanında, adlandırmanın bir de sosyolojik yönünden bahsedilebilir ki, meseleye bu açıdan bir bakış, adların toplumsal işlevi bakımından özelliklerini belirlemeye yarar. Adlandırma faaliyetlerinin sosyolojik yönü, eğer gerekiyorsa, yukarıda bahsedilen iki yöntemin üzerinde bir yere yerleştirilebilir. Dolayısıyla her ikisini de kapsar (KURGUN, 2002: 2). Aslında bireyin (insanın) diğer varlıklardan farkı düşünme ve

anlamlandırma kabiliyetidir. Bu noktadan bakıldığında birey tabiat karşısında kendi ihtiyaçlarından dolayı soyut ve somut objeleri adlandırma / ad verme / belirleme / işaretlendirme gereksinimi duymuştur. Buna paralel olarak soyut ve somut objelere sahip olduğu kültürel değerler ve konuştuğu dil bağlamında adlandırmalar yapmıştır. Böylelikle ad ve adlandırma farklı toplumlarda, kendine özgü kültürel bir gelenek haline gelmiş, birey kendi amacına uygun bir şekilde kendi kültürel değerlerine bağlı kalarak her türlü varlığı anlamlandırmaya, birbirinden ayırmaya ve somutlaştırmaya başlamıştır.

Özel adlar üzerinde duran ve adları köken bilgisi, tarihi gelişme, dil ve kültür sorunları açısından inceleyen bilim dalı "ad bilimi" (onomastik) olarak adlandırılmaktadır. Çevremizde gördüğümüz ve algıladığımız her şeyin adı, ad biliminin konusunu oluşturur. Anlam bilimi ve kelime bilimiyle sıkı sıkıya bir ilişki içinde olan ad bilimi, hem tür adlarıyla hem özel adlarla ilgilenir. Bu bilim dalında, dil bilimciler, sosyologlar, halk bilimciler, hukukçular vb. kendi alanlarıyla ilgili yönleri ele alarak çalışmakta ve birtakım sonuçlara varmaktadırlar (ÇELEBİ, 2007: 15).

Onomastik terimi; "sciences onomastiques, onomastic sciences, onomastique, onomastics, onomastik ve namekunde" adları ile de anılmaktadır (ŞENEL, 2013: 39). Altaylı'nın "*Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü*" adlı çalışmasında onomastiğin; bir dilde olan özel isimlerin hepsi, dilciliğin özel isimlerle ilgili sahası ve dilbilimin bir kolu olduğunu açıklamaktadır (ALTAYLI, 1994: 932). ANDERSON da onomastiği "Seslerin özel birleşimi olan adlar, tek bir kişinin, hayvanın, yerin ya da nesnenin kişisel tasarımcısı olarak iş görür" (ANDERSON, 1997:2) biçiminde tanımlamaktadır. Bu bağlamda onomastiğin Yunanca onomastikos'tan geldiği; (onoma=ad) adla ilgili olduğu, adların kökeni ve anlamları ile uğraşan dil bilimi dalı olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda onomastik; özel alanlarla ilgili sözcüklerin kaynaklarını ve biçim özelliklerini ele alan, kişi ve yer adlarının kökenlerini, yayılımlarını,

anlamalarını, kavram ilişkilerini, biçim ve anlatım özelliklerini inceleyen bilim dalı olarak da görülmektedir.

Bazı onomastik terimlerinin Türkçe karşılıkları için Yılmaz KURT şu öneride bulunmaktadır. Onamistik'in kişi adlarını konu alan antroponomi ve yer adlarını konu alan toponimi bölümlerine karşılık henüz genel kabul gören Türkçe bir deyim konulmamıştır. Bu adsız kalışın en önemli sebebi elbette Türkiye'de adbilim çalışmalarının henüz emekleme aşamasında olmasıdır. Bizim acizane önerimiz, kişi adları bilim dalı için KİŞBİL; yeradları bilim dalı için YERBiL deyimleri olmuştur (KURT, 1994: 45).

Tür adları; kavramlar dünyasına ışık tutan, adlandırma yollarının belirlenmesini sağlayan adlardır. Anlatım sırasında yararlanılan kavramlar dilden dile değişmekte ve aralarındaki ilişkiler farklılık göstermektedir. Kimi kavramlarda diller birbirinden uzaklaşırken kimi kavramlarda diller birbirine yaklaşırlar. Genellikle kavramlar adlandırılırken göze görünen, öne çıkan özellikleri dile getirilmektedir. Dillerde kavram ve varlıklara yeni adlar bulmak her zaman kolay olmamakta, ayrıca bu yeni adın dilde yerleşmesi ve o dili konuşanlar tarafından ortak anlamda kodlanması da uzun bir sürece yayılmaktadır. Bu nedenle toplumlar, her nesne ve kavram için her zaman yeni adlar türetmezler ve başka toplumların dillerinde o nesne ya da kavram için kullanılmakta olan adı alıp kullanabilirler. Bu sözcük alış verişleri sonucunda dillerde ortak ya da benzer adlar yaygınlaşır. Bazen de aynı dil içinde aynı kavram veya nesne için, dilin alt ağızlarında farklı adlandırmaların olduğu görülmektedir. Örneğin ayçiçeği adlı bitki için dilimizin değişik ağız ve lehçelerinde günebakan, günüşiği, güneşiği gibi adlandırmalar yapılırken, başka dillerde de bitkinin bu, günle ilgili özelliğini ifade edecek kavramlar kullanılmaktadır.

Özel adlar tek bir kişiyi, belli bir canlıyı ya da cansız varlığı, bir düşünceyi ya da belli bir yeri anlatan adlardır. Özel adlar dil dizgesi içinde bir birimdir. O nedenle diğer kelimelerle yakınlıkları vardır. Adlar bütün insanlık tarihi boyunca çok önemli olmuşlardır. Adlar yalnızca verilen varlığı işaret etmekle kalmazlar, o varlık için aynı zamanda büyüsel,

gizemsel gücü temsil ederler. Bu nedenle adını sık sık anmanın doğru olmadığı düşünülen duygu, varlık ya da nesneler için güzel adlandırmaya da zaman zaman gidilir (ÇELEBİ, 2007: 15).

İnsanoğlunun gerçeğe ulaşma isteği ve merakı nedeniyle özel adların aydınlatılması çabaları her zaman olmuştur. Tarih boyunca değişik dillerde özel ad niteliği taşıyan öğeler üzerinde yürütülen çalışmalar filoloji incelemeleri içinde kendine bir yer edinmiş ve yeni bilimsel inceleme dalları oluşturmuştur (AKSAN, 1982: 95).

“Dilbilimde, göstereni gösterilenle birleştiren bağ nedensizdir” (VARDAR, 1998: 111). Nitekim Saussure’e göre “dil, ayrı ayrı kavramların karşılığı olan farklı göstergelerden oluşan bir işaretler sistemidir ve adlandırmayı keyfi olarak yapar. Bir başka ifadeyle biçim ve mana arasındaki ilişki, doğal benzerliğe göre değil, kabul edişe göre temellenir. Üzerine oturduğumuz şey sandalye diye adlandırılır; fakat pekâlâ wab yahut punce diye başka bir şeyle de adlandırılabilir” (Culler, 2000: 121). Sözcüklere nedensizlik ilkesine göre bakıldığında tek sözcükten oluşan basit yapılı tür adlarının bu ilkeye uygun olduğu söylenebilir. Fakat türemiş veya birleşik yapılı tür adları ve özel adlar genellikle nedenlidir. Bunlarda ad olan sözcükle karşıladıkları nesne ya da kavram arasındaki ilişki çoğunlukla bir nedene dayanmaktadır.

P. Trost'a göre kimi adlar onları taşıyan kimselerle ilgili birtakım bilgiler verir. Din, uyruk, toplum katmanı ve yaş katmanları gibi. Örneğin; Moşe ismi o kimsenin Musevi olduğuna; Ali, Ahmet ismi ise Müslüman olduğuna bir delildir. Özel adlar başlangıçta içinde bulundukları dil birliğinin sahip olduğu özellikleri başka ulusların diline geçtikten sonra da sürdürürler. Örneğin, Mehmet adı Muhammed adının Türklerdeki versiyonudur. İşte isimler önceki dil dizgesinin vermiş olduklarını korurken, bir yandan da yeni dâhil oldukları dil dizgesinin özelliklerini alırlar. İster kişi adı, ister yer adı, ister başka bir özel ad olsun, özel adların kaynağını genel olarak tür adları (nom commun, common noun, Gattungsname) oluşturur. Ad verirken herhangi bir tür adı bir kişiye, bir yere, bir dağ ya da

ırmağa verilirse özel ada dönüştürülmüş olur. Örneğin, Kemal (olgunluk), konak, kışla, ırmak, kale, hisar, pınar gibi adlar hep bu şekilde verilmiştir. Yer adları da aynı tutumun sonucudurlar. Kesikköprü gibi (Aksan, 1982: 95, 96). Buna göre tür adı olarak nedensizlik ilkesine uyan sözcükler özel ad durumuna geçtiklerinde artık nedenlidirler.

Özel adlar üzerinde duran ve adları köken bilgisi, tarihi gelişme, dil ve kültür sorunları açısından inceleyen Doğan AKSAN, ad biliminin özel adlarla ilgilenen türüne "ad bilimleri" demeyi tercih etmektedir. Bu adı tercih etmesinin en önemli nedeni ise bu alanların başlı başına bir inceleme konusu olmasıdır. AKSAN ad bilimini önemli, üç alt alana ayırmaktadır:

1. Yer adları bilimi ya da yeradibilim (toponymie, toponymy, Toponymie).
2. Coğrafya adları bilimi: Coğrafya adları biliminin a) Akarsu adları bilimi (hydronymie, hydronymy, Hidronymie), b) Dağ adları bilimi (oronymie, oronymy, Oronymie) gibi alt alanları vardır.
3. Kişi adları bilimi (anthroponymie, anthroponymy, Anthroponymie) (AKSAN, 1982: 100).

Onomastikle (ad bilimi) ilgili kapsamlı çalışmalar yapan bir başka araştırmacı da Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU'dur. SAKAOĞLU ad biliminin başlıca alt dallarını şu şekilde sıralamıştır:

1. Kişi adlarıyla uğraşan dal: anthroponymie, anthroponymy, Antroponymie.
2. Yer adlarıyla uğraşan dal: toponymie- toponymy- Toponymie.
3. Coğrafya adlarıyla uğraşan dal: h/oronymie- h/oronymy- Oronymie.
4. Göl, nehir, ırmak vb. su adları ile uğraşan dal: hydronymie- hydronymy- Hidronymie (SAKAOĞLU, 2001: 11).

Bibliyografya niteliği taşıyan bir çalışma yapan SAKAOĞLU, ad biliminin görevlerine göre adlandırılmasında kullanılan Apotropaeon, Hypochoristica, Teofor terimlerini açıklamıştır. Ad biliminin gerek yerli gerek batı kaynaklı olan Onomastika, toponimi, toponimik, onomastik, anthroponymie, anthroponymie, antroponimi, ad bilgisi, antroponimist, ismiyat, onomataloğ, onomatoloji gibi bizde kullanılan ilk terimlerini sıralamış ve hangi kaynaktan yer aldıklarına dair bilgiler vermiştir. SAKAOĞLU, adlarla ilgili Türk ve yabancılar tarafından yazılan eserlere değinmiş, Divânü Lügati't- Türk, Evliya Çelebi Seyahatnamesi ve Kamûsü'l Âlâm'da geçen adlardan bahsetmiştir. Doğu'dan bir yazar olan Kalkaşandî'nin eserine ve Türklerin nasıl ad koyduklarına, Batı'dan bir yazar olan Annemarie Schimmel'in eserinde ise Türk kişi ad ve soyadlarına yer verildiğine değinmiştir (SAKAOĞLU, 2001: 28). Ad bilimi alanında çalışma yapan yaklaşık 30 kadar araştırmacının, ad bilimiyle ilgili çalışmalarını da bibliyografik bir düzende veren SAKAOĞLU, öğretim üyelerinin çalışmalarını, öğrencilerin tezlerini (İstanbul Üniversitesi, Ankara Üniversitesi, Atatürk Üniversitesi, Selçuk Üniversitesi, Mimar Sinan Üniversitesi, Balıkesir Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi), yine birkaç üniversitenin yüksek lisans ve doktora tezlerini, yapılan seminerleri, ad bilimine yer veren bazı dergileri ve ortaya koydukları bakış açılarını açıklamıştır. Ayrıca Batı'da ad bilimiyle ilgili yapılan çalışmaları, uluslararası ad bilimi kurultaylarını, ad bilimi dergilerini, adlarımızla ilgilenen yabancı araştırmacıları ve yabancı araştırmacıların ürettiklerini kitabında ayrıntılı bir şekilde anlatmıştır. Türkiye'de ilk ad bilimi (onomastik) çalışmaları yapanlardan biri olan Safvet Bey'in Türk Derneği adlı dergide çıkan yazıları; Besim Atalay'ın makaleleri ve kitapları, Türk Yurdu dergisindeki yazıları; Türk Büyükleri veyahut Türk Adları, Abakay Han, Abka Han adlı yazılarıyla Türk Adları kitabı ad bilim çalışmalarına kaynaklık ve rehberlik etme noktasında önemli çalışmalardır (ÇELEBİ, 2007: 16).

3. YER AD BİLİMİ (TOPONOMİ, TOPONOMY, TOPONYMİE, TOPONYMY, TOPONYMİE)

3.1.YER AD BİLİMİ (TOPONOMİ)NİN TANIMI VE KONULARI

Araştırmacılar “yer adı” terimini tanımlarken yer adı bilimini onomastiğin bir alt kolu olarak görmektedirler. Yer adı bilimi (Toponomi) ile ilgili yapılmış bazı tanımları şu şekilde sıralayabiliriz:

Adbilim (Onomastik)in iki büyük şubesinden biri olan Yeradbilim (Toponimi), yer adlarını bütün yönleri ile araştıran bilimdir. (Diğeri kişi adlarını inceleyen Kişiadbilim-Antroponimidir). Yer adları, *onomastik* (adbilim)'in bir alt dalı olan *toponomi*'nin ilgi alanına girmektedir. Yer adları ile uğraşan bilime Toponomi denilmektedir. Toponomi, çağdaş bir adla bilinen eski bir bölgeyi yeniden tanımak imkânı sağlayan yer adlarını ve onların etimolojisini araştıran bilimdir (YILDIRIM, 2006:6).

Toplulukların hayat boyunca sahip oldukları maddi ve manevi servetler arasında, kültürel değerlerin bütün özelliklerini de bünyesinde barındıran en önemli değerlerden biridir yer adları. Kimi araştırmacılar bu yönüyle yer adları için “toprağın dili” terimini de kullanırlar (CAFEROĞLU, 1966:165).

Türkiye yer ad bilim çalışmalarında bu terim için çoğunlukla “mekii adları” karşılığı kullanılmıştır. *Mikro coğrafik adlar ~ mikrocoğrafi adlar* terimlerinin de kullanıldığı görülmektedir (HABİBLİ, 2011: 36).

Yer adları, toplumun coğrafi mekânla bütünleşmesinin en karakteristik göstergesidir (ERİNÇ, 1989:9).

Yer adları, bölgelerin tabii yapısından, iklim şartlarından, bitki örtüsü ve üzerinde yaşayan canlılardan, ekonomik ve kültürel ürünlerden etkilenmekte ve bu etki altında yerler adlandırılarak, üzerinde yaşayanlar ile çevre bir bütünlük kazanmaktadır. Dolayısıyla bir milletin yerleşme tarihi bakımından önemli belgelerden biridir (GÜNDÜZ, 2008:142).

İçtimai zümrelerin (sosyal grupların) arazi üzerinde yerleşip mekân tutmalarında coğrafi ve iktisadi zorlamalar yanında, sosyal ve kültürel yapılarla, siyasi ve askeri ihtiyaçlarında rol oynadığı, sosyolojik çalışmaların konusuna ONOMASTİK, yer ve insan adları bilgisinin, yer adları ile uğraşan kolu olan bilim dalına da toponimi denmektedir (ERÖZ, 1984: 43).

Kendine göre kuralları olan ad bilimi, bütün adları incelemek üzere alt dallarını oluşturmuştur. Bunlar içerisinde en fazla işlek olanı yer (toponim) ve kişi (antroponim) adlarını inceleyen bilim dalıdır. Çünkü dillerde en fazla kullanılan ad kişi adıdır. Bu kişilerin yaşadıkları yer adları da ikinci sırada gelmektedir. Daha sonra da coğrafi adlar diye bilinen dağ (oronim) ve su (hidronim) adları gelmektedir. Bu ana dallar da kendi içerisinde alt bölümlere ayrılarak yeryüzündeki bütün nesneleri belirli gruplar altında toplayıp incelemektedirler. Ayrıca bütün ana ve alt dallar birbirleriyle ilişkili yeni alt dallar oluşturmaktadır. Örneğin, yer adı (toponim), kişi adı (antroponim), kişi adından oluşan yer adı (antrotoponim)... (ÇELEBİ, 2007: 16).

Yer adlarını yapı, anlam ve köken bakımından açıklamaya çalışan bilim dalına yer adları bilimi (toponymie, toponim) denmektedir. Türkçe Sözlük'te madde başı olarak "toponim" kelimesi kullanılmıştır (TÜRKÇE SÖZLÜK, 1998).

Dünya bilim âleminin uzun yıllar önce üzerine eğildiği ve pek çok problemini hallettiği şahıs adları (anthroponymie), coğrafi adlar (hydronymie ve ononymie) ve yer adları (toponymie/toponomastigue) (GÜLENSOY, 1984:149) ad biliminin en önemli dallarındandır.

Dursun YILDIRIM yer adlarını, “Konusunu insan topluluklarının geçtikleri, yaşadıkları ve geçici yaşadıkları yerlere; Ekonomi, Jeoloji, Botanik, Antropoloji, Sosyoloji, Tarih, Kültür, Folklor, Edebiyat ve buna benzer bilim dallarından yararlanılarak; renk şekil benzetmeleri de olayları

da dikkate alarak verdikleri isimlere (Toponomi) yer adları diyebiliriz” (YILDIRIM, 2006: 7) şeklinde tanımlamaktadır.

Toponymie terimi, bugün adbilim çalışmalarının en işlek kolu olan yer adlarını inceleme çalışmaları için kullanılmaktadır (KURGUN, 2002: 3)

Yer adları konusunda çalışma yapan bir diğer dilci ise Hasan Eren'dir. Hasan Eren "*Yer adlarının Dili*" adlı makalesine toponymie'nin tanımını yaparak başlamıştır. “Yer adları biliminin yer adlarını yapı, anlam ve köken bakımından açıklamaya çalışan bilim dalı olduğundan bahsetmiştir. Yer adı bilimini, "Toponymie'nin dağ, tepe, bel, sırt... adları üzerinde duran kolu oronymie; dere, çay, ırmak, göl adlarını ele alan kolu da hyronymie adıyla anılan bu bilim koluna Türkçede yer adları bilgisi adını verebiliriz" (EREN, 1965: 155) biçiminde açıklamıştır.

Bugün dil bilimi çalışmalarında daha yaygın kullanılan toponomi terimi, yer adları bilimi ya da yeradibilim (toponymie, toponymy) olarak tanımlanmaktadır (YAVUZ, ŞENEL, 2013: 2241.

Yukarda tanımlamaları yapılan yer adı / yer ad bilimi / toponomi terimleri genel anlamlarıyla pek farklılık göstermese de tanımlarının içerik ve kapsamlarında küçük farklılıklar bulunmaktadır. Bu küçük farklılıklara rağmen yer adı / yer ad bilimi / toponomi ve toponomist terimlerinin genel bir tanımı şöyle yapılabilir: İnsan gruplarının / topluluklarının yaşadıkları, gördükleri yerleri; farklı bir özelliğini dikkate alarak belirtmek, bilmek, ayırt etmek ve adlandırmak için kullandıkları ada / isme yer adı, yer adıyla ilgilenen bilime yer ad bilimi ya da toponomi, bu bilimle uğraşanlara da toponomist denmektedir.

Bu alanda kullanılan birbirine yakın terimler arasındaki benzerlikleri ve küçük farkları daha iyi görebilme açısından bunların çalışma alanlarına bakmak gerekmektedir. İbrahim ŞAHİN “Adbilim” adlı kitabında onomastik (adbilim) terimlerini ve bu terimlerin inceleme alanlarını şu şekilde sıralamaktadır:

1. Anemonim (rüzgar adı) ve Anemonimi (rüzgar adbilim),
 2. Antroponim (kişi adı) ve Antroponimi (kişi adbilim),
 3. Astronim (yıldız adı) ve Astronimi (yıldız adbilim)
 4. Dokümantonim (belge adı) ve dokümantonimi (belge adbilim),
 5. Ergonim (örgüt adı) ve Ergonimi (örgüt adbilim),
 6. Etnonim (kök adı) ve Etnonimi (kök adbilim),
 7. Fitonim (bitki adı) ve Fitonimi (bitki adbilim),
 8. Hrematonim (eser adı) ve Hrematonimi (eser adbilim),
 9. Hrononim (zaman adı) ve Hrononimi (zaman adbilim),
 10. Kozmonim (uzay adı) ve Kozmonimi (uzay adbilim),
 11. Mitonim (mit adı) ve Mitonimi (mit adbilim),
 12. Poreyonim (araç adı) ve Poreyonimi (araç adbilim),
 13. Pragmatonim (ürün adı) ve Pragmatonimi (ürün adbilim),
 14. Planetonim (gök adı) ve Planetonimi (gök adbilim),
 15. **Toponim (yer adı) ve Toponomi (yer adbilim),**
 16. Zoonim (hayvan adı) ve Zoonimi (hayvan adbilim)
- (ŞAHİN, 2015: 7).

ŞAHİN “*Türkiye Yeradbiliminde Terim Ve Tür Sınıflandırması Sorunları*” adlı çalışmasında “Türkiye Yer Ad Biliminde Terimler ve Tür Sınıflandırması”nı tablo üzerinde şu şekilde yapmıştır (ŞAHİN, 2013: 56):

TÜRKİYE YERADİBİLİMİNDE TERİMLER VE TÜR SINIFLANDIRMASI

```

graph TD
    Root1[YERADİBİLİM İLGİLİ TEMEL TERİM VE KAVRAMLAR] --> Y1[Yeradi (Toponim)]
    Root1 --> Y2[Yeradibilim (Toponimi)]
    Root1 --> Y3[Yeradiları]
    Root1 --> Y4[Yeradaşma]
    Root1 --> Y5[Yeradibilimci]
    Root1 --> Y6[Yeradibilimcil...]

    Y1 --> Y1_1[Yazıyeradibilim]
    Y1 --> Y1_2[Silâkieradibilim]

    Y2 --> Y2_1[Yeradibilimcil düzen/gelenek]
    Y2 --> Y2_2[Yeradibilimcil sınıf]
    Y2 --> Y2_3[Yeradibilimcil (yeradil) tip]
    Y2 --> Y2_4[Yeradibilimcil karnan]
    Y2 --> Y2_5[Yeradibilimcil harita]
    Y2 --> Y2_6[Yeradibilimcil atlas]
    Y2 --> Y2_7[Yeradibilimcil alan]
    Y2 --> Y2_8[Yeradibilimcil süreç]
    Y2 --> Y2_9[Yeradibilimcil evrensellik]
    Y2 --> Y2_10[Yeradibilimcil koşut]
    Y2 --> Y2_11[Yeradibilimcil öykümlü]

    Root2[YERADİBİLİMİN ALT KOLLARI VE YERADİ TÜRLERİ ESASINDA TÜR SINIFLANDIRMASI] --> Y3_1[Yeradibilimin Alt Kolları]
    Root2 --> Y3_2[Yeradi Türleri Esasinda Tür Sınıflandırması]

    Y3_1 --> Y3_1_1[Ornadibilim (oykonimi)]
    Y3_1 --> Y3_1_2[Dağadibilim (oronimi)]
    Y3_1 --> Y3_1_3[Suadibilim (hidronimi)]
    Y3_1 --> Y3_1_4[Kentikadibilim (urbanimi)]
    Y3_1 --> Y3_1_5[Eladibilim (horonimi)]
    Y3_1 --> Y3_1_6[Ormanadibilim (drimonimi)]
    Y3_1 --> Y3_1_7[Yoladibilim (dromonimi)]
    Y3_1 --> Y3_1_8[Bağadibilim (agroonimi)]

    Y3_2 --> Y3_2_1[Ornadi (oykonim)]
    Y3_2 --> Y3_2_2[Dağadi (oronimi)]
    Y3_2 --> Y3_2_3[Suadi (hidronim)]
    Y3_2 --> Y3_2_4[Kentikadi (urbanim)]
    Y3_2 --> Y3_2_5[Eladi (horonim)]
    Y3_2 --> Y3_2_6[Ormanadi (drimonim)]
    Y3_2 --> Y3_2_7[Yoladi (dromonim)]
    Y3_2 --> Y3_2_8[Bağadi (agroonim)]

    Y3_2_1 --> Y3_2_1_1[Köyadi (kornonim)]
    Y3_2_1 --> Y3_2_1_2[Şehiradi (astionim)]
    Y3_2_1 --> Y3_2_1_3[Yavladı (gorpedyonim)]

    Y3_2_2 --> Y3_2_2_1[İnadi (speleonim)]

    Y3_2_3 --> Y3_2_3_1[Çayadi (potamonim)]
    Y3_2_3 --> Y3_2_3_2[Göladi (limnonim)]
    Y3_2_3 --> Y3_2_3_3[Okyanusadi (okeyaononim) (helonim)]
    Y3_2_3 --> Y3_2_3_4[Bataklıkadi (Denizadi) (pelagonim)]

    Y3_2_4 --> Y3_2_4_1[Meydanadi (agoronim)]
    Y3_2_4 --> Y3_2_4_2[Yolakadi (godonim)]
    Y3_2_4 --> Y3_2_4_3[Kentlikeladi (gorodskoy horonim)]
    Y3_2_4 --> Y3_2_4_4[Kurumadi (ktemtonim)]

    Y3_2_5 --> Y3_2_5_1[İdarieladi (administrativny horonim)]
    Y3_2_5 --> Y3_2_5_2[Kentlikeladi (gorodskoy horonim)]

    Y3_2_6 --> Y3_2_6_1[Doğaleladi (prirodny horonim)]

    Y3_2_7 --> Y3_2_7_1[Kentlikeladi (gorodskoy horonim)]

    Y3_2_8 --> Y3_2_8_1[Kentlikeladi (gorodskoy horonim)]
  
```

(ŞAHİN, 2013: 56)

Toponiminin çalışma alanı yer adı, mevki adı, konum adı olan her şeydir. Bunlar: ülke, şehir, kasaba, köy, dağ, tepe, vadi, akarsu, mahalle, cadde, sokak adları olabilirler.

3.2.YER ADLARININ TARİHİ

Dünyada yer adları verme geleneğinin ne zaman başladığına dair net bir tarih verilememektedir. Fakat insanı diğer canlılardan ayıran düşünme yetisiyle birlikte insanlar canlı cansız tüm varlıklara ad verme / adlandırma / işaretleme / sembolleştirme geleneğini; bir şeyi başka bir şeyden ayırt

etmek, belirtmek maksadıyla kullanmaya başlamışlardır. Yer adlarının ortaya çıkışı yazının icat edilmediği dönemler yani tarih öncesi devirlere kadar gidebilmektedir. İnsanın varoluş sürecine bakıldığında insanlar önceleri yaşadıkları bölgeyi, yeri, mekânı ya da en küçük yerleşim yerini yani mikrotoponomiyi sözlü olarak adlandırmışlardır. Bunu daha çok hayati ihtiyaçlarını giderebilmede kolaylık sağlamak ve bu hayati ihtiyaçlarının bağlı olduğu grupların / toplumların ekonomisi için önem taşıyan avlanma sahasını belirtmek amacıyla yapmışlardır. Böylece ilk yer adlandırmaları yerlerin belirtilmesi bu şekilde başlamıştır. Bu varsayımla birlikte neolitik çağda hayvanların evcilleştirilmesi ve insanoğlunun tarımsal faaliyetlere başlamasıyla insan, tekil olan tüketici konumundan sosyal ilişkiler kurma ihtiyacı olan üretici pozisyona geçmiştir. Bu pozisyonu kazanmış insanlar topluluğunda yer adlarının kullanımı zaruri olarak daha da yaygınlaşmış ve artmıştır. Tarihi süreçlere bakıldığında yazının icadıyla birlikte yer adları yazılı metinlerde de yerini almaya başlamıştır. Tarihte yazıyı MÖ 3200 yılında Sümerlerin bulduğu bilgisinden yola çıkılarak yer adlarını tarihte yazılı olarak ilk kullananların Sümerler olduğu bilgisine ulaşılabilir. Tarihte yazılı kaynaklarda belirgin bir şekilde ifade edilen ilk yer adı bugünkü adıyla Suriye'nin Humus vilayetine bağlı "Telen-Nebi Mind" yani eski adıyla "Kadeş"tir. Tarihte M.Ö 1280 yılında Mısırlılar ile Hititler arasında yapılan ilk yazılı antlaşma olan "Kadeş Antlaşması" da ismini bu yer adından almıştır. Yer adlarının kullanımı, yazının da yaygınlaşmasıyla daha da önemli bir hale gelmiş; bir yeri belirtme, ayırt etme, hatırlatma maksadıyla tarihi kaynaklardaki yerini fazlasıyla almıştır. Özellikle de savaşlar, antlaşmalar, görüşmeler, doğal afetler, doğal güzellikler, tarihi kalıntılar, müzeler, elçilikler, konsolosluklar ve daha birçok şey bağlantılı oldukları ya da bulundukları yerlerin ismiyle anılmışlardır.

Toponomi ile ilgili çalışmalar, dünyada önemli bir bilim dalı olarak kabul görmüş ve bugün diğer bilimler arasında yerini almıştır. Toponimik bilimlerin kurucusu Johann Jakob Egli'dir. Son elli yıl içinde yer adları üzerine birçok çalışma yapılmış, bu alanda birçok araştırma yayınlanmıştır. Bu alandaki çalışmaların olumlu sonuçlar vermesi, toponymie

araştırmalarında linguistique, yani dil bilimi metotlarının kullanmasıyla bir kat daha artmıştır (EREN, 1965: 157).

3.3.YER ADLARININ ÖNEMİ VE YER AD BİLİMİ ÇALIşMALARININ YAPILMA NEDENLERİ

Yer adlarının genç nesil tarafından tam olarak bilinmemesi kültürel mirasımızın gelecek nesillere aktarılamamasına yol açabilir. Bu durumda, yer adları kayda geçirilmezse yaşlanan ve vefat eden yöre halkı ile beraber hafızalardan silinecektir. Bir kültür hazinesi olan yer adlarının hiç vakit kaybedilmeden kayıt altına alınmasının bir görev olduğu çok açıktır. Yer adlarını kaybetmiş bir yöre aslında adını kaybettiği yeri de yitirmektedir (ARSLAN, 2011: 342). Aslında bu ifade yer adlarının önemini açıklarken aynı zamanda bu adların geçmişle bağlantısını da vurgulamıştır. Yer adlarının değiştirilmesi orada yaşayan insanları geçmişlerinden koparmakla eşdeğerdir.

Dünya üzerindeki belirli bir bölge bölüm ya da yörenin vatan haline gelmesinde yerleşmelere verilen isimlerin son derece önemli bir rolü bulunmaktadır. Gerçekten de insanlar, üzerinde yaşadıkları ve hâkimiyet kurdukları sahalardaki yerleşmelere isim verirken yerleşmenin bulunduğu yerin fiziki özelliklerinin yanı sıra beşeri ve iktisadi özelliklerini de dikkate almakta ve o yerleşmeye kendi dil, kültür, örf ve adetlerine göre en uygun isimleri vermektedir. Bu sebeple, yerleşmenin coğrafî, tarihi ve genel karakterini tanımada rol oynayan yer adlarının önemi büyüktür (ALAGÖZ, 1984:111).

Toponimi sayesinde bir yerin tarihine, kültürüne ve coğrafyasına ışık tutulabilmekte ve eğer bunlara doğal olmayan bir müdahale gerçekleşmemişse geçmişten bugüne yer adlarının geçirdiği fonetik veya morfolojik değişikliklerin seyri gözlemlenebilmektedir (YİĞİT, SALAN, 2013:834).

Yer adlarının incelenirken, adlandırdıkları yörenin coğrafi özellikleri, bitki örtüsü ve yaşam koşullarının belirlenmesi işlemlerinde genellikle çok yararlı olur. “Susuz” adını taşıyan köylerin adı, su yokluğu bu adın yer bilimsel olarak nedeni üzerine dikkatimizi çeker. İzmir’den güneye gidildiğinde, yolda çam ormanları ve makiler arasında yol üzerinde Ayrancılar köyü bize tarla ve bahçeleri bol bir yöreyi değil, sürüler ve hayvan yetiştiricilerinin yaşadığı bir yörede olduğumuzu hatırlatır(LOİS, 1980:1),

Ad bilim çalışmaları Türkiye dışında bir hayli yol almışken, Türkiye’de yapılan çalışmalar çok azdır. İçişleri Bakanlığı’nın 1967 yılında 7267 sayılı kanunla " yabancı kökten geldiği ve iltibasa yol açtığı" gerekçesi ile 12.200 köyün adını değiştirmesi ve bu değiştirme komisyonunda tarihçilerin, Türkologların ve bölgenin tarih ve ağız özelliklerini bilen kişilerin olmaması, zaten yeni başlamış toponimik çalışmalara ve tasnif denemelerine olumsuz etki yapmıştır. Özellikle yer adlarının bilinçsizce değiştirilmesi bu konuda ciddi problemler doğurmuştur (DOĞRU, 1978:8197).

Onomastikten (ad bilimi) yola çıkılarak adlandırmanın, isim vermenin önemine yukarda kısaca değinilmişti. Onomastikte daha önemli sayılan ve çalışmaların üzerinde yoğunlaştığı iki alt kol vardır. Bunlar kişi adlarını inceleyen bilim dalı olan antroponomi ve yer adlarını inceleyen bilim dalı olan toponomidir. Bu iki alanın önemi aslında duyulduklarında başka bilgileri de üzerlerinde taşımalarından kaynaklanmaktadır. Bu çalışma alanlarında incelenen isimler sadece karşıladıkları kavramın adı olarak karşımıza çıkmazlar, karşıladıkları varlık ve kavramın bazı özelliklerini de içlerinde barındırırlar.

3.3.1. Kişi Adları

İletişime başlamanın ilk unsuru olan kişi adı bir kişiyi tanımada ya da konuşmaya / iletişime geçme aşamasında sorulan ilk sorudur: Adın ne? Aynı zamanda bu, konuşma yetisinin oluşmaya başlaması ile birlikte sözlü

anlatım geleneğinin de ilk sorusudur. İlk soru sorulduktan sonra kişinin kimliğini / aidiyetini anlama ve öğrenme sürecimiz başlamıştır. Başka bir genel ifadeyle kişi adları ve yer adları bir varlığın ya da bir kavramın kimliği, beyanı niteliğindedir. Kişi adları baz alındığında (antroponomi), bir kişinin sahip olduğu addan yola çıkılarak o kişiyle ilgili birçok veriye ulaşılabilir. Çünkü adlandırmalar çoğunlukla bazı nedenlere dayandırılırlar ve bir şeyler hatırlatarak kişiyle ilgili başka bilgilere uzanırlar. Bunlar:

3.3.1.1.Kişinin Nereli Olabileceği Bilgisi

“Ökkeş” ismi en çok Adana, Kahramanmaraş ve Gaziantep vilayetlerinde kullanılmaktadır. Bunun nedeni bu yörenin en değerli ziyaretlerinden biri olan "Ökkeşiye Hazretleri Ziyareti"nin Adana-Kahramanmaraş otoyolu'nun Kahramanmaraş çıkışında Gaziantep-Nurdağı-İslahiye ilçelerinin yakınında olmasıdır. Düzgün, Munzur isimleri de en çok Tunceli ilinde kullanılmaktadır. Bunun nedeni ise hayatları etrafında efsaneler oluşmuş “Düzgün Baba ve Munzur” adlı bu iki evliyanın bu yörede yaşamış olduğu inancı ve yörede onlara ait izlere rastlanmasıdır. Veysi / Veysel isimleri de en çok Batman, Siirt ve Bitlis taraflarında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Nedeni Siirt’in Ziyaret ilçesinde bulunan “Veysel Karani (Üveys-i Karnî) Hazretleri Türbesi’nin varlığıdır.

3.3.1.2.Kişinin Dini İnancı Bilgisi

Günümüz toplumlarında ismi “Muhammed, Ahmet, Mehmet, Ali, Ayşe, Fatm olan kişilerin Müslüman; adları Cris, Jack, Mary olanların Hristiyan; Josef, İshak, Benyamin, Moses adlı kişilerin Yahudi olduğu anlaşılabilmektedir.

3.3.1.3.Kişinin Kaçınıcı Çocuk Olduğu Bilgisi

İsmi Songül olan bir kişinin son çocuk olduğuna, İlknur olan bir kişinin ilk çocuk olduğuna, Yeter olan bir kişinin ya artık çocuk istenilmediğinin ya da kız çocuk sayısının fazlalığına, Yekta isminin de tek çocuk olduğuna ulaşılabilir.

3.3.1.4.Kişinin Ne Zaman Doğduğu Bilgisi

İslam kültüründe isimleri Kadir, Berat, Regaip, Miraç, Bayram, Arife olan kişilerin bu inançta mübarek sayılan gecelerden ve günlerden birinde doğdukları bilgisine ulaşılabilir. Bunlara ek olarak isimleri Bahar, Yaz, Eylül, Ekim, Nisan olan kişilerin de sözü edilen mevsimlerde yahut aylarda doğduğu sonucuna varılabilir.

Yukarda belirtilen isimleri çoğaltıp farklı nedenlere bağlamak mümkündür.

3.3.2. Yer Adları

Onomastiğin bir diğer önemli kolu olan yer adlarında bu konu daha geniş bir yelpazede ele alınabilir. Çünkü yer adı da iletişim sürekliliğinin ilk unsurudur. Bir kişiye ilk sorulan “Adın ne?” sorusundan sonra iletişimin sürekliliği için “Nerelisin?”, yani “Neredensin, hangi yerdensin?” sorusu sorulur. Yer sorusu iletişimin sürekliliği için oldukça önemli bir sorudur. Bu nedenle yer adlarının bilinmesi / öğrenilmesi bir yerin birçok özeliğini işaret edebilmektedir. Aslında kişilere sorulan “Nerelisin?” sorusunun cevabı, bu sorunun sorulduğu kişi ile ilgili birçok bilinmeyen soruyu sorana iletecektir. Aynı zamanda o yerin iklim şartları, ekonomik durumu, iktisadi ve sosyal koşulları gibi bilgiler de o adın içinde gizlidir.

3.3.2.1.Yerin Geçim Kaynağı / Ekonomik Düzeyi Bilgisi

Makro olarak baktığımızda Avrupa ülkeleriyle Asya ülkelerinin temel ekonomik farklılıkları vardır. Bir Avrupa ülkesi olan Fransa’nın ekonomisinin temelini daha çok turizme ve sanayiye dayandığını ve ekonomik düzeyinin yüksek olduğunu; bir Asya ülkesi olan Pakistan ya da bir Afrika ülkesi olan Somali’nin ekonomisinin daha çok tarıma dayandığını ve bu ülkelerin ekonomik düzeylerinin düşük olduğunu söylemek mümkündür. Hafızalarda kalan eski bilgiler ışığında ve kültürel birikimle, insanlar, içinde bulundukları coğrafyayı hatırlatan yer adlarını duyduklarında bu yerlerin ekonomik durumlarını anlayabilirler. Kendi

Ülkemiz bağlamında düşünüldüğünde ise bir vilayetin geçim kaynağının neye dayandığı o yerin ismi söylendiğinde anlaşılabılır. Kayseri, Bursa ve İstanbul'un sanayiye; Antalya, Muğla ve İzmir'in turizme; Konya, Diyarbakır ve Şanlıurfa'nın tarıma dayalı olduğu bilgisi bu isimlerle birlikte kişilere iletilebilmektedir.

3.3.2.2.Yerin Etimolojisi (Kkenbilimi) Bilgisi

İlk karşılaştığımız bir yer adının kökenine bakarak ya da kökenini inceleyerek o yer adının hangi dil ailesine mensup olduğu bilgisine çoğunlukla ulaşılabilmektedir. Yani bir yer adının kökenine bakarak orada yaşıyanlar hakkında bilgi sahibi olunabilir. Fakat bu durum her zaman mümkün değildir. Örneğin; Evliya elebi seyahatnâmesine göre İstanbul'un Balat semtinin adı Türkçe "Bal at!" syleyişinden geliyormuş. Ama bu semtin bulunduğu bölgenin Bizans devrinde bataklık olduğu ve bataklığın da balateus kelimesi ile karşılandığı göz önüne alındığında aslında Rumca olan bu yer adının Türkçe ile açıklanması mümkün olmamaktadır. Ayrıca bu kökten günümüze kadar gelmiş başka yaşıyan kelimelerin de var olması (rneğin, Macaristan'daki Balaton Gölü'nün adının anlamı "Bataklık Gölü"dr) bu durum sözcüğün Rumca olduğunu ispatlamaktadır. Buna rağmen bugün kaynağı kesinlikle belli olan yer adlarımız çoğunluktur. Örneğin, Malatya şehrimizin adı Arapça Mal-atiye sözcüğünden gelmektedir (SERTKAYA, 2012: 49).

3.3.2.3. Yerin Neyiyle Meşhur Olduğu Bilgisi

Ülkemizdeki yer isimlerine baktığımızda Kocaeli'nin Pişmaniyesi; Kayseri'nin Pastırması, Gaziantep'in Baklavası, Van'ın Otlu Peyniri, Siirt ve Bitlis'in Bryanı, Tunceli'nin Dut Pekmezi ve Tulum Peyniri, Adana'nın Şalgamı, Mersin'in Cezeryesi, İzmir'in Saat Kulesi, Mardin'in Tarihi Taş Evleri, Konakları, İstanbul'un Kız Kulesi ile meşhur olduğu bilgisi bize ulaşmaktadır.

3.3.2.4. Bir Yerdeki Hadiselerin ve Bir Yerde Önemli Şahsiyetlerin Var Oldukları Bilgisi

Ülkemizdeki yer adlarına baktığımızda tarihte yer edinmiş önemli şahsiyetleri ve o yerde meydana gelen önemli hadiseleri bilebiliriz. Mevlana Türbesinin Konya’da olması, Telli Baba Türbesi ve Aziz Mahmut Hüdei Türbelerinin İstanbul’da olması, Sultan Sehms Ziyaretinin Mardin’de olması, Üryan Baba Türbesinin Bitliste Olması, Akdamar Adasının Van’da olması, Türklere Anadolu’nun kapılarını açan Malazgirt Savaşının Muşun Malazgirt ilçesinde olması gibi.

Yer ad biliminin önemi ve yer ad bilim çalışmalarının yapılma nedenleri konusunda söylenecek çok şey vardır. Fakat bizce bu konuda çalışmalar yapmanın en önemli nedenlerinden biri üzerinde yaşadığımız bu yerlerle geçmişe dayalı bağlar oluşturmaktır. Dursun YILDIRIM ad biliminin önemini ve ad bilimi çalışmalarının yapılma nedenlerini 1984 yılında Ankara’da yapılan “Yer Adları Sempozyumu”nda şu şekilde dile getirmiştir:

“İnsanlık tarihinde toplumları etkileyen iki önemli unsur vardır. Bunlar: Medeniyet ve kültürdür. Dünyanın etnik görünümüne baktığımızda medeniyetin insanları ve insan guruplarını birbirine yaklaştırmaya, kültürün ise farklılığı korumaya çalıştığı görülmektedir. Bunlardan ilki, insanlığın ortak malıdır ve inşa edilebilir bir niteliğe sahiptir; diğeri ağaç gibidir, bulunduğu ortamda yetişir. İkincisi, içinde büyüdüğü ortamın, dolayısıyla insan gurubunun özelliklerini yansıtır. Bu özellikler, insan guruplarına, dünyanın etnik görünümünde temsil ettikleri "milli karakter"i veya "milli kimlik"i kazandırır. "Toplumlar arası farklılığı ve farklılığın güzelliği yaratan, insan guruplarının üzerinde yaşayıp, tarihlerini yazdıkları toprak parçaları, coğrafyadır. "Milli birliğin, "milli karakterin veya "kültürdün doğmasına, büyümesine ve etnik görünümü yansıtmasına bu "toprak parçaları" zemin hazırlar. Bu zeminde, toprağın nitelikleri, ormanlar ve orman türleri, hayvanlar ve bitki örtüsü, dağlar, ırmaklar, denizler, göller,

ölller, tundralar ve iklim insan guruplar inin hayat tarzını, yaşayışını, dünya görüşü şekillendirir. Türkün üstünde yaşadığı yer "yir/Vyer/ ve "sub/Vsu/'tan ibaretti. Orada yaşayan Türkler için bu yer "ıduk'7 mukaddes/'tir ve sahibi kişioğlunu yönetmek için yaratılmış olan "Türk" tür. Demek ki Türkler, yaşadıkları tabiat ortamını bu şekilde değerlendirmekte ve ona "mukaddes" gözüyle bakmakta, ecdadın el tuttuğu yer olmasından dolayı kıymet vermektedir. Her etnik gurup, kendinin kimliği belirleyen, mukaddes yer anlayışı kazandıran ilk tabiat ortamından, bir başka değişle vatan tuttuğu toprak parçasından ayrıldıktan sonra göç ettiği yeni çevreye, kimliğini korumak için hâkim olmaya çalışır. Bunun sonucu olarak, her etnik gurup yurt tutmağa karar kıldığı yeni ortama, eski ana yurdundan kendini yansıtan adları vermeye, damgaları vurmaya başlar. Bir anlamda eski vatan işlenir. Göç edilen ortam, eski vatanda yaratılmış, benliklerini, kimliklerini aksettiren kültürleriyle kültürlenir ve kendilerine yabancı unsurlardan arındırılır; eski yurt hafızalarda ve yeni vatan toprakları üzerinde yaşamağa devam eder. Coğrafyadan Vatan'a geçiş sürecinde, etnik görünüm kazana insan guruplarının üzerinde yaşadıkları, yürüdükleri toprak parçalarına vurdukları ilk damgalar, sınır taşları, yer belirleme işaretleri, hüviyet varakları, kültürlerinde "yer adları" olarak karşımıza çıkar. Türkler, aşağı-yukarı 1000 yıla yakın bir zamandan beri Anadolu ve Rumeli coğrafyası üzerinde, eski yurttan taşıdığı vatani işlemiş, geliştirmiş, mükemmelleştirmiş, kültürlemiş ve kendileri olan bir vatan yapmıştır. Anadolu ve Rumeli coğrafyası üzerinde atalarımızın kurmuş olduğu bize miras bıraktığı, bizim de gelecek nesillere intikal ettireceğimiz Vatan'a ait yer adlarını çalışmak zorundayız. Bunu yapmak suretiyle günümüz gündemine tarihi gerçekleri tarif ederek, ya da yanlış varsayımlara oturtup getiren, propaganda malzemesi olarak kullananların iddialar ı büyük ölçüde ortadan kaldırılabilir. Bugün, Türkiye, yani Türklere ait olan ülke, yer adını verdiğimiz toprakları ecdadımızın nasıl vatan haline getirdiğini öğrenmek, bilmek ve bizden sonrakilere doğru biçimde öğretmek zorundayız. Tapusunu bilmeyen, toprağına sahip çıkamaz; arasa da neresi kendine aittir,

bulamaz. Öyleyse toprağımızın tapusu yer adlarını ortaya koymamız, tanıtmamız ve öğrenmemiz gerekir.” (DURSUN, 1984: 157-160).

Yıldırımın da belirttiği gibi bir yerin, bir coğrafyanın vatan olması, milli olması, milli karakter taşıması toplumların onlara vurduğu damgalarla / adlandırmalarla mümkündür. Bir yerin adlandırılması rastgele, sıradan ve anlamsız değildir, genellikle bazı nedenlere dayalıdır. Bir yeri belirtmek ve ayırt etmek için kullanılan bu yer adlarının hemen hemen çoğunun temelinde derin bir anlam yatmaktadır. Bu derin anlamlar çözüldükçe de o yerin, bölgenin, coğrafyanın dili, tarihi, kökeni, siyasi ve ekonomik birçok gizli kalmış gerçeği su yüzüne çıkmaktadır. İşte tüm bu nedenlerden dolayı toponomi çalışmaları artmalı ve devlet bu çalışmalara maddi ve manevi her türlü desteği sağlamalıdır.

3.4.TOPONOMİNİN (YER ADI BİLİMİ) DİĞER BİLİM DALLARIYLA İLİŞKİSİ

Bilimler birbirinden tamamen bağımsız değildir. Bilim adamı bir bilim dalında çalışırken genellikle diğer bilim dallarının verilerini de kullanır. Bilim dallarının bu karşılıklı ilişkisi yer adı bilimini; dil bilim, coğrafya, tarih, arkeoloji, halkbilim, antropoloji, sosyoloji, etnografya vb. bilim dallarına yakınlaştırır. (MEMEDOV, 1993:7). Bu bakımdan Toponomi (yer adları bilimi) birçok beşeri ve sosyal bilimle yakından ilişkilidir. Toponominin diğer bilim dallarıyla ilişkileri şu şekilde açıklanabilir:

3.4.1. Toponomi Dil bilimi İlişkisi

Adlandırma, kavram ve nesnelerin gösteren-gösterilen, belirten-belirtilen ilişkilerine bağlı olarak dil biliminin de konusudur. Buradan yola çıkarak bir adın etimolojisine (kökenine), gramatikal dizinine, verilmiş nedenine dair araştırmalar dil bilimsel yöntemlerle incelenmektedir. Bu nedenle bu iki bilim dalı arasında sıkı bir ilişki vardır.

3.4.2. Toponomi Tarih İlişkisi

Bir yerin adının ne zaman verildiğini hangi hadiseler sonucunda bu ada farklı anlamlar yüklendiğini anlamak için tarihe başvurmak gerekmektedir. Ayrıca tarih bilimi de yer adlarının sunduğu verilerden yararlanarak o yerde yaşamış toplumlarla ilgili bazı ipuçlarına ve sonuçlara ulaşabilmektedir.

3.4.3. Toponomi Coğrafya İlişkisi

Toponominin coğrafya ile sıkı bir ilişki içerisinde olduğu isminden de anlaşılmaktadır. Toponomi yer adlarını incelerken coğrafi bilgilerden sıkça yararlanır. Ayrıca coğrafya biliminde mevcut olan birçok terim toponiminin alt dalları içinde incelenmektedir. Örneğin; toponomi (yer adı bilimi)nin alt dallarından oronomi (dağ adı, yükselti bilimi) dağ ve yükselti adlarını, hidronomi (su ile ilgili adların tümü) ise akarsu adlarını incelemektedir.

3.4.4. Toponomi Sosyoloji İlişkisi

Toponomi, toplumların bir yere ad verme gelenekleri, hangi koşullara bağlı olarak bir yeri adlandırdıkları konusunda sosyoloji ile ilişki içindedir. İlk adlandırmalarda, grupların ihtiyaçları doğrultusunda av bölgeleri ve tarımsal faaliyetlerin yapıldığı alanlar belirtilmiş olduğundan, faaliyetlerin gerçekleştirildiği yerlerin adlandırılma süreçlerini belirlemede toponomi, sosyoloji biliminden yararlanmaktadır.

Yer adları, bir coğrafyanın, nasıl vatan haline dönüştürüldüğünün kanıtıdır. Yer adları konusu tüm bilim dallarını ilgilendiren geniş ve önemli bir konudur. Bilim dallarının karşılıklı ilişkisi yer adı bilimini; dil bilim, coğrafya, tarih, arkeoloji, halkbilim, antropoloji, sosyoloji, etnografya vb. bilim dallarına yakınlaştırmaktadır. Yer adları bilimi tüm bu bilim dallarının yöntem ve terimlerinden yararlanmaktadır. Ayrıca dil bilimi, tarih, sosyoloji, coğrafya, antropoloji ve etnografya gibi bilim alanlarında yapılan çalışmaların sonuçları, bulgu ve verileri de yer adları bilimi çalışmalarında

kullanılabilmektedir. Bu konuda B. E. Budarav "Birçok ilimle ortaklaşa çalışan (coğrafya, dilcilik, tarih, etnoğrafya) toponomi dilbilimsiz lâl; tarih ilimsiz köksüz; coğrafya ise ilimsiz ve mekânsızdır." demektedir. Buradan da anlaşılacağı gibi yer adları çalışan bir araştırmacı dil, coğrafya ve tarih bilimlerini göz ardı etmemelidir (YAVUZ, ŞENEL, 2013: 2242).

3.5. TÜRKİYE'DE YAPILMIŞ TOPONOMİ ÇALIŞMALARI (KİTAPLAR, TEZLER, MAKALELER, SEMPOZYUM BİLDİRİLERİ)

Türkiye’de toponomi çalışmalarının geçmişi çok eskilere gitmemektedir. 1930’lardan sonra başlamış olan bu çalışmalardan bazıları şöyle sıralanabilir: Türkiye’de ilk ad bilimi çalışmaları yapanlardan biri olan Safvet Bey’in Türk Derneği adlı dergide çıkan yazıları, Besim Atalay’ın makaleleri ve kitapları, Türk Yurdu dergisindeki yazıları, Türk Büyükleri veyahut Türk Adları, Abakay Han, Abka Han adlı yazılarıyla Türk Adları kitabı ad bilimi için kayda değer çalışmalardır. Ad bilimiyle ilgili ülkemizde bilimsel toplantılar da yapılmıştır. 1973 yılından beri halk edebiyatı ve halk bilimi toplantılarında zaman zaman adlarla ilgili bildiriler sunulmuştur. Sunumlarda yer adları sık sık ele alınmıştır (SAKAOĞLU, 2000: 22).

Onomastiğin (Ad bilimi) önemli bir kolu olan toponomi (yer adı bilimi) çalışmaları oldukça yaygın olmasına rağmen son zamanlarda bu bilim dalıyla ilgili yapılan araştırmalar azalmıştır. Türkiye’de Tuncer GÜLENSOY’un *"Türkçe Yer Adları Klavuzu"*, *"Elazığ, Bingöl, Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış"*; Hasan EREN’in *"Yer Adlarının Dili"*; Özcan BAŞKAN’ın *"Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme, Ad Verme Geleneği"*; Cemal Arif ALAGÖZ’ün, *"Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler"*; Doğan AKSAN’ın *"Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim"* adlı kitabında yer alan *"Yer Adları Bilimi"*, *"Yer Adlarının Verilişinde Başlıca Etkenler, Eğilimler"*, *"Türk Yer Adları Üzerindeki Çalışmalar"*; Levent KURGUN’un *"Denizli İli Yer Adları"*; Umar BİLGE’nin *"Türkiyede Tarihsel Adlar"*; Serdar YAVUZ’un *"Yer Adları Terimleri Sözlüğü"*; Mustafa ŞENEL’in *"Elazığ İli Yer Adları"* adlı

alışmalar yer adlarıyla ilgili yapılmış belli başlı çalışmalardır. Bu alanda yapılmış olan başlıca kitap, makale, sempozyum bildirileri gibi çalışmaların bazıları şu şekilde sıralanabilir:

ACAROĞLU, M. T., (1988), “*Malatya İlinde Yer Adları*”, İnönü Üniversitesi I. Battal Gazi ve Malatya Çevresi Halk Kültürü Sempozyumu Tebliğler, Kuşak Ofset, İstanbul, 1988, s. 15 – 22; (1992), “*Gagauzca’da Takma Adlar - Soyadları - Yer Adları*”, IV. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Bildirileri, II. Cilt, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müd., Yay., Devran Mat., Ankara, s. 10.

AÇIKEL, A., (2003), “*Artukabad Kazası Yer Adları (1455-1600)*”, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt: 20 / Sayı: 2, Ankara, s.181 – 202.

ADA, E., (2012). **Eskişehir İli Yer Adları**. Ege Üni. SBE Türk Dili ve Lehçeleri ABD. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İzmir. XVI+709 s.

ADIGÜZEL, N., (1969), **Niğde İli Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 53 y.; İstanbul.

AK, M., (1996), “*Osmanlı Coğrafyasında İki Yer Adı (Bahr-i Kulzum / Kurzüm) Üzerine*”, İlmî Araştırmalar, Sayı: 2.

AKAR, A., (2006), “*Renge Bağlı Yer Adlandırmalarında Muğla Örneği*”, Muğla Üniv. Fen – Edebiyat Fak., Sosyal Bilimler Enst. Dergisi, Sayı: 20, Yıl: 2006/1, s. 51 – 63, Muğla.

AKBAYAR, N., (2002), **Osmanlı Yer Adları Sözlüğü**, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Osmanlı Araştırmaları Dizisi.

AKÇABAY, N., (1967), **Gaziantep’in Tarihi Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 38 y.; İstanbul.

AKER, C., (1960), “*Muğla’da Adlarla İlgili Gelenek ve İnanmalar*”,

Türk Folklor Araştırmaları Dergisi, Sayı: 132, s. 2178-2179.

AKIN, V., (1997), “*Kırklareli Adının Tarihçesi*”, Pamukkale Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi, Sayı: 2, s. 530 – 537.

AKKAŞ, E., (1967), **Türkçede Hayvan Adlarının Kullanıldığı Yerler**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türkoloji Bölümü, Tez (Bitirme), 90 y.; İstanbul.

AKSAN, D., (1968), “*Birkaç Türkçe Yeradı ve Bunların Dilbilimi ve Kültür Bakımından Önemi*”, D.T.C.F. Dergisi, Sayı: XXVI/1 – 2, s. 81 – 85, Ankara; (1974), “*Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar*”, T.D.A.Y. Belleten 1973 – 1974, T.D.K. Yayınları, s. 185 – 193, Ankara; (1984), “*Türk Yer Adları Konusunda Bir Proje Önerisi*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayın No. 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 275 – 278, Ankara.

AKSU, F., (1936), **Isparta İli Yer Adları**, Isparta.

AKTAN, B., (1971), **Türkiye Toponomisinde İstanbul Yöresi ‘Beyoğlu Kazası’ Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Türkoloji Bölümü Bitirme Tezi THT 567.

AKTEPE, O. Z., (1968), **Rize Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 32 y.; İstanbul..

ALAGÖZ, C. A., (1954), “*Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11- 13 Eylül 1984 Ankara), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yayın No. 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 11-23, Ankara.

ALİAGAOĞLU, Ali-UZUN, Alper (2011), “*Şehirselsel Toponimi, (Hodonimi) Türkiye için Bir Tipoloji Denemesi*”, Coğrafi Bilimler Dergisi CBD 9 (2), 123-133.

ALTAY, Z., **Trabzon İli Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme).

ALTAYLI, Seyfettin (1994), “ **Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü II**, İstanbul, 1994.

ALTINTAŞ, N., (1970), **Kırklareli Vilayeti ve Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 28 y.; İstanbul.

ARSLAN, Mustafa (2011), “*Beyşehir Yer Adları ve Onomastiğe Katkıları*”, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 336-343, Konya.

AŞÇI, U. D., (1993), **Dişarbakır Yöresindeki Bazı Yer Adları Üzerine Etimoloji Denemesi (Ergani)**, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi

ATAELİ, T., (1964), **Türkiye Toponomisinde İstanbul Yöresi Sokak Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı, Tez (Bitirme), 113 y.; İstanbul.

ATEŞ, A., (1968), **Erzurum Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 34 y.; İstanbul.

AYDIN, E., (2012). **Eski Türk Yer Adları (Eski Türk Yazıtlarına Göre)**, Kömen, Konya.

AYTEKİN, S., (1972), **Samsun Toponomisi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk dili Edebiyatı Bölümü, Tez (Bitirme) THT 907.

BARDAK, Ö., (1967), **Adana İlinin İskân Tarihi ve Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul.

BAŞOĞLU, Ş., (1964), “**Türkiye Toponomisinde İstanbul Yöresi Sokak Adları**”, İstanbul Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tez (Bitirme), THT 155.

BAYDİL, E., (2007), “*Taşköprü ve Çevresinin Yerleşme Adları Üzerine*”, Tarihi ve Kültürü ile Geçmişten Günümüze Taşköprü Sempozyumu, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Taşköprü Belediyesi, TaşköprüBelediyesi Konferans Salonu, Taşköprü, 9–10 Haziran.

BAYKARA, T., (1984), “*Anadolu Yer Adlarının Orta Asya’daki Benzerleri Üzerine Bir Kaynak*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayın No. 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 265 – 273, Ankara.

BAYRAM, S., (1994), “*Kültepe Metinlerinde Geçen Yeni Yer Adları ve Bunların Değerlendirilmesi*”, 11. T.T. Kongresi Bildirileri. Ankara, T.T.K. Basımevi.

BAYSAL, H., (1968), **Hatay Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul.

BELCE, A., (1968), **Manisa İli Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 53 y.; İstanbul.

BOYNUDELİK, N., (1968), **Tokat İli Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul.

CALP, Mehrali (2014), “*Kişi Adları Üzerine Dilbilimsel Bir Çalışma (Ağrı İli Örneği)*”, AÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 27-49, Erzurum.

CEYLAN, M. A., (2008), “*Üsküdar’da Bazı Yer Adları Üzerine İncelemeler I.*”, Uluslararası Üsküdar Sempozyumu VI. (06 – 09 Kasım 2008), Üsküdar / İstanbul.

CİNOĞLU, T., (1976), **Sakarya’da Yer Adları**, İstanbul

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tez (Bitirme), 59 s.; İstanbul.

CUNBUR, M., (1984), “*Evliya Çelebi Seyahatnamesi’nde Yer Adları*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11- 13 Eylül 1984 Ankara), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayın No. 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 201 – 217, Ankara.

ÇOKER, M., (1968), **Amasya İli Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme).

DEMİRCAN, Y., (1992), **Tahrir Defterlerine Göre Boğazönü Adaları (XV. ve XVII. yüzyıllar)**, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara.

AKIN, V., (1997), **Trakya Köy ve Şehir Adları Üzerine Bir İnceleme**, Türk Kültürü Yayınları, Yıl: VIII, Sayı: 329, Aralık 1997, Denizli, 530 s.

DOĞAN, B., **Sivas Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme).

DOĞRU, A. M., (1984), “*Türk Yer Adları Sempozyumu Üzerine*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984), Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 285 – 288, Ankara; (1985), “*Türkiye’de Macar Yer Adları*”, Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul: 23-28 Eylül 1985, Tebliğler, 1. Türk Dili, c. 1, s. *57+-67, İstanbul Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.

EKİZ, S., (1969), **Çorum Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 84 s.; İstanbul 1969.

EMİROĞLU, M., (1984), “*Bolu Yöresi Yer Adları*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 151 – 200, Ankara.

ENER, F., **Balıkesir İli Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme).

ERBAY, İ., (1967), **Burdur İli İskân Tarihi ve Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 40 s.; İstanbul 1967. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl : 3 Sayı : 4 Haziran 2010 153.

EREN, H., (2003). *Coğrafi Adların Etimolojik Sözlüğü*, TDAY BELLETEN. C.II:171-186; (2010). **Yer Adlarımızın Dili**, Türk Dil Kurumu Yayınları. Ankara.

ERÖZ, M., (1972), “*Türk Onomastiği Bakımından Adapazarı Yer Adları*”, 1970-1971 Ders Yılı Sosyoloji Konferansları, İstanbul Üniv. Yayınları: 1728, İkt. Fak. Yay. 310, s. 107-119, İstanbul. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl : 3 Sayı : 4 Haziran 2010 147; (1974), “*Doğu Anadolu Köy Adları Üzerinde Sosyolojik Bir Araştırma*”, Cumhuriyetin 50. Yılında Türkiye’nin Sosyal ve Ekonomik Sorunları Seminer (Erzurum 22-25 Ekim 1973), Atatürk Üniversitesi Yayını, s. 271-317, Erzurum; (1984), “*Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayın No: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara, s. 43 – 53; (1984), “*Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, KBY, Ankara.

ERPOLAT, M. S., (1994), **XVI. Yüzyılın Başlarında Ergani, Çermik, Siverek ve Ruha Sancakları’ndaki Yer Adları** (Doktora Tezi), Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalı, Konya; (2000), “*XVI. Yüzyılda Diyarbakir Beylerbeyliğindeki Yer İsimlerinin Kültür ve Tarih Açısından Taşıdığı Değer*”, Uluslararası Kuruluşunun 700. Yıldönümünde Bütün Yönleriyle Osmanlı Devleti Kongresi Bildiriler, Konya.

ERTEN, A., (1967), **Denizli İlinin İskân Tarihi ve Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 58 y.; İstanbul.

GÖKÇEER, F., (1984), “*Türk Yer Adları Sempozyumu Açılış Konuşması*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11 – 13 Eylül 1984 Ankara), Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 1 – 5, Ankara.

GÖKYAY, O. Ş., (1984), “*Türkçe Yer Adlarında Kişilerin ve Olayların Payı*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11 – 13 Eylül 1984), Başbakanlık Basımevi, Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara.

GÖL, S., (1972), **Niğde İli Toponomisi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tez (Bitirme) THT 1038.

GÖNEN, S., (2004), **Anadolu’da Yer Adlarına Bağlı Olarak Oluşan Efsaneler Üzerine İncelemeler**, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Konya.

GÜL, A., (1967), **Sakarya Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 35 y.; İstanbul.

Toponomi alanında en verimli çalışmalar yapanlardan biri Tuncer GÜLENSOY’dur. GÜLENSOY yaptığı çeşitli çalışmalarla hem Anadolu’nun farklı yörelerine ait yer adlarını hem de Türk dünyası genelinde kullanılan ya da Doğudaki Türkî devletlerin yer adlarını incelemiştir.

GÜLENSOY, T., (1979), “*Anadolu’da Moğolca Yer Adları ve Rumeli’deki İzleri*”, Quatricme Congres International des Etudes du Sud–Est Européen, (13-18 Eylül 1979), Ankara, (İngilizce sunulmuş bildiri), Ankara;

(1984), “*Elazığ, Bingöl ve Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 149-156, Ankara; (1988), “*Türkistan’da Oğuz Boyu Yer Adları ve Anadolu’daki İzleri*”, VI. Milletlerarası Türkoloji Kongresi (19 – 25 Eylül 1988), İstanbul; (1993), “*Alanya-Antalya Yöresinde Türk Yer Adları*”, 3. Alanya Tarih - Kültür Sempozyumu (12 – 14 Kasım 1993), Alsav Yay., Alanya; (1993), “*Kazakistan’da ve Türkistan’da Türk Yer Adları ve Anadolu’daki İzleri*”, Permanent International Altaistic Conference, 36th Meeting (2 – 5 June 1993), Almatı – Kazakistan; (1994), “*Orta Asya’daki Türk Yer Adlarının Anadolu’daki İzleri*” XII. Türk Tarih Kongresi (12 – 17 Eylül 1994), s. 37 – 38, Ankara; (1994), “*Türk Dünyasında Ortak Yer Adları*”, Türk Dünyasında Ortak Değerler Sempozyumu (17 – 19 Ekim 1994), TÖMER, Ankara; (1994), “*Yer ve Şahıs Adları Araştırmalarının Türk Tarihinin Kaynaklarına Katkısı*”, Türk Dünyası Tarih Araştırmaları Kongresi (5 – 9 Eylül 1994), T.T.K. Yay., Ankara Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl : 3 Sayı : 4 Haziran 2010, s. 148; (1997), “*Doğu ve Güneydoğu Anadolu Yer Adlarına Bir Bakış*”, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Yer Adları Paneli (5 Kasım 1997), Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van; (2004), “*Yerköy Yer Adları ve Ağız Özellikleri*”, Her Yönüyle Yerköy Sempozyumu (6 – 8 Ekim 2004); (1984), “*Elazığ, Bingöl ve Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, KBY, Ankara, 1984, s. 149; (1995), **Türkçe Yer Adları Kılavuzu**, TDK, Ankara; (1999), “*Türk Kişi Adlarının Dil Ve Tarih Açısından Önemi*”, Türk Dili, S:565, Ocak, S.3-8, Ankara.

GÜLLÜDAĞ, N., (2001), “*Siverek’e Bağlı Köylerdeki Yer Adları Üzerine Bir Değerlendirme*”, Siverek Kaymakamlığı, Tarihte Siverek Sempozyumu Bildirileri, 13-14 Ekim 2001, Elif Matbaası, Şanlıurfa.

GÜLTEKİN, G., (2001), “*Trabzon’da Gadim Türk Tayfa Adlarından Alınmış Yer Adları*”, Trabzon ve Çevresi Uluslararası Dil ve Edebiyat Sempozyumu, 3 – 5 Mayıs 2001, Cilt: 2, Trabzon.

GÜNER, G., (2007), “*Kayseri’de Bir Yer Adı: Persek*”, II. Kayseri ve Yöresi Kültür, Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni, (10 – 12 Nisan 2006).

GÜNEY, E., (1997), “*Türkiye’de Coğrafi Yer Adlarının Ortaya Çıkmasında Etkili Olan Öğeler Toponomi Folklor İlişkileri*”, V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Genel Konular Seksiyon Bildirileri Kültür Bakanlığı Yayınları, s. 139 – 145, Ankara.

GÜRLER, N., (1968), **Ankara Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul.

GÜVEN, Ş., (1965), **Raşid Tarihi Yer, Mansıb ve Müessese Adları İndeksi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 44 y.; İstanbul.

GÜZELBEY, C. C., (1984), “*Gaziantep’te Türk Topluluklarının Adlarını Taşıyan Yer Adları*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 169-180, Ankara.

HABİBLİ, R., (2011). “*Ad Bilimsel Birimler ve Sosyal Etmenler*”, Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi. 28: 33-38.

HACALOĞLU, Y., MEMİŞOĞLU, R., (2006), “*Dede Korkut Destanlarında Adları Geçen Oğuz Beylerinin İzlerini Taşıyan Yer Adları Üzerine Bir Deneme*”, Sosyal Siyaset Konferansları 49. Kitap, Prof. Dr. Turan YAZGAN’a Armağan Özel Sayısı, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Yayınları, s. 771-815; (2002), “*Osmanlı Devleti’nin Rumeli İskanlarıyla İlgili Toponomik Bir Değerlendirme*”, Balkanlar’da İslam Medeniyeti Milletlerarası Sempozyumu Tebliğleri, İstanbul, s. 3-9.

İŞIKHAN, T., (2008). **Gaziantep Yer Adlarının Halkbilimi Bakımından Değerlendirilmesi**, Yüksek lisans tezi. Gazi Üni. SBE Türk Halk Bilimi ABD. Ankara. VII+140 s.

KAKAL, P., (1968), **Samsun Vilayeti Yer Adları**, İstanbul

Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 50 y.; İstanbul.

KANBOLAT, H., (1996), **Yeni Türk Cumhuriyetlerinde Yer Adlarında Değişim Süreci: Siyasi Tarih Açısından**, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek lisans tezi, 264 y.; İstanbul.

KARABORAN, H., (1982), “*Folklor Açısından Yukarı Çukurova, Hatay-Maraş Çöküntü Hendeğinde Mevkii Adları*”, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri C: II (Halk Edebiyatı), Milli Folklor Araştırma Dairesi Yay. No: 38, s. 265-273, Ankara; (1984), “*Türkiye’de Mevkii Adları Üzerine Bir Araştırma*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 97-148, Ankara; (1989), “*Çemişgezek’te Mevkii Adları*”, Fırat Havzası II. Folklor ve Etnografya Sempozyumu (5- 7 Kasım 1987 Elazığ) Bildiriler Kitabı, s.153-182, Ankara.

KARAÇETİN, H., (1984), “*Antik Çağ’da Anadolu’da Tarihi Yer Adları*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayın No: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara, s. 219 – 223. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl : 3 Sayı : 4 Haziran 2010 149; (1984): " *Antik Çağda Anadolu da Tarihi Yer Adları*", Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, KBY, Ankara.

KELEŞ, D., (1996), **Türk Adbilimi Bibliyografyası**, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara, 1996.

KIRBAÇ, S., (1999), “*Sakarya (Merkez) Yer Adlarının Dil Bilimi Açısından Değerlendirilmesi*”, I. Sakarya ve Çevresi Tarih ve Kültür Sempozyumu Bildirileri, Sakarya Üniversitesi Yayınları, Sakarya.

KIRZIOĞLU, M. F., (1984), “*Selçuklu Fetihlerinden (1064-1071) Önce Doğu Anadolu’da Türk Boy ve Oymakları’ndan Kalma Dağ ve Su*

Adları”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984 Ankara) Milli Folklor Araştırmaları Dairesi Yay: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s.75-96, Ankara.

KIZMAZER, S., (1967), **Kocaeli Vilayeti İskan Tarihi ve Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 53 y.; İstanbul.

KOCA, Nusret; YAZICI Hakkı (2011), "*Afyonkarahisar İlindeki İdari Yerleşmelerin Toponimik Sınıflandırılması*", Türk Coğrafya Dergisi, S. 56, s. 1-10, İstanbul.

KOÇ, S., (2001), **Türkiye’de İsmi Değiştirilen Köyler**, (Prof. Dr. Harun TUNÇEL denetiminde yapılmış olan lisans tezi), Elazığ.

KODAY, S., (2000), “*Trakya’da Köy Adlarında Coğrafyanın Etkisi*”, Türk Coğrafya Kurumu 28. Meslek Haftası (10 – 12 Haziran 1998) Bildirileri, Türk Coğrafya Kurumu Coğrafya Meslek Haftaları Serisi No: 2, İstanbul, s. 221 – 253.

Bu alanda çalışmaları bulunan Levent KURGUN’un da bazı değerli araştırmaları aşağıda verilmiştir.

KURGUN, Levent, (2001), “*Çivril Yer Adlarına Bir Bakış*”, Düünden Bugüne Çivril Sempozyumu, 18–19 Eylül 2001, s. 150 – 171, Çivril Kaymakamlığı ve Pamukkale Üniversitesi; (2003), “*Sivas İli Orun (Yerleşim Yerleri) Adları Üzerine Bir İnceleme*”, Cumhuriyetin 80. Yılında Sivas Sempozyumu Bildirileri, Sivas Valiliği-Sivas Hizmet Vakfı, 15-17 Mayıs 2003, Sivas, s. 575-589 (Prof. Dr. H. Ömer KARPUZ ile birlikte); (2006), “*Buldan Yöresi Yer Adları*”, Buldan Sempozyumu Bildirileri (23 – 24 Kasım 2006), Buldan Belediyesi Yayınları C: 1, s. 153 – 160, Buldan; (2007) “*Nesnelerine ve Kökenlerine Göre Acıpayam İlçesi Yer Adları*”, 1. Acıpayam Sempozyumu, 1–3 Aralık 2003, Acıpayam, 2007, s.382 – 408; (2002), **Denizli İli Yer Adları**, Doktora Tezi, Pamukkale Üniv. Denizli.

KÜLAHÇI, R., (1968), **Karaman Kazası Tarihi Eserleri ve Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 35 y.; İstanbul.

KÜTÜKOĞLU, M. S., (1990), “*XVI. Yüzyıl İzmir Kazasında Cemaat Adı Taşıyan Köyler*”, V. Milletlerarası Türkiye Sosyal ve İktisat Tarihi Kongresi Tebliğler (İstanbul 21-25 Ağustos 1989), Ankara 1990, s. 497-504.

MEYDANGİL, F., (1969), **Ağrı Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul, 1969. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl : 3 Sayı : 4 Haziran 2010 154.

ONGURLU, A., (1968), **Sinop Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 69 s.; İstanbul.

ORCAN, S., (1984), “*Toponomi ‘Coğrafi Yer Adları Standardizasyonu’nun Milli ve Milletlerarası Önemi*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayın No: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 55 – 62, Ankara.

OTAY, M., (1973), **Kilis Tarihi ve Bölgenin Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 32 y.; İstanbul.

OY, A., (1990), “*Karacaoğlan Şiirlerinde Yer Adları Üzerine Görüşler I. – II.*”, I. Uluslararası Karacaoğlan ve Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu (21-23 Kasım 1990), Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırmaları Merkezi Yayınları, s. 196 – 210, Adana.

ÖNDER, A. R., (1982), “*Kayseri’nin Turan Köyünde Yer Adları*”, II. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, 4. Cilt, Gazi Üniv. Basın

Yayın Yüksekokulu Basımevi, s. 409 – 418, Ankara.

ÖNDER, M., (1984), “*Anadolu Şehir Adları Üzerine Efsânelerin Oluşumu*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayın No. 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, s. 69-73, Ankara. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl : 3 Sayı : 4 Haziran 2010,150.

ÖZCAN, A., (1988), “*Bostancıbaşıların Belediye Hizmetleri ve Bostancıbaşı Defterlerinin İstanbul’un Toponomisi Bakımından Değeri*”, Tarih Boyunca İstanbul Semineri (29 Mayıs - 1 Haziran) Bildiriler, s. 31 – 38.

ÖZDEMİR, S., (1978), **Herodot ve Ksenophon’a Göre Anadolu’nun Şehirleri ve Diğer Coğrafi Yer Adlarının İndeksi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü, Tez (Bitirme), 123 y.; İstanbul.

ÖZDEMİR, Y., (1967), **Bursa Vilayeti Yer Adlarının İncelenmesi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 87 y.; İstanbul.

ÖZEL, M., (1967), **Konya İlinin Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 42 y.; İstanbul.

ÖZEL, P., (1964), **Antalya Vilayeti Toponomisi Denemesi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tez (Bitirme), THT 168.

ÖZGÖNCÜ, E., (1970), **Siirt Vilayetinin Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul, 1970.

ÖZKAYA, Y., (1984), “*XVIII. Yüzyılda Orta Anadolu’daki Bazı Kaza ve Mahalle Adlarındaki Değişiklikler*”, Türk Yer Adları Sempozyumu

Bildirileri (11-13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayın No. 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara.

P LANCI, H., (1997), **Anadolu'daki Türkçe Yer Adları**, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enst., Doktora Tezi, (471 sayfa).

PLATON (1998), **Dialoglar, I.Cilt,  eviri. Teoman Akt rel**, Remzi Kitapevi, İstanbul.

SAKAOğLU, S., (1984), “*İnsan Adlarından Kaynaklanan Yer Adlarımız*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11 – 13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayın No: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara.

SCHEINHARDT, H., (1976), “*Türk Yer İsimlerinde Halk Etimolojisinin Dilcilik Yönünden Sınıflandırılması  zerine Bir Deneme*”, Uluslararası Folklor ve Halk Edebiyatı Semineri Bildirileri, s. 98 – 106, Ankara.

Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayın No: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara, s. 279 – 283.

S NAL, T., (1969), **Edirne İli Tarihi ve Toponomisi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü Bitirme Tezi, TE 491.

SU, A., (1969), **Urfa Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 46 y.; İstanbul.

S RGEV L, S., (1989), “*Birinci Dünya Savaşı Sırasında İzmir’de Sokak Mahalle ve İşyeri Adlarının Türkçeleştirilmesi*”, Beşinci Milletlerarası Türkoloji Kongresi, İstanbul: 23-28 Eylül 1985 Tebliğler, III. Türk Tarihi Cilt: 2, s. 609-613; İstanbul.

şAH N, C., (2004), “*Türkiye’de Cevize Atfedilen Yerleşme Adları*”,

Marmara Üniv. Türkiyat Araş. Uyg. Merkezi, Türk Kültüründe Ayrıntılar: Meyve Sempozyumu (19-20 Nisan 2001), İstanbul (Bildiri olarak sunuldu); (2004), “*Türkiye’de Tuza Atfedilen Yer Adları*”, Türk Kültüründe Ayrıntılar: Tuz Sempozyumu (19-20 Nisan 2001) Tuz Kitabı, İstanbul, s.28-57.

ŞAHİN, G., (2010), “*Türkiye’deki Toponomi Çalışmaları*”, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 134-136, sayı 1, Adıyaman.

ŞAHİN, H., (1967), **Ordu Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 73 y.; İstanbul.

ŞAHİN, İbrahim, (2011). “*Yeradibilimi Araştırmalarında Mikrotoponiminin Yeri, Önemi ve Araştırma Yöntemi: Turnak Köyü (İçel/Gülhar) Örneği*”, Turkish Studies. 6/1: 1807-1830; (2015), **Adbilim**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

ŞENEL, Mustafa, (2003), **Elazığ İli Yer Adları**, Basılmamış Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi; (2007), “*Rize İlinin Uzak Taşınmış (Paralel) Yer Adları*”, I. Rize Sempozyumu, 15 – 17 Kasım 2006, s. 405 – 407, İstanbul; (2008), “*Gaziantep İlinin Yakın Taşınmış (Paralel) Yer Adları*”, Uluslararası Gaziantep Araştırmaları Sempozyumu (10 – 12 Nisan 2008), Gaziantep; (2008), “*Yer Adları Açısından Derleme Sözlüğü*”, T.D.K. – Uluslararası Türkiye Türkçesi Ağız Araştırmaları Çalıştayı (25 – 29 Mart 2008), Şanlıurfa; (2013), **Elazığ İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme**, Manas Yay., Elazığ.

TAN, N., (1984), “*Türkiye’de Yer Adları Verilirken ve Değiştirilirken Neler Esas Alınmalıdır?*”, Türk Yer Adları Sempozyumu.

TOKER, B., (1968), **Antakya İlinin Tarihi ve Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul.

TOKTUR, Z., (1969), **Diyarbakır İli Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul.

TÖZÜN, T., (1969), **Elazığ Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 42 y.; İstanbul.

TUNCA, S., (1967), **Aydın Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul.

TÜRKAK, C., (1967), **Muğla İlinin İskan Tarihi ve Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 40 y.; İstanbul.

TÜRKER, M., (1967), **Mersin Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 36 y.; İstanbul.

TÜRKMEN, V., (1967), **Afyon – Karahisar Toponomisi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tez (Bitirme), TE 793.

TÜRKÖZÜ, M., (1967), **Bilecik Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul.

UĞURLUER, Y., (1967), **Eskişehir İli Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 16 y.; İstanbul.

UMAR, B., (1997), “*Türk Halk Kültüründe Daha Eski Kültürlerden Kalma Tarihsel Yer Adlarının Benimsenmesi ve Uyarlanması İlkeleri*”, V. Milletlerarası Türk Halk Kültürü Kongresi Genel Konular Seksiyon Bildirileri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

UYANIK, H., (1971), **Kars Vilayeti Kaza Nahiye ve Köy Toponomisi**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Tez (Bitirme), THT 537.

ÜLKÜTAŞIR, M. Ş., (1976), “*Türkiye Türklerinde Ad Verme ile*

İlgili Gelenek ve İnançlar”, I. Uluslararası Türk Folklor Kongresi Bildirileri, C. IV., s. 369, Ankara. Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Yıl : 3 Sayı : 4 Haziran 2010 151.

ÜRÜN, B., (2009), **İğdır ve Ardahan İllerinin Yer Adları ve Tasnifi**, Kafkas Üni., SBE Türk Dili ve Edebiyatı ABD. Kars. X+132 s.

VAR, M., (1968), **Uşak Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 21 y.; İstanbul.

VAYNİ, A., (1967), **Giresun İli Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), İstanbul, 1967.

YAVUZ, Serdar, ŞENEL, Mustafa (2013), “*Yer Adları Terimleri Sözlüğü*”, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 8/8 Summer, 2239-2254, Ankara.

YEDİYILDIZ, B., (1984), “*Türkiye’de Yer Adı Verme Usulleri*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları, No: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara, s. 25–41.

YEĞİN, A., (1966), **Kastamonu Vilayeti Yer Adları**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 63 y.; İstanbul.

YEŞİLYILMAZ, Y., (1984), “*Yer Adları ve Tapu - Kadastro Sektörel İlişkisi*”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayın No: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara, s.63–67. Yıl : 3 Sayı : 4 Haziran 2010 152.

YILDIRIM, Mehmet (2006): **Uşak İli Ve İlçeleri Yerleşim Yeri Adları (Orun)’ Nın Yapı Ve Köken Bakımından İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Uşak.

YILMAZ, N., (1975), **Herodotos Tarihinde Tanrı Tanrıça Yer ve Kişi Adları Üzerine Bir Tarama Çalışması**, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Tez (Bitirme), 72 y.; İstanbul.

YİNANÇ, R., (1984), “16. Yüzyılda Doğu Anadolu Şehirlerinde Mahalle Adları”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri (11-13 Eylül 1984), Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayın No: 60, Seminer Kongre Bildirileri Dizisi: 17, Ankara, s. 225 – 232.

YUSIFOV, Yusuf; KERİMOV, Serraf, **Toponimikanın Esasları**, Bakı 1987. (Çev: Serdar YAVUZ, Serhat Yayıncılık, Malatya 2013)

YÜCEL, T., (1978), “17 Ağustos-7 Eylül 1977 Tarihleri Arasında Atina’da Toplanmış Olan Birleşmiş Milletler Coğrafi İsimlerin Standardizasyonu III. Konferansı”, Türk Kültürü Dergisi, Sayı 183, Ankara, s. 129-144.

YÜKSEL, A., (1998), “Trabzon Vilayetinde Yer Adları ve İdari Yapıyı Değiştirme Teşebbüsleri”, Trabzon Tarihi Sempozyumu (6 – 8 Kasım 1998), 1998, Trabzon.

Yukarıdaki çalışmalara bakıldığında sayının çok kabarık olduğu görülmektedir. Buna rağmen Anadolu’da yer adları üzerine yapılan çalışmaların bugün gelinen noktada yetersiz olduğunu söylemek mümkündür. Bunun nedeni bu çalışmaların çoğunun bitirme tezi ya da bildiri niteliğinde olması ve çok dar alanları kapsamasıdır. Bunca çalışma olmasına karşın Türkiye Cumhuriyeti sınırları içinde henüz incelenmemiş çok sayıda yer adı ve yöre bulunmaktadır.

3.6. YER ADLARININ TASNİFİ² / SINIFLANDIRILMASI VE YER ADLARINDA AD VERME GELENEĞİ

Yer adları incelemeleri öncelikle incelemeye tabii tutulan yer adlarının çeşitli kıstaslara göre sınıflandırılmasına dayanmaktadır. Bu nedenle üzerinde çalışılacak yörelerin yer adlarını ciddi bir değerlendirmeye sınıflandırmak gerekir. Toponomi çalışmaları incelendiğinde bu bilim dalının tasnifi, sınıflandırılması konusunda toponomistler arasında tam bir birlik sağlanamadığı görülmektedir. Yer ad biliminin / toponominin ilk çalışmalarından birini Hasan EREN yapmıştır. EREN'in "Yer Adlarımızın Dili" adlı çalışmasındaki tasnifi oldukça genel bir tasniftir. EREN yer adlarını iki bölümde incelemiştir.

1. Türk kökünden gelen adlar.
2. Yabancı dillerden alınmış olan adlar (EREN, 1965:159).

Diğer bir tasnif de Prof. Dr. Saim SAKAOĞLU'nun yaptığı tasniftir. SAKAOĞLU, yer adlarımızı sekiz başlık altında ele almıştır.

1. Bizans menşeli veya Grek dilinden gelen adlar
2. Türk şahıs adlarından gelen adlar
3. O mahalledeki muayyen bir alametten veya özellikten gelen adlar
4. Zamanla esas şeklini kaybederek yeni biçimlere giren adlar
5. Çeşitli topluluk veya iskânlar ile ilgili adlar
6. Kaybolmuş binalar veya şekli değişmiş yerlerin hatırası olan adlar

² BURAN, Ahmet, (2011), "Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter 2011, p. 41-54 adlı makalesinde tasnif terimini "Tasnif, çeşitli özellikleri bakımından benzer olanları bir araya getirmek, farklı olanları ayırmak demektir. Tasnifler, bilime yardımcı olmak amacıyla, her hangi bir konunun, varlığın ya da durumun daha iyi anlaşılmasını sağlamak için yapılır" şeklinde açıklamıştır.

7. Avrupai kökenden gelen Levanten adlar
8. Özel olarak uydurulmuş adlar (SAKAOĞLU, 1984:259).

Bu alanda önemli çalışmaları olan Prof. Dr. Mehmet ERÖZ'ün yer adları tasnifi ise şöyledir:

1. Türk adıyla veya Türk ulus ve uruk adları ile anılanlar
2. Türk ulus ve uruklarına bağlı boy ve oymak adları ile anılanlar
3. Tür içtimai teşkilatına ait isimler taşıyan köyler
4. Ünlü kişilere göre isimlendirmeler
5. Totemik izler taşıyan köy adları
6. Orta Asya ve öteki Türk illerine ait kelimeler
7. Maddi kültürümüzle ilgili olan köy adları
8. Mana ve mefhumların karıştırılmasına yol açan değiştirmeler (ERÖZ, 1984: 43).

Yer adlarının tasnifi konusunda Prof. Dr. Tuncer GÜLENSOY 'un da bir çalışması vardır. Yer adlarını dokuz kategoriye ayıran GÜLENSOY'un kategori başlıkları şöyledir:

1. Yerin yapısına göre verilen adlar.
2. Yerin ve çevrenin renk özelliğine göre verilen adlar
3. Yerin bir başka yerle farklı durumuna göre verilen adlar
4. Yerin ve çevrenin hayvanlarına göre verilen adlar
5. Çevredeki yapılara göre verilen adlar
6. O yere ilk yerleşen topluluğun lideri veya büyüğünün adına göre

verilen adlar

7. Çevredeki akarsulara göre verilen adlar
8. Dinle ilgili adlar
9. Meslekle ilgili adlar (GÜLENSOY, 1984:156)

Prof. Dr. Doğan AKSAN, yer adlarını önce iki ana başlık altında toplamış bu iki ana başlık altında ele aldığı adları da ayrıca daha alt bölümlere ayırarak ayrıntılı bir sınıflandırma yapmıştır:

A. Çevreyle ilgili adlar

B. Bireyle ilgili adlar.

A. Çevreyle ilgili adlar

1. Çevrenin coğrafi özellikleri ve jeolojik yapısı
2. Çevredeki renkler
3. Çevrenin genel nitelikleri,
4. Çevredeki varlıklar:
 - a. Bitki örtüsü,
 - b. Hayvanlar,
 - c. Yapılar.

B. Bireyle ilgili adlar

1. Kişi adları, unvanlar,
2. Dinle ilgili adlar,
3. Meslekle ilgili adlar, akrabalık adları (AKSAN, 1973-1974:185).

Aksan, Türkiye Türkçesinin söz varlığı üzerine yaptığı çalışmalarda Türkiye Türkçesinin söz varlığının 32.000 kelime olduğunu tespit etmiştir. Köy adlarının 40.000 dolayında olduğunu yazan AKSAN, Bu adlardan türetme yoluyla binlerce yeni kelime, birleşik kelime, tamlama oluşturulduğunu, öte yandan semt, mahalle, otlak, kışlak, akarsu, dağ adlarıyla kişi adları da bunlara eklenince geniş bir söz varlığının elde edilebileceğini vurgulamıştır. Türkçedeki ses yasalarının yer adlarında da işletildiğini belirten AKSAN, Surmari> Sürmeli, Polis>Bolu gibi birkaç örnek sıralayarak Yabancı kökenli yer adlarının Türkçe ses kurallarına uydurulduğunu göstermiştir. Yer adlarının verilisinde etkili olan etkenleri ise şöyle sıralamıştır:

1. Yerleşim yerine ve çevresine ilişkin özelliklerin belirtilmesi:

- a) Yerin yapısına, konumuna ilişkin adlar verme: Belen, Suboğazi.
- b) Yerin ve çevresinin renk özelliklerini belirten adlar verme: Yeşilyurt, Karaköy...
- c) Yerin bir başka yere göre durumunu, konumunu belirleyen adlar verme: Yeniköy, Ortapınar...
- ç) Yerin ve çevresinin bitki örtüsünü, ürettiği ürünleri belirleyen adlar verme: Fındıklı, Bademli.
- d) Yerin ve çevresinin hayvanlarını belirleyen adlar verme: Alabalık, Sığırlı.
- e) Çevredeki yapılara ilişkin adlar verme: Hisarcık, Demirköprü...
- f) Çevredeki akarsuları belirleyen adlar verme: Koldere, Tatlıpınar.

2. Yerleşim yerlerine kişiyle, bireyle ilgili ad verme eğilimi:

a) Yerleşim yerine o yerle ilgisi bulunan bir kimsenin adını ya da sanını verme: Alifuatpaşa, Muratbey.

b) Dinle ilgili adlar verme: Şeyhbaba, Sofular...

c) Mesleklerle ilgili adlar verme: Müezzinler, Peynirci.

Akarsu, dağ, ova, yayla, geçit, vadi, otlak gibi yer adlarına "Coğrafya Adları" başlığı altında kısaca değinen AKSAN, daha sonra "Türk Yer adları Üzerindeki Çalışmalar" başlığı altında bugüne kadar bu alanla ilgili yapılan çalışmalardan bahsetmiştir. Yer adları üzerine çalışan yabancı toponymistlerden Kiepert, Ramsay, Wittek'in; yerlilerden ise M. Fuat KÖPRÜLÜ, Hüseyin NİHAL, Ahmet NACİ, Hasan EREN ve Özcan BAŞKAN'ın ilgili çalışmalarına kısaca değinmiştir. AKSAN bütün köy adlarını ad vermede kullanılan öğeler açısından iki büyük bölüme ayırmıştır:

A. Tabiata ve fiziksel koşullara dayanan adlar:

A1. Çevreyle

A2. Bitkilerle

A3. Hayvanlarla.

B. İnsanlara ve topluluklara dayanan adlar:

B1. Kişilerin fiziksel yaşayışı

B2. Duygusal yaşayışı

B3. Kendi varlıklarıyla ilgili adlar (AKSAN, 1982: 182).

Köken bakımından yer adlarının tasnifi konusunda Doç. Dr. Levent KURGUN bir doktora tezi hazırlamıştır. Bu doktora tezinde KURGUN yer adlarını on sekiz başlık altında sınıflandırmıştır:

1. Orun adı

2. Su adı
3. Düzlük adı
4. Yükselti adı
5. Mevki adı
6. Boy adı
7. Kişi adı
8. Bitki adı
9. Hayvan adı
10. Yapı adı
11. Eşya adı
12. Yol adı
13. Mezar adı
14. Harabe adı
15. Tanımlayıcı adlar
16. Hatıra karakterli adlar
17. Yapay adlar
18. Olaya dayanan adlar (KURGUN, 2001: 55).

Özcan BAŞKAN da yer adları üzerine bir sınıflandırma çalışması yapmıştır. Köy adlarıyla ilgili grup oluşturacak bütün öbekleri çeşitli şekillerde alt başlıklar altında toplayarak şöyle bir tasnif sunmuştur:

A. Tabiata ve fiziksel koşullara dayanan adlar

1. Çevreyle ilgili adlar:

- a.** Doğrultular (Doğu...)
- b.** Coğrafya adları (Dağ...)
- c.** Madenler (Demir...)
- d.** Değerli taşlar (Yakut...)
- e.** Mevsimler (Bahar...)
- f.** Günler (Salı...)
- g.** Sayılar (İki...)
- h.** Renkler (Al...).

2. Bitkilerle ilgili adlar:

- a.** Ağaçlar (Meşe.)
- b.** Meyvalar (Elma.)
- c.** Sebzeler (Lahana.)
- d.** Tahıllar (Nohut.)
- e.** Çiçekler (Gül.)
- f.** Bitki parçaları (Gonca).

3. Hayvanlarla ilgili adlar: (Geyik, Horoz.).

B. İnsanlara ve topluluklara dayanan adlar

1. Fiziksel yaşayış ile ilgili adlar:

- a.** Yiyecekler (Aş.)
- b.** İçecekler (Su.)

c. Eşya konacak kaplar (Küp.)

d. Kesici aletler (Balta.)

e. Savaş ile ilgili adlar (Ordu.)

f. Koşum takımı (Semer.)

g. Kumaş maddeleri (Keçe.)

h. Yapı kısımları (hane.).

2. Duygusal yaşayış ile ilgili adlar:

a. Duyular (Ağrı.)

b. Aile bireyleri (Dede.)

c. Din ile ilgili adlar (Cennet.).

3. Kişilerin varlıkları ile ilgili adlar:

a. Vücut kısımları (Kelle...)

b. Rütbeler ve mevkiler (Şah...)

c. İnsanı ilgilendiren sıfatlar (Çalışkan)

d. Meslekler (Kadı...)

e. İnsan adları (Ayşe) ...) (Başkan, 1970: 241-247).

Selim Hilmi ÖZKAN, “*XVI. Yüzyıl Kayıtlarına Göre Alâiye (Alanya) Sancağında Yer Adları Üzerine Bir inceleme*” adlı çalışmasında yer adlarını şu başlıklar altında sınıflandırmıştır:

1. Renkler ile ilgili olanlar

2. Coğrafi mekân ve fiziki çevre ile ilgili olanlar

3. Tarımsal ürünler ve bitki örtüsü ile ilgili olanlar
4. Dini motif ve kişiler ile ilgili olanlar
5. Şahıs adları ile ilgili olanlar
6. Hayvan adları ile ilgili yer isimleri
7. Zıtlık ile ilgili yer isimleri
8. Boy ve Oymak adları ile ilgili olanlar
9. Meslek adları ile ilgili olanlar
10. Milliyet ismi ile ilgili yer isimleri
11. Tarihi mekânlar veya kalıntılar ile ilgili isimlendirme
12. Diğer (ÖZKAN, 2012: 173)

Türkiye’de köy adları üzerine yapılan detaylı araştırmalarda, köy adlarının araştırmayı yapan araştırmacıların uzmanlık alanlarına göre değişik şekillerde tasnif edildiği görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında, köy adları üzerinde Karaboran’ın, doğal çevre elemanlarını (Topografik, Hidrografik, Litolojik, Fitolojik, Zoolojik); Sümer’in ise beşeri çevre elemanlarını (Boy, Soy, Ağa, Bey, Meslek, Paşalar, Dini inanışlar, Kaleler, Höyükler) ön plana çıkardığı görülmektedir. Bu konuya değinen Doğanay Türkiye’deki köy adlarını coğrafi bakış açısına uygun olarak iki büyük kategoriye ayırmıştır. Doğanay’a göre köy adları Fiziki Coğrafya terimlerinden adlarını alan köyler ile Beşeri ve İktisadi Coğrafya terimlerinden adlarını alan köyler olmak üzere iki büyük kategoriye ayrılmıştır (DOĞANAY, 1997: 338).

Yer adları belli süreçlerden geçerek oluşmuştur. Bu adların verilisinde o yerin coğrafi özellikleri ne kadar önemli ise o yörede yaşayan toplulukların gelenekleri de o kadar önemlidir. Türkler Anadolu’ya daha önce uzun süre yaşadıkları Orta Asya’da edindikleri ad verme usulünü taşımışlardır (Baykara, 1984: 266). Anadolu’ya Türkler geldikten sonra ad

vermede şu yolu izlemişlerdir: Eğer bir ad varsa ve kendileri için uygunsa onu Türkçeleştirerek kullanmaya devam etmişlerdir. Ancak kendileri için uygun değilse, ad verme usullerine uygun olarak ad koymuşlardır (BAYKARA, 1988: 7). Türklerde yerleşim yerlerine ad koyma önemli bir gelenek olarak bugüne kadar gelmiştir. Bu gelenekte çeşitli faktörlerin rol oynadığı görölmektedir. Tunceli yer adlarına bu yönüyle bakıldığında, özellikle adı değişmemiş ve eskiden beri Türkçe olan yer adlarının ya orada yaşayan boylarla ilişkili olduğu ya o yerin öne çıkan bir özelliğiyle ilişkili olduğu tespit edilebilmektedir. Bu da bize Türklerin yer adı koymada bir geleneğe sahip olduklarını göstermektedir.

4. TUNCELİ İLİ YER ADLARI

Bu çalışmanın buraya kadar olan bölümlerinde onomastik, yer adı / toponomi, ad, adlandırma terimleri ve bu terimlerle ilişkili olan başka bazı terimler açıklandı. Yer adı biliminin önemine değinilerek bu alanda yapılacak çalışmaların bugünkü kültürlere ve diğer bilim dallarına olan katkısı üzerinde duruldu. Bugüne kadar bu alanla ilgili yapılmış çalışmalara değinilerek bu çalışmalarda yer adlarının hangi yöntemlerle sınıflandırıldığı ve yapılmış olan belli başlı sınıflandırmalar verildi. Bu bölümde asıl konumuz olan Tunceli ili yerleşim yeri adları üzerinde durulacak, önceki bölümlerde sunulan veriler ışığında Tunceli yer adları farklı yönlerden değerlendirilip sınıflandırılacaktır. Tunceli yer adlarının tasnifi, daha önce yapılmış sınıflandırma denemelerinin bir sentezi olarak yapılacak ve “Tunceli İli Yer Adları şu kategorilerde incelenecektir:

4.1.ADLARIN DAYANDIRILDIĞI KAYNAKLAR

4.1.1. Tabiata ve Fiziksel Koşullara Dayanan Yer Adları:

- 1. Doğrultular (doğu/batı/kuzey/güney/aşağı/yukarı...) ile İlgili Yer Adları**
- 2. Coğrafi Mekân ve Fiziki Çevre ile İlgili Yer Adları**
- 3. Maden İsimlerinden Oluşan Yer Adları**
- 4. Zaman ve Uzay Kavramlarıyla İlgili Yer Adları**
- 5. Sayı Sözcükleriyle İlgili Yer Adları**
- 6. Renk Bildiren Sözcüklerle İlgili Yer Adları**
- 7. Tarım Ürünleri, Hayvansal Ürünler ve Bitki Örtüsü ile İlgili Yer Adları**
- 8. Hayvanlarla İlgili Yer Adları**

4.1.2. İnsanlara ve Topluluklara Dayanan Yer Adları:

- 1. Yiyecek (aş.) ve İçeceklerle (su) İlgili Yer Adları**
- 2. Eşyalarla İlgili Yer Adları**

3. Savaş, Güvenlik, Barınma, Kuşanma, Silah ile İlgili Yer Adları
4. İnsanın His ve Duygularıyla İlgili Yer Adları
5. Akrabalık Adlarıyla İlgili Yer Adları
6. Dini Motif ve Kişilerle İlgili Olan Yer Adları

4.1.3. Kişilerin Varlıkları ile İlgili Yer Adları:

1. Vücut Kısımları (Kelle, Baş, Boyun, Ayak...) ile İlgili Yer Adları
2. İnsanı İlgilendiren Sıfatlar, Meslekler, Rütbelere, Mevkiler ve Ünvanlarla (Şah, Hacı, Sultan, Çalışkan, Terzi...) İlgili Yer Adları
3. İnsan, Boy ve Aşiret Adlarından Oluşmuş Yer Adları
4. Özgün, Tanımlayıcı Yer Adları

4.1.4. Yansıma Sözcüklerden Oluşan Yer Adları

4.1.5. Anlamı ve Nasıl Oluştığı Bilinmeyen Yer Adları

4.2. ADLARIN GRAMATİKAL DİZİNİ

Yer adlarının gramatikal dizinleri yapılırken sözcüklerin gramer özellikleri, morfolojik yapıları ve birleşme biçimleri değerlendirilir. Bu yönleriyle değerlendirilen Tunceli sınırları içindeki yer adları farklı gruplar altında toplanarak “Tunceli İli Yer Adlarının” gramatikal dizini şu başlıklar altında ele alınıp değerlendirilecektir:

4.2.1. Tek Kelimeden Oluşan Yer Adları:

4.2.1.1. İsimlerden Oluşanlar

4.2.1.1.1. Özel İsimlerden Oluşan Yer Adları

4.2.1.1.2. Cins (Tür) İsimlerden Oluşan Yer Adları

4.2.1.1.3. Yabancı Kökenli Yer Adları

4.2.1.1.4. Çokluk Eki Almış Yer Adları

4.2.1.1.5. Somut İsimlerden Oluşan Yer Adları

4.2.1.1.6. Soyut İsimlerden Oluşan Yer Adları

4.2.1.1.7. İsim Hal Ekleriyle Kurulan Yer Adları

4.2.1.2. Türemiş Sözcüklerden Oluşan Yer Adları

4.2.1.2.1. Addan Türemiş Olanlar

4.2.1.2.2. Eylemden Türemiş Olanlar

4.2.1.2.3. İsim-Fiillerle Kurulan Yer Adları

4.2.2. Birden Fazla Kelimeden Oluşan Yer Adları

4.2.2.1. Sözcük Gruplarından Oluşan Yer adları

4.2.2.1.1. Sıfat-Fiillerden Oluşan Yer Adları

4.2.2.1.2. İsim Tamlamasından Oluşan Yer Adları

4.2.2.1.3. Sıfat Tamlamasından Oluşan Yer Adları

4.2.2.1.3.1. Niteleme Sıfatlarından Oluşanlar

4.2.2.1.3.2. Belirtme Sıfatlarından Oluşanlar

4.2.2.1.4. Unvan Grubundan Oluşan Yer Adları

4.2.2.1.5. Birleşik Fiil Kökenli Yer adları

4.2.3. Cümle Değeri Taşıyan Yer Adları

4.3. GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE TUNCELİ YER ADLARINA GENEL BİR BAKIŞ

Ülkemizde yer adlarının değişim serüveni cumhuriyetin kuruluşun ilk yıllarından itibaren başlamış gibi görünse de Anadolu’da antik çağlardan bugüne kadar çok farklı kültürlerin, etnik yapıların ve dillerin gelip geçmiş olmasından dolayı yer adları zaman zaman değişmek zorunda kalmıştır. Yer adlarının değişmesi tarih boyunca farklı coğrafyalarda doğal bir süreç olarak devam edegelmiştir. Fakat Anadolu’da ad değiştirme işlemleri İçişleri Bakanlığı’nın 1940 yılı sonlarında hazırladığı 8589 sayılı genelge ile resmileşmiş ve böylece “yabancı dillerde olan ve eski köklerden gelen yer adları toplu olarak, doğal değişim sürecinin aksine, bilinçli bir şekilde değiştirilmiştir. Böylece eskiden beri bilinen, doğal yerleşme yeri adlarının Türkçe adlarla değiştirilmesi başlatılmıştır. Adı geçen genelgenin ardından valilikler tarafından Türkçe olmayan yer adlarına ilişkin dosyalar hazırlanarak bakanlığa gönderilmiştir. Ancak bu çalışmalar 2. Dünya Savaşı sebebiyle uzun süre aksamış ve herhangi bir ad değiştirme işlemi yapılmamıştır. 1949 yılında 5442 sayılı İl İdaresi Kanunu ile yer adlarının değiştirilmesi işlemleri yasal bir dayanağa kavuşmuş, ardından 1957 yılında da bir “Ad Değiştirme İhtisas Kurulu” kurulmuştur. Söz konusu kurulun çalışmaları, zaman zaman aksamakla birlikte 1978 yılına kadar sürmüştür. Bu süre içerisinde ilgili komisyon tarafından yaklaşık olarak 75 bin yerleşme adı incelenmiş ve bunlardan 28 bin kadarı değiştirilmiştir. Yine aynı kurul, 1965-1970 ve 1975-1976 yılları arasında tabii yer adlarını değiştirmeye dönük çalışmalar yapmıştır, bu çalışmalar sonucunda da 2000 kadar yer adı değiştirilmiş ve bunlar bir kitap halinde yayınlanmıştır. Bu Kurulun çalışmaları beş yıllık bir aranın ardından, 1983 yılında yayınlanan bir yönetmelik uyarınca yeniden başlamıştır (İçişleri Bakanlığı 1963, 1977

ve Gökçeer 1984). Bu dönem içerisinde ise 280 köyün ismi değiştirilmiştir (TUNÇEL, 2000:27). Bu kanun doğrultusunda Tunceli Vilayeti'nde bulunan köy isimleri yabancı kökenli oldukları ve büyük bir karışıklığa yol açtıkları gerekçesiyle değiştirilmiş, eski isimlerin yerine Türkçe yeni adlar verilmiştir. Bu bağlamda Tunceli'de 273 tane yer ismi değiştirilmiştir. Yerleşmelerin bazılarının isim değişiklikleri üzerinden onlarca yıl geçmiş olmasına rağmen yöre halkı hâlâ eski isimleri kullanmayı tercih etmektedir. Eski isimlerin kullanımındaki bu süreklilik yörede kullanılan dil özellikleri ile ilgili olmalıdır. Ancak eski isimlerin kullanımında genç insanlar gözönüne alındığında belirgin azalmalar olduğu dikkati çekmektedir. Bu durum en az birkaç on yıl daha eski isimlerin kullanımının süreceğinin göstergesidir.

İçişleri bakanlığının verilerine göre Türkiye'de, her ilde ismi değiştirilen köy sayıları aşağıdaki tabloda verilmiştir (TBMM İÇİŞLERİ BAKANLIĞI 1982, 605-808).

Adı	Köy Sayısı	İl Adı	Köy Sayısı	İl Adı	Köy Sayısı
Adana	169	Erzincan	366	Mardin	647
Adıyaman	224	Erzurum	653	Muğla	70
Afyon	88	Eskişehir	70	Muş	297
Ağrı	374	Gaziantep	279	Nevşehir	24
Amasya	99	Giresun	167	Niğde	48
Ankara	193	Gümüşhane	343	Ordu	134
Antalya	168	Hakkâri	128	Rize	105
Artvin	101	Hatay	117	Sakarya	117

Aydın	69	Isparta	46	Samsun	185
Balıkesir	110	İçel	112	Siirt	392
Bilecik	32	İstanbul	21	Sinop	59
Bingöl	247	İzmir	68	Sivas	406
Bitlis	236	Kars	398	Tekirdağ	19
Bolu	182	Kastamonu	295	Tokat	245
Burdur	49	Kayseri	86	Trabzon	390
Bursa	136	Kırklareli	35	Tunceli	273
Çanakkale	53	Kırşehir	39	Ş. Urfa	389
Çankırı	76	Kocaeli	26	Uşak	47
Çorum	103	Konya	236	Van	415
Denizli	53	Kütahya	93	Yozgat	90
Diyarbakır	555	Malatya	217	Zonguldak	156
Edirne	20	Manisa	83		
Elazığ	383	K. Maraş	105	Toplam	12211

2006 Yılında Tahir Sezen tarafından Ankara’da Bastırılan T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayın Nu: 21 adlı belgelerden derlenen “Osmanlı Yer Adları (Alfabetik” Sırayla)” adlı çalışmada Tunceli’yle ilgili şöyle bir ibare geçmektedir: “Tunceli (Kalan) **ایلی تونج** Vilâyet (1936) Tunceli (1936’da Dersim bölgesinde kuruldu. 1947’ye kadar Elazığ’dan Yönetildi (SEZEN, 2006: 495)”. Buradan Tunceli

il merkezinin çok yeni bir yerleşim yeri olduğu anlaşılrsa da Tunceli il sınırları içinde yer alan topraklar en eski çağlardan beri farklı toplulukların yerleşim yeri olmuş, buradaki yerleşim yerleri bu farklı etnik toplulukların dillerine ait adlarla adlandırılmıştır. Bu eski adların bir kısmının Farsça, Ermenice ve yörede şu anda da konuşulmakta olan Kurmanci ve Zazaca oldukları kesin olmakla birlikte, bazılarının kökeni tam olarak bilinmemektedir. Ayrıca bu eski isimler arasında Türkçe olanlar da azımsanmayacak sayıdadır.

Bugün Tunceli iline bağlı bir ilçe olan Hozat, Cumhuriyet öncesinde mutasarrıflık iken Cumhuriyetin ilanı ile “Dersim Vilayeti” haline getirilmiştir. 25 Aralık 1935 tarih ve 2885 sayılı Kanunla geçici merkezi Elazığ ili olmak üzere, Erzincan’a bağlı olan Pülümür ilçesi ile Elazığ’a bağlı Nazımiye, Hozat, Mazgirt, Pertek, Ovacık ve Çemişgezek ilçeleri Tunceli’ye bağlanarak Tunceli Vilayeti teşkil edilmiştir. 30 Aralık 1946 tarih ve 4993 sayılı Kanuna göre il merkezi bugünkü merkez durumunda olan Kalan Kasabası’na nakledilmiştir. Daha önce “Kalan” olan ilin ismi Mustafa Kemal ATATÜRK tarafından “Tunceli” olarak değiştirilmiş olup, tunç gibi sağlam insanların yaşadığı yöre anlamına gelmekte olduğu ibaresi de 2013 TÜİK verilerinde yerini almıştır.

4.4. 2014 YILINDA TUNCELİ’NİN 2011- 2013 YILLARI ARASINDA İLÇE, BELDE VE KÖY SAYILARI

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 35 adet bastığı ve verilerini 2014 yılında yapılmış olan nüfus kayıt sistemine dayandırdığı “Seçilmiş Göstergelerle Tunceli 2013” adlı çalışmada Tunceli’nin 8 tane ilçesi 10 tane beldesi ve 365 tane köyü vardır (2016 yılında bile bu veriler hâlâ güncelliğini korumaktadır.) (TÜİK, 2013: 82). Buna göre, TBMM İçişleri Bakanlığına bağlı İller İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 1968 ve 1982 yıllarında Ankara Başbakanlık Basımevinde çıkarttığı “Köylerimiz”³ adlı

³ TBMM İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, (1968), “Köylerimiz”, Ankara Başbakanlık Basımevi, Ankara, TBMM İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, (1982). Köylerimiz 1981. İçişleri Bakanlığı Yay. No: 327, Seri: 3, Sayı:2, Ankara.

alışmalarından ve İl Özel İdaresi ve Köy Hizmetleri arşivlerinden derlenen Tunceli İli Yer Adlarının eski ve yeni isimleri aşığıdaki tabloda verilmiştir.

Tabloda yer alan ad çiftlerinden birinci sıradakiler yerleşim yerlerinin yeni isimleri ikinci sıradakiler ise eski isimleridir. Eski ve yeni şekilleri aynı olan yerleşim birimi adlarının bir kısmının Türkçe olması yöredeki etnik unsurlar hakkında ilginç ipuçları vermektedir. Bu yer adları bizce uzunca bir süreden beri Türk kökenli toplulukların bu yerleşim yerlerinde oturduğunu göstermektedir.

4.4.1. Tunceli Merkeze Bağlı Yer Adları

1.	Babaocağı-Havikpah
2.	Örenönü-Milli
3.	Taht-Taht
4.	Sütlüce-Tüllük/Kahmut (Nahiye)
5.	Tüllük-Tüllük
6.	Baldan-Ağdat
7.	Çıralı-Gini
8.	Gözen-İksor

9. Dedeğaç-Pilvenk
10. Güleç-Sahsik
11. Gökçek-Seyithan
12. Uzuntarla-Uzuntarla
13. Alaçık-Taht
14. Suvat-Vanariç
15. Sarıtaş-Sarıtaş
16. Kocalar-Kocalar
17. Kocakoç/Pah (Nahiye)
18. Kocakoç-Pah
19. Ambar-Ambar
20. Çukur-Çukur
21. Yeşilkaya-Gevrek
22. Gömemiş-Gömemiş

23. Güdeç-Haçeri
24. Meşeyolu-Körtan
25. Batman-Körkes
26. Kuyuluca-Putik
27. Sinan-Sinan
28. Atlantı-Şögeyik
29. Gürbüzler-Vankük
30. Erdoğan-Velikesen
31. Doludizdin-Tirkele
32. Çiçekli (Nahiye)
33. Çiçekli/Buğulu-Çihik
34. Çemçeli-Çemçeli
35. Demirkapı-Hıç
36. Kopuzlar-Hosor

37. Doluküp-Merho
38. Başakçı-Taptikler
39. Aktuluk-Türüşmek
40. Baylık-Velikan
41. Cılga-Şırç
42. Yolkonak-Sorpiyan
43. Kanoğlu-Kanoğlu
44. Burmageçit-Şihso
45. Böğürtlen-Havsikler
46. Çimenli-Hırnık
47. Geyiksuyu –Deşt (Nahiye)
48. Çalkıran-Çalkıran
49. Altınyüzük-Şakak
50. Okurlar-Askisor

51.	Düzpelit-Bornak
52.	Atadoğdu-Teşteek
53.	Dikeneli-Haçeli
54.	Eğriyamaç-Müşkürek
55.	Karşılar-Halbori
56.	Pınar-Pınar

4.4.2. Çemişgezek İlçesine Bağlı Yer Adları

1.	Merkez
2.	Harmanlar-Bedretli
3.	Vişneli-Bırılı
4.	Büyük Örence-Büyük Örence
5.	Toratl-Dehke
6.	Koçlu-Ehme

7.	Gözlüçayır-Ekrek
8.	Erbeşik-Eşgunisefine
9.	Kışlak-Germikar
10.	Yünbüken-Germisk
11.	Hacı Bey-Hacı Bey
12.	Anıl-Hazeri
13.	Kıraçlar-Hıdıroz
14.	Karasar-Karasar
15.	Lal Uşağı-Lal Uşağı
16.	Bağsuyu-Mahmunut
17.	Dokuzdönüm-Oğuzar
18.	Paşacık-Osgeh
19.	Sakyol-Pulur
20.	Savuk-Savuk

21. Bükler-Süderek
22. Toma Mezraası-Toma mezrası
23. Aşağı Budak-Türkkaravenk
24. Yukarı Budak- Yukarıkaravenk
25. Germili (Nahiye)
26. Gedikler-Germili
27. Aşağı Demirbük-Aşağıvartinik
28. Arpaderen-Biradi
29. Akçeken-Dimili
30. Alçılı-Evrek
31. Doğanalan-Hammeşe
32. Akçayunt-Hozakpur
33. Ulaklı-Kızıköy
34. Alakuş-Mamsa

35. Cebe-Pazapun
36. Ekindere-Rabat
37. Ergenler-Saselli
38. Güneybaşı-Setirge
39. Erkalkan-Sığnek
40. Varlıkonak-Sisne
41. Yukarı Demirbük-Türkvartenik
42. Dede Beyli-Venk
43. Veskovan (Nahiye)
44. Akçapınar-Veskovan
45. Uzungöl-Ağgi
46. Koyunardı-Ağlöz
47. Yemişdere-Derderiç
48. Doğan-Doğan

49.	Bozağaç-Erkeğen
50.	Çalıbaşı-Eşkünüzimiyan
51.	Sarıbalta-Kömer
52.	Bölmebelen-Nornik
53.	Peyamdüzü-Sinsor
54.	Ulukale-Ulukale

4.4.3. Pertek İlçesine Bağlı Yer Adları

1.	Merkez
2.	Geçityaka-Balan
3.	Çakırbahçe-Çorovan
4.	Dereli-Dereli
5.	Kolankaya-Kaviler
6.	Mercimek-Mercimek

7.	Sağman-Sağman
8.	Korluca-Tilköy
9.	Dorutay-Zeve
10.	Demirsaban-Zeverek
11.	Dere (Nahiye)
12.	Dere-Rumkış
13.	Kayabağ-Ağzunik
14.	Yalınkaya-Çarhik
15.	Yamaçoba-Erindek
16.	Söğütlütepe-Gülbari
17.	Kazılı-Kazılı
18.	Elmakaşı-Puhateris
19.	Ardıç-Sağmandersimi
20.	Gürgüç-Gürgüç

21. Ulupınar-Ulupınar
22. Şavak (Nahiye)
23. Akdemir-Abşeker
24. Aşağı Gülbahçe
25. Çukurca-Behrav
26. Bulgurtepe-Cekedor
27. Ballıdut-Kohpinik
28. Konaklar-Konaklar
29. Tuzbaşı-Nısıрто
30. Gövdeli-Tahsu
31. Ayazpınar-Titinik
32. Yukarı Gülbahçe-Yukarıkömraş
33. Vasgirt (Nahiye)
34. Pınarlar-Paşevenk

35. Çataksu-Abdolu
36. Beydamı-Halışer
37. Böyürtlen-Hafsikler
38. Konurat-Hahi
39. Biçmekaya-Harassenk
40. Çimenli-Çimenli
41. Kacarlar-Kacarlar
42. Karagüney-Kadosa
43. Koçpınar-Koçpınar
44. Günboğazı-Margik
45. Arpalı-Musaderiç
46. Pirinççi-Pirinççi
47. Yolkonak-Sorpiyan
48. Sumak-Sumak

49.	Burmageçit-Şihzo
50.	Tozkoparan-Tanz
51.	Çalıözü-Vasgirt
52.	Yukarı Yakabaşı-Yukarı Urik
53.	Yeniköy-Yeniköy

4.4.4. Hozat İlçesine Bağlı Yer Adları

1.	Akören-Ağveren
2.	Karabakır-Bergini
3.	Balkaynar-Cemolar
4.	Sarısalık-Derik
5.	Derviş Cemal- Derviş Cemal
6.	Geçimli-Ergan
7.	Kavuktepe-Geviçler

8.	Beşelma-Hopik
9.	Uzundal-Hoşan
10.	İnköy-İnköy
11.	Altınçevre-Inciğa
12.	Karaca-Karaca
13.	Çaytaşı-Lolantaner
14.	Alancık-Puhami
15.	Gözlek-Sevge
16.	Yüceldi-Şirtikan
17.	Yoğuntoprak-Tarnoti
18.	Tavuklar-Tavuklar
19.	Türktanır-Türktanır
20.	Esenevler-Bezavut
21.	Ormanyolu-Tagar

22.	Boydaş-Şamoşi
23.	Yenibaş-Amutka
24.	Buzlupınar-Kırnik
25.	Kozluca-Kozluca
26.	Amutka (Nahiye)
27.	Çağlarca-Peyik
28.	Akpınar-Akpınar
29.	Kalecik-Kalecik
30.	Yenidoğdu-Kilise
31.	Sin (Nahiye)
32.	Geyiksuyu-Deşt
33.	Okurlar-Askisor
34.	Düzpelit-Bornak
35.	Ağırbaşak-Çölkerek

36.	Dikenli-Haçeli
37.	Karşılar-Halvori
38.	Eğriyamaç-Müşkürek
39.	Dalören-Pakire
40.	Altınyüzük-Şakak
41.	Atadoğdu-Teşteş
42.	Taşitli-Torut
43.	Çığırılı-Zımık

4.4.5. Mazgirt İlçesine Bağlı Yer Adları

1.	Merkez
2.	Aşağı Tarlacık-Aşağıhezirge
3.	Aşağı Oyumca-Aşağısindam
4.	Beyler -Beyler

5.	Akyünlü-Çantur
6.	Danaburan-Danaburan
7.	Koçkuyusu-Dilanoğlu
8.	Gümüşgün-Geban
9.	Bulgurcular-Germisi
10.	Dazkaya-Hasorik
11.	Alanyazı-Hozinkiğ
12.	Köklüce-Kabun
13.	Kalaycı-Kalaycı
14.	Kale-Kale
15.	Kavaktepe-Kavaktepe
16.	Avunca-Keştun
17.	Kızılcık-Kızılcık
18.	Güney-Harman-Köderiç

19.	Obuzbaşı-Kürekan
20.	Kuşçu-Kuşçu
21.	Obrukkaşı-Lemköy
22.	Örsköy-Örsköy
23.	Kepektaş-Pağnik
24.	Elmalık-Seyitli
25.	Karabulut-Sörek
26.	Gelinpınar-Şomi
27.	Şavkın-Zeri
28.	Göktepe
29.	Muhundu (Nahiye)
30.	Darıkent-Muhundu
31.	Sökücek-Akkilise
32.	Alhan-Alhan

33.	Dallıbel-Beroç
34.	Özdek-Bilan
35.	Aydınlık-Canık
36.	Anıtçınar-Coşık
37.	Çat-Çat
38.	Beşoluk- Davalı
39.	Akdüven-Faraç
40.	Öreniçi-Haraba
41.	Doğucak-Hülüman
42.	İbiMahmut-İbi Mahmut
43.	Sülüntaş-Kardere
44.	Kızılkale-Kızılkale
45.	Yaşar Oğlu-Koman
46.	Gelincik-Kupik

47.	Aktarla-Kurkurik
48.	Kuşhane-Kuşhane
49.	Kartutan-Lödek
50.	Kuşaklı-Menekrek
51.	Orta Harman-Mestan
52.	Otlukaya-Pulan
53.	Oymadal-Reşmezraa
54.	Geçitveren-Rıçık
55.	Koyunuşığı-Şihik
56.	Akkavak-Şilk
57.	Yeldeğen-Şöbek
58.	Ataçınarı-Veliyan
59.	Sarıkoç-Hiştan
60.	Dayılar-Kacaran

4.4.6. Nazımiye İlçesine Bağlı Yer Adları

1.	Merkez
2.	Güneycik-Azgılar
3.	Kapıbaşı-Dağyan
4.	Demirce-Dizik
5.	Geriş-Geriş
6.	Turnayolu-Holik
7.	Güzelpınar-Hosum
8.	Karagöl-Hingirvan
9.	Hanköy-Kervan
10.	Kılköy-Kılköy
11.	Gönlüce-Kalman
12.	Sapköy-Sapköy
13.	Çevrecik-Sayrik

14.	Hakis (Nahiye)
15.	Büyük yurt-Hakis
16.	Sarıyayla-Civarık
17.	Dereova-Dereova
18.	Beytaş-Dalav
19.	Doğantaş-Deşt
20.	Oğullar-Hılbeş
21.	Ayrınlı-Keşküvan
22.	Yayıkağıl-Kimsor
23.	Eğribelen-Kökser
24.	Dokuzkaya-Markasor
25.	Yaylacık-Maskan
26.	Ramazan-Ramazan
27.	Doğancık-Cap

28.	İresi (Nahiye)
29.	Dallıbahçe-İresi
30.	Aşağı Doluca-Aşağıharik
31.	Ballıca-Balıca
32.	İlisu-Çamurek
33.	Yazgeldi-Hodik
34.	Bostanlı-Penan
35.	Yukarı Doluca-Yukarıharik

4.4.7. Ovacık İlçesine Bağlı Yer Adları

1.	Merkez
2.	Yaylagünü-Arzumak
3.	Bilgeç-Bilgeç
4.	Çöğürlük-Bozikuşağı
5.	Büyükköy-Büyükköy

6.	Çakmaklı-Çakmaklı
7.	Güneykonak-Çekperi
8.	Arslandoğmuş-Çirpazin
9.	Kuşluca-Derik
10.	Gözeler-Gözeler
11.	Otlubahçe-Geziuşağı
12.	Yarımkaya-Hamzikuşağı
13.	Isıtma-Isıtma
14.	Eğrikavak-Kalikuşağı
15.	Koyungölü-Kedek
16.	Öveçler-Kerdiz
17.	Paşadüzü-Kodi
18.	Köseler-Köseler
19.	Tepsili-Mekikuşağı

20.	Sarıtosun-Mistuuşığı
21.	Molla Aliler-Molla Aliler
22.	Akyayık-Solhasan
23.	Şahverdi-Şahverdi
24.	Tat Uşığı-Tat Uşığı
25.	Yazıören-Velolar
26.	Aşığı Torunoba-Aşığıkirmil
27.	Yakatarla-Zaruk
28.	Çayüstü-Melmekrek
29.	Dumantepe-Ağdat
30.	Ağaçpınar-Haçkirek
31.	Çambulak-Kırgat
32.	Çat-Çat
33.	Yalmanlar-Kalanbüyük

34.	Eski Gedik-Birman
35.	Işıkvuran-Hepsi
36.	Çemberlitaş-Gevrik
37.	Yenisöğüt-Pozvenik
38.	Yoğunçam-Tillek

4.4.8. Pülümür İlçesine Bağlı Yer Adları

1.	Merkez
2.	Kalburlu-Ferhadin
3.	Ardıçlı-Gersinut
4.	Göcenek-Göcenek
5.	Göneli-Göneli
6.	Hacılı-Hacılı
7.	Çobanyıldızı-Kınolar
8.	Nohutlu-Nohutlu

9.	Turnadere-Rabat
10.	Közlüce-Zımak
11.	Danzik (Nahiye)
12.	Dereboyu-Danzik
13.	Boğalı-Abbasuşağızımağı
14.	Kocatepe-Aşkirek
15.	Kabadal-Açırır
16.	Sarıbudak-Beravyoncalık
17.	Sağlamtaş-Çirik
18.	Çatalyaka-Denzek
19.	Dağbek-Dağbek
20.	Doğanköy-Gelemişkan
21.	Kovuklu-Harsi
22.	Turluk-Kaymazan

23.	Beğendik-Köhtaran
24.	Kalınkaş-Markazan
25.	Kaymaztepe-Meciköy
26.	Mezraa-Mezraa
27.	Kangallı-Murdafan
28.	Çakırkaya-Panciras
29.	Uzunevler-Pardi
30.	Beyce-Piri
31.	Sal Ördek-Sal Ördek
32.	Gökçekonak-Tahsini
33.	Efeğılı-Veremini
34.	Kadırtı-Karsikan
35.	Karagöz-Kürk
36.	Deşt (Nahiye)

37.	Balpayam-Deşt
38.	Ağaşenliği-Ağaşenliği
39.	Altın Hüseýin-Altın Hüseýin
40.	Boz Ağa Karaderbendi- Boz Ağa Karaderbendi
41.	Hasan Gazi-Hasan Gazi
42.	Karagöl-Karagöl
43.	Kayırlar-Kayırlar
44.	Kızılmeşit-Kızılmeşit
45.	Yelekli-Pergini
46.	Eşil (Nahiye)
47.	Üçdam-Üçdam
48.	Bardakçı-Bardakçı
49.	Elmalı-Elmalı
50.	Kabayel-Femköy

51.	Derindere-Karsolar
52.	Kırdım-KırdımKüllü-Küllü
53.	Şampaşa-Şampaşa
54.	Yeniköy-Yeniköy
55.	Şeteri (Nahiye)
56.	Dağyolu-Şeteri
57.	Başkalecik-Başkalecik
58.	Salkımözü-Bırsatik
59.	Taşlık-Çors
60.	Kırkmeşe-Göbürge
61.	Dereköy-Dereköy
62.	Kuzulca-Kuzulca
63.	Ünveren-Mukuf
64.	Doğanpınar-Pitige

65.	Senek-Senek
66.	Süleyman Uşağı-Süleyman Uşağı
67.	Yarbaşı-Yarbaşı

Yukarıdaki Tabloda da görüldüğü gibi Tunceli sınırları içerisinde, Tunceli ve ilçelerine bağlı 365 köy bulunmaktadır. Bu tabloya bakıldığında yüze yakın köy adının eski biçimlerinin korunduğu görülmektedir.

Aşağıda Tunceli ilindeki yerleşim yeri adları 4.1. ve 4.2.'de başlıklar halinde verilen sınıflandırmalara göre değerlendirilecektir. Benzer özellikleri bakımından bir araya getirilen yer adları bu sınıflandırmalarda belirtilen uygun başlıklara dâhil edilecektir.

4.5. TUNCELİ İLİ YER ADLARININ OLUŞUM VE GRAMER ÖZELLİKLERİ BAKIMINDAN SINIFLANDIRILMASI

4.5.1. Tabiata ve Fiziksel Koşullara Dayanan Yer Adları

Bu yer adları genellikle adlandırdıkları yerleşim yerinin tabiatı ve fiziksel koşullarına bağlı ön plana çıkan herhangi bir özelliğine dayandırılmaktadırlar. Adlandırmada rol oynayan özelliğe göre daha alt gruplara ayrılabilirler.

4.5.1.1.Doğrultular (doğu/batı/kuzey/güney/aşağı/yukarı...) ile İlgili Yer Adları

Yer-yön, yamaç, eğim, yükselti, konum bildiren terimlerin yerleşim yerlerine verilmesiyle oluşan adlardır. Genellikle bir adın sıfatı olarak kullanılan bu sözcükler o adla kalıplaşarak yer adı olmuşlardır. Daha çok birleşik isim niteliğinde ve yaygındırlar.

Örenönü

Düzpelit (pelit halk ağzında meşe ağacı demek)

Eğriyamaç

Karşılar

Aşağı Budak

Yukarı Budak

Aşağı Demirbük

Güneybaşı

Yukarı Demirbük

Aşağı Tarlacık

Aşağı Oyumca

Yukarı Oyumca

Karşıkonak

Güney Harman

Aşağı Doluca

Aşağı Torunoba

Yukarı Doluca

Öreniçi

Güneycik

Güneykonak

Çayüstü

Aşağı Gülbahçe

Yukarı Gülbahçe

Karagüney

4.5.1.2. Coğrafi Mekân ve Fiziki evre ile İlgili Yer Adları

Kültür çevrelerinden uzakta bir tabiatla karşılaşan insanlar bu yeni tabii çevrenin etkisi altında kalırlar. Onu tanımak ve tanımlamak için yeni çevrenin fizik şartlarına uygun yer isimleri seçerler ki bu durum Anadolu için de geçerlidir. Türkiye’deki yerleşme yerleri ve mevkiller isimlerini genellikle tabii unsurlardan almışlardır. Bu unsurlar arasında özellikle topoğrafik özellikler başta gelmektedir. Dağ kenarlarında, akarsuların yukarı mecralarında, küçük tepeler üzerinde, yamaçlarda, yaylalarda, taraalarda, bellerde, burunlarda yerleşmiş köyler arasında, bulunduğu mevkinin topoğrafik adını alanlar çoktur (KARABORAN, 1984:08). Başka bir ifadeyle Dağ, tepe, vadi gibi kavramların başka bir adla birleşmesi sonucunda oluşmuş yer adlarıdır. Bunlar da birleşik isim biçiminde oluşturulmuş ve oldukça yaygın kullanılmaktadırlar.

Meşeyolu

Cılga (halk ağzında ince, dar patika, yol demek)

Yolkonak

Burmageçit

Yukarı Gülbahçe

Kocatepe

Dereköy

Eğriyamaç

Turnadere

Sarıyayla

Ağaçpınar

Sak-yol (Sak yöre ağızlarında bitki sapı demek)

Ulupınar

Uzungöl

Yemişdere

Gedikler (duvar, sur ve benzeri bir şey üzerindeki çatlak, yıkık ya da aralık)

Ekindere

Yaylagünü

Dumantepe

Dereboyu

Akçapınar

Çayüstü

Aşağı Torunoba

Kavuktepe (kavuk:Osmanlı döneminde giyilmiş olan ve birçok türleri bulunan, pamuktan yapılmış, üzerine sarık dolanan erkek başlığı).

İnköy

Çaytaşı

Koyungölü

Yamaçoba

Ayazpınar

Derindere

Güzelpınar

Ormanyolu

Karagöl

Buzlupınar

Dere

Gözeler

Akpınar

Dağbek

Söğütlütepe

Yaylacık

Doğanpınar

Kavaktepe

Gelinpınar

Koçpınar

Dereova

Dağyolu

Göktepe

Geçitveren

Geriş (Yöre ağızlarında dağ ve tepelerin üst kısmı anlamına gelir).

Turnayolu

Bulgurtepe

Kaymaztepe

Mezraa

4.5.1.3. Maden İsimlerinden Oluşan Yer Adları

Demir, bakır, çelik, tunç, gümüş, kömür gibi maden terimlerinin başka bir adla birleşerek oluşturdukları yer adlarıdır.

Tunceli

Yeşilkaya (kayanın maden olup olmadığı tartışılan bir konudur)

Demirkapı

Altinyüzük

Aşağı Demirbük

Yukarı Demirbük

Karabakır

Altınçevre

Demirkazık

Gümüşgün

Kalaycı

Temürtaht

Demirsaban

Akdemir

Demirce

Demirci

Altın Hüseyin

4.5.1.4. Zaman ve Uzay Kavramlarıyla İlgili Yer Adları

Mevsim, ay, gün gibi zaman bildiren sözcüklerden ya da uzayla ilgili terimlerden oluşan birleşik yer adlarıdır. Sayıları azdır, hem tek sözcük hem de birleşik ad biçiminde kurulmuşlardır.

Kışlak

Yazeli

Günboğazı

Güneşdere

Gümüşgün

Yaylagünü

Göktepe

Çobanyıldızı

Gökçekonak

Göneli

4.5.1.5. Sayı Sözcükleriyle İlgili Yer Adları

Sayı sıfatlarının bir adın önüne gelmesiyle oluşmuşlardır. Bu birleşik yer adları sıfat tamlaması kalıbındadırlar ve sayıları oldukça azdır.

Dokuzdönüm

Onbaşılar

Beşelma

Beşoluk

Dokuzkaya

Üçdam

Kırkmeşe

4.5.1.6. Renk Bildiren Sözcüklerle İlgili Yer Adları

Renk adları, temelde soyut olan renklere gönderme yapan ve cümle içinde sıfat olarak kullanılan sözcüklerdir. Dillere yeni sözcük eklemenin çeşitli yolları vardır. Türkçe ile biçim ve dizim açısından benzerlik gösteren dillerde türetme ve sözcükleri birleştirme; bu yollardan en yaygın olanıdır. Renk adları; bu amaçla türetme ve sözcük birleştirmede sıklıkla kullanılmaktadır. Türetme ve birleştirmede renk adlarının kullanımı oldukça yaygın unsurlardandır. (BAYRAKTAR, 2013: 95). Renk adlarının başka bir adla kalıplaşması biçiminde kurulmuş yer adları olan bu tür adlar bir renk adının bir yapım eki alması ile de oluşturulurlar.

Alaçık

Sarıtaş

Sarıyayla

Yeşilkaya

Karagüney

Boz Ağa

Aktuluk

Karasar

Akçeken

Sarıbudak

Akdemir

Akçayunt

Kızılmesçit

Akçapınar

Alakuş

Bozağaç

Karagöl

Sarıbalta

Akyayık

Akören

Karabakır

Akpazar

Sarısalık

Karaca

Akpınar

Kara Yusuf

Kızılcık

Karabulut

Alhan

Akdüven

Kızılkale

Aktarla

Akkavak

Sarıkoç

Saritosun

Karagöz

4.5.1.7.Tarım Ürünleri, Hayvansal Ürünler ve Bitki Örtüsü ile İlgili Yer Adları

Ağaç, bitki, sebze, meyve, bitki toplulukları ve hayvansal ürünlerle ilgili sözcüklerden oluşan adlardır. Bu yer adları genellikle adlandırdıkları yerleşim yerinde yaygın olan bitkinin ya da geçim kaynağı olan hayvansal ürünün adıyla oluşturulmuşlardır. Tunceli’de bu tür yer adlarına sıkça rastlanmaktadır.

Çiçekli

Baldan

Dede ağaç

Meşeyolu

Mercimek

Böyürtlen

Nohutlu

Sarıbudak

Ballıdut

Ardıçlı

Başakçı

Böğürtlen

Söğütlütepe

Arpalı

Pirinçi

Ardıç

Ağaçpınar

Sumak

Çambulak

Elmakaşı

Çimenli

Yakatarla

Akyayık

Düzpelit (pelit halk ağzında meşe ağacı demek)

Dikeneli

Harmanlar

Bostanlı

Eğrikavak

Vişneli

Gözlüçayır

Bağsuyu

Aşağı Gülbahçe

Dallıbahçe

Çakırbahçe

Yünbüken

Sak-yol (Tunceli Halk Ağzında bitki sapı demektir).

Yenisöğüt

Yoğunçam

Kırkmeşe

Bükler (halk ağzında ovada, göl ya da akarsu kıyılarında, oldukça geniş yer kaplayan, içine girilmesi zor, çok sık durumdaki diken, saz ve çalı topluluğu anlamında kullanılmaktadır)

Aşağı Budak

Otlubahçe

Yukarı Budak

Aşağı Demirbük

Yukarı Demirbük

Arpaderen

Bozağaç

Beşelma

Uzundal

Yoğuntoprak

Kayabağ

Yukarı Gülbahçe

Ormanyolu

Elmalı

Dikenli

Dalören

Aşağı Tarlacık

Kavaktepe

Yeni Budak

Ağaçardı

Kızılcık

Elmalık

Darıkent

Dallıbel

Anıtçınar

Gelincik

Salkımözü

Aktarla

Oymadal

Akkavak

4.5.1.8.Hayvanlarla ilgili Yer Adları

Bu yerleşim yeri adları bir hayvanın adıyla oluşturulmuştur. Genellikle birleşik ad kalıbında bazen de bir hayvan adından türemiş bir sözcük biçiminde olurlar. Bu adlar daha çok o yöreye özgü bir hayvanın adıyla ilişkilidir.

Kocakoç

Geyiksuyu

Koçlu

Doğanalan

Turnadere

Alakuş

Koyunardı

Koçpınar

Dorutay

Koyungölü

Doğan

Karaca

Kangallı

Kuşluca

Sal Ördek

Arslandoğmuş

Tavuklar

Danaburan

Koçkuyusu

Kuşçu

Kuşhane

Koyunuşağı

Sarıkoç

Turnayolu

Saritosun

4.5.2. İnsanlara ve Topluluklara Dayanan Yer Adları

İnsanlarla ve insan topluluklarıyla doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkisi olan kavramların yer adı özelliği kazanması biçiminde kurulmuş yer adları Tunceli yöresinde oldukça yaygındır. Bu yer adlarını aşağıdaki şekilde sınıflandırmak mümkündür.

4.5.2.1.Yiyecek (aş.) ve İçeceklerle (su) İlgili Yer Adları

Tarihte ilk yerleşme birimleri su kaynakları çevresinde kurulmuştur. Bu nedenle su, yerleşmeyi kendine çeken bir faktör olmuştur. Çünkü su, insanlar için vazgeçilmez doğal kaynakların başında gelmektedir. İnsanlar kendilerine yeni yerleşme yerleri seçerken özellikle de suyun bol olduğu mekânları tercih etmişlerdir. Araştırma alanında da köyler dere, pınar, kuyu, kaynak, göl ve çay gibi hidrografik faktörlerden esinlenerek ad almışlardır. Bu esinlemede suyla ilgili kavramın sıfatlarından yararlanılarak genellikle birleşik sözcük yapıldığı görülmektedir (YAŞAR, 2010:604). İnsanların vazgeçilmez başka bir kaynağı da doğal yiyeceklerdir. Yiyecek ve içecek isimlerinin yerleşim yerine verilmesiyle oluşan bu yer adları genellikle türemiş isim olarak ortaya çıktıkları görülmektedir.

Böğürtlen

Sütlüce

Suvat (Yöre ağızlarında su gözesi, su pınarı anlamındadır)

Geyiksuyu

Pınar

Pirinçi

Sumak

Vişneli

Elmalı

Böyürtlen

Bağsuyu

Balpayam

Nohutlu

Baldan

Balıca

Ballıdut

Bostanlı

Balkaynar

Beşelma

Akyayık

Buzlupınar

Obuzbaşı (Obuz, yöre halk ağzında su kaynağı anlamına gelmektedir).

4.5.2.2. Eşyalar ile İlgili Yer Adları

İnsanların günlük yaşamlarında kullandıkları çeşitli aletlerin adlarından oluşmuş yer adlarıdır. Bu adların yerleşim yerinde oturan toplulukların yaşam tarzlarıyla ilgili ipuçları verdiği söylenebilir.

Tüllük

Kopuzlar (Türklerde XVII. yüzyıla değin kullanıldığı bilinen, Altay Türkleri arasında bugün de kullanılan, halk ozanlarınca çalınan üç telli bir Türk sazı).

Aktuluk

Çöğürlük (yöre halk ağzında iri gövdeli, kısa saplı, beş ya da altı çift teli bulunan, kiraz ağacı kabuğundan yapılmış mızrapla çalınan bir halk sazı anlamında kullanılmaktadır).

Altınyüzük

Erbeşik

Kışlak

Sarıbalta

Kavuktepe (kavuk:Osmanlı döneminde giyilmiş olan ve birçok türleri bulunan, pamuktan yapılmış, üzerine sarık dolanan erkek başlığı).

Demirkazık

Tepsili

Senek (Tunceli Halk Ağzında çamdan yapılmış su testisi).

4.5.2.3.Savaş, Güvenlik, Barınma, Kuşanma, Silah ile ilgili Yer Adları

Savaş, güvenlik, barınma, kuşanma, savunma ve korunma amaçlı kullanılan, insan yaşamında önemli olan kavramlarla ilgili yer adlarıdır. Bu tür yer adlarının da o yörede yaşayan etnik toplulukların kültürel gelenekleriyle ilgili çeşitli ipuçları verdiği söylenebilir. Çünkü bu yer adlarında geçen çeşitli sözcükler o yöre insanların hayatlarında önemli bir yeri olan nesnelerin adlarıdır.

Ambar

Varlıkonak

Kuyuluca

Er-doğdu

Doluküp

Gökçekonak

Başkalecik

Efeğılı

Güneykonak

Yolkonak

Uzunevler

Yolkonak

Kızılmesçit

Konaklar

Cebe (savaş sırasında düşman silahlarının etkisinden korunmak için giyilen çok parçalı zırh).

Erkalkan

Kızıl kale

Sarı balta

Ulukale

Hanköy

Esenevler

Kalecik

Kale

Karşıkonak

Elmalık

Darıkent

Kuşhane

Büyük yurt

4.5.2.4. İnsanın His ve Duygularıyla İlgili Yer Adları

His ve duygularla ilgili, genellikle soyut olan sözcüklerden oluşmuş yer adlarıdır. Yörede bu tür yer adlarına çok seyrek rastlanmaktadır.

Baylık (Yöre ağızlarında mutluluk, ferahlık demek)

Anıl

Gönlüce

Beğendik (beğeni)

4.5.2.5.Akrabalık Adlarıyla İlgili Yer Adları

Bunlar bir akrabalık bildiren sözcüklerden oluşmuş birleşik yer adlarıdır. Tunceli’de köy adlarında akrabalık isimleri seyrek geçmekle birlikte mevki isimlerinde oldukça sık geçmektedir (Düzgünbaba, Munzurbaba, Tujikbaba vb.).

Kanoğlu

Babaocağı,

Dede ağaç

Dede Beyli

İbiMahmut (“İbni” sözcüğündeki “n” harfinin düştüğünü varsayarsak, İbni Mahmut, Mahmut oğlu anlamına gelmektedir).

Yaşar Oğlu

Dayılar

Oğullar

Aşağı Torunoba

4.5.2.6.Dini Motif ve Kişilerle İlgili Olan Yer Adları

Yer adı olarak dinsel adlar kullanma pek çok toplumda sık görülmektedir. Bu durum kırsal alanlarda daha sık görülmektedir. Beşeri Coğrafyanın etkilediği yer adları içerisinde din varlığından etkilenen yer adları önemli yer tutmaktadır. Yer adlarının dini inanç bakımından çeşitlilik göstermesi ve insanların dini bağlılıklarının kuvvetli olması yer adlandırmalarında önemli bir etkidir (ÇAĞLIYAN, 2013:1084). Yörede yaşayan toplulukların dini inançlarıyla ilgili motifleri, evliya ve ermiş adlarını içinde barındıran yer adlarıdır.

Hacı Bey

Derviş Cemal

Hacılı

Kızılmesçit

4.5.3. Kişilerin Varlıkları ile İlgili Yer Adları

4.5.3.1.Vücut Kısımları (Kelle, Baş, Boyun, Ayak...) ile İlgili Yer Adları

Organ ve diğer vücut uzuvlarından oluşan yer adlarıdır. Bu tür yer adlarında el sözcüğünün memleket, ülke anlamına da gelebileceği unutulmamalıdır. Ayrıca boğaz sözcüğü de coğrafi bir terim olarak vadi, geçit anlamında kullanılmaktadır.

Tunceli

Dikeneli

Günboğazı

Gözen

Göneli

Gözeler

Başkalecik

Karagöz

Yukarı Yakabaşı

Yarbaşı

Dereboyu

Gözlüçayır

Kalınkaş

Tuzbaşı

Güneybaşı

Çalıbaşı

Gözlek

Elmakaşı

Gövdeli

Yenibaş

Onbaşılar

Kapıbaşı

Yazeli

Obuzbaşı (Obuz, yöre halk ağzında su kaynağı anlamına gelmektedir.).

Obrukkaşı

Örsköy

Dallıbel

Kadırtı

4.5.3.2.İnsanı İlgilendiren Sıfatlar, Meslekler, Rütbeler, Mevkiler ve Ünvanlarla (Şah, Hacı, Sultan, Çalışkan, Terzi...) İlgili Yer Adları

Genellikle insan adları ile kullanılan sıfat, meslek, rütbe bildiren sözcüklerden oluşan yer adlarıdır.

Başakçı

Hacı Bey

Molla Aliler

Şampaşa

Hacılı

Beyce

Ağaşenliği

Efeagılı

Hasan Gazi

Beydamı

Kadırtı

Boz Ağa

Er-doğdu

Paşadüzü

Ata-doğdu

Er-beşik

Lal Uşağı

Paşacık

Dede Beyli

Beyler

Şahverdi

Kalaycı

Pirinçi

Süleyman Uşağı

Bulgurcular

Demirci

Kayacı

Kuşçu

Alhan

Beytaş

4.5.4. İnsan, Boy ve Aşiret Adlarından Oluşmuş Yer Adları

Boy, oymak veya kabile adlarının tabiata veya yerleşim yerlerine isim yapılması Türklerde çok eskiden beri yaygın olan bir gelenektir (ÇAKAR, 2000: 90). Bu yer adları genellikle o yörede yaygın olan insan adlarından, yörede yaşayan toplulukların boy, kabile ve aşiretlerini bildiren isimlerden oluşmuşlardır.

Sinan

Pınar (Aslında coğrafyada kullanılan bir tür adıdır. Sonradan hem kişi hem de yer adı olarak özel ad olmuştur.)

Ramazan

Anıl

Dede Beyli

Altın Hüseyin

Süleyman Uşağı

Derviş Cemal

Hasan Gazi

Kacarlar

Türktanır

İsmailli

Kara Yusuf

İbiMahmut

Yaşar Oğlu

Molla Aliler

4.5.5. Özgün / Tanımlayıcı Yer Adları

Bölgenin ya da yerin kendine has bir özelliğinden yola çıkılarak oluşturulmuş yer adlarıdır.

İsmailli

Molla Aliler

Süleyman Uşağı

Sağman (Tunceli Halk Ağzında sağlıklı kimse anlamında kullanılmaktadır. Sak (uyanık)+man (addan ad yapan ek) biçiminden oluşmuştur).

4.5.6. Yansıma Sözcüklerden Oluşan Yer Adları

Yansıma sözcüklerden oluşan yer adlarıdır. Tunceli sınırları içinde iki yerde Çat adıyla iki yerleşim yeri bulunmaktadır. Bu yer adının çat- fiiliyle de ilgili olabileceği unutulmamalıdır.

Çat (2)

4.5.7. Anlamı ve Nasıl Oluştuğu Bilinmeyen Yer Adları

Araştırmalar sonucunda kökeni, anlamı ve biçim özellikleri net olarak ortaya konulamayan yer adlarıdır. Bu yer adlarının bir kısmı büyük ihtimalle bu coğrafyada çok eskiden yaşamış olan toplulukların dillerine dayanmaktadır.

Güdeç

Batman

Karasar

Konurat

Karsan

Şavkın (köken olarak “ışık” kelimesinden türeyen “şavkın” sözcüğü oluşumu tam olarak anlaşılmayan bir yer adıdır).

Senek

Eşil

Geriş

Sin

Amutka

4.6. TUNCELİ İLİ YER ADLARININ GRAMATİKAL DİZİNİ

4.6.1. Tek Kelimeden Oluşan Yer Adları

Bu yerleşim yeri adları tek bir sözcükten oluşmuş yer adlarıdır. Gramatikal olarak çeşitli kategoriler içinde yer alırlar. Genellikle tür adlarının yapım eki ya da çekim eki almış biçimlerinden, bazen de fiillerin ad yapım eki veya fiilimsi eki almış şekillerinden oluşmaktadırlar. Bu nedenle de şu alt gruplara ayrılabilirler.

4.6.1.1. İsimlerden Oluşanlar

Varlıkları ve kavramları karşılayan sözcüklere isim / ad denir. Yer adlarının gramatikal dizininde isim olan yer adları varlıkların verilmesine göre özel yer adı, cins (tür) yer adı; varlıkların sayısına göre çoğul yer adı, varlıkların oluşumuna göre somut yer adı, soyut yer adı; yabancı oluşumlu bir yer adı yabancı kökenli yer adı olarak tasnif edilip aşağıdaki kategorilerden uygun olanına alınacaktır.

4.6.1.1.1. Özel İsimlerden Oluşan Yer Adları

Özel isimler, bir tür içinde sadece tek bir varlığı karşılayan isimlerdir. Müstakil olarak değerlendirildiğinde bir tür içinde tek bir varlığı, tek bir yeri karşıladığı için yer adların tümü özel ad kategorisine girmektedir. Fakat yer adlarının gramatikal dizininde bu sözcüklerin yer adı özelliklerinden bağımsız bir şekilde birer sözcük olarak tek başlarına bir tür içinde tek bir kavramı karşılayıp karşılamadıklarına bakılır. Bu kategori içine alınan yer adları, yer adını oluşturan sözcüğün tek başına bir tür içerisinde bir tek kavramı karşılıyor olması gereken sözcüklerden oluşmuş yer adlarıdır.

Hacı Bey

Sinan

Dede Beyli

Derviş Cemal

Şampaşa

İsmailli

Kara Yusuf

İbiMahmut

Altın Hüseyin

Yaşar Oğlu

Molla Aliler

Kızılmesçit

Ramazan

Hasan Gazi

4.6.1.1.2. Cins (Tür) İsimlerinden Oluşan Yer Adları

Hem aynı türden varlıkların tümünü hem de o türün tek bir varlığını karşılayan adlardan oluşmuş yer adları bu gruba girerler.

Taht

Tüllük

Böğürtlen

Ambar

Çukur

Çiçek-li

Cebe (savaş sırasında düşman silahlarının etkisinden korunmak için giyilen çok parçalı zırh).

Kale

Elmalık

4.6.1.1.3. Yabancı Kökenli Yer Adları

Kökeni bir yabancı dile dayanan sözcüklerden oluşan yer adlarıdır. Tunceli yer adlarının özellikle eski biçimleri yabancı kökenlidir. Bunların büyük kısmı Farsça ve Ermenice'ye dayanmaktadır.

Batman

Toratl

Taht

Ambar

Sinan

Kalecik

Kale

4.6.1.1.4. Çokluk Eki Almış Yer Adları

Sayıcı birden fazla varlığı karşılayan yer adlarıdır. Çoğul ad, tekil adlara çokluk eki (-ler, -lar) getirilerek yapılır. Bu tür yer adlarında çokluk eki daha çok bir topluluğu belirtme anlamında kullanılmaktadır.

Gülbüzler

Konaklar

Kopuzlar (Türklerde XVII. yüzyıla değin kullanıldığı bilinen, Altay Türkleri arasında bugün de kullanılan, halk ozanlarınca çalınan üç telli bir Türk sazı).

Okurlar

Pınarlar

Karşılar

Harmanlar

Uzunevler

Kıraçlar

Bükler (yöre halk ağzında ovada, göl ya da akarsu kıyılarında, oldukça geniş yer kaplayan, içine girilmesi zor, çok sık durumdaki diken, saz ve çalı topluluğu anlamına gelmektedir).

Gedikler

Onbaşılar

Molla Aliler

Ergenler

Tavuklar

Esenevler

Köseler

Beyler

Bulgurcular

Dayılar

Oğullar

Gözeler

Yalmanlar

Kacarlar

Kayırlar

4.6.1.1.5. İsim Hal Ekleriyle Oluşturulan Yer Adları

Oluşumunda ad durum eklerini (Datif : Yönelme “e”, Akkuzatif: Belirtme “ı”, Lokatif: Bulunma “de,da”, Ablatif: Çıkma, ayrılma “den, dan”, Vasıta “ile”...) barındıran yer adlarıdır. Yörede çıkma hali eki almış tek bir yer adına rastlanmaktadır.

Baldan

4.6.1.1.6. Somut İsimlerden Oluşan Yer Adları

Beş duyudan en az birisiyle algılayabildiğimiz varlıkları karşılayan sözcüklerden oluşmuş yer adlarıdır. Bu yer adlarında, adın konulduğu yerleşim yerinin gözle görülebilen en belirgin özelliği dikkate alınarak adlandırma yapıldığı söylenebilir.

Böğürtlen

Taht

Tüllük

Ambar

Çukur

Cebe (savaş sırasında düşman silahlarının etkisinden korunmak için giyilen çok parçalı zırh).

Kale

Elmalık

Özdek (uzayda yer dolduran, ağırlığı ve kütlesi olan, duyularla algılanabilen her türlü nesne).

4.6.1.1.7. Soyut İsimlerden Oluşan Yer Adları

Beş duyuyla algılayamadığımız; fakat var olduklarını kabullendiğimiz kavramları karşılayan sözcüklerden oluşan yer adlarıdır. Bu tür yer adlarının sayısı Tunceli yöresinde çok yaygın değildir.

Güleç

Anıl

Baylık (Tunceli Halk Ağzında mutluluk, ferahlık demek).

Beğendik (beğeni)

Savuk (Yöre ağızlarında تنها demektir).

Gönlüce

4.6.1.2. Türemiş Sözcüklerden Oluşan Yer Adları

Yapım ekleri yoluyla addan ya da eylemden türemiş olan yer adlarıdır. Bu yer adlarını addan türemiş olanlar ve eylemden türemiş olanlar biçiminde iki gruba ayırmak gerekir.

4.6.1.2.1. Addan Türemiş Olanlar

Bunlar bir adın addan ad yapım eki almasıyla oluşmuş yer adlarıdır. Yörede oldukça yaygın görülürler.

Sütlüce

Tüllük

Çıralı

Göcenek

Alaçık

Yelekli

Dereli

Kuyuluca

Çiçekli

Çukurca

Çemçeli

Başakçı

Geçimli

Tepsili

Çimenli

Vişneli

Çöğürlük

Torathı

Koçlu

Paşacık

Alçılı

Ulaklı

Pirinçi

Kangallı

Karaca

Hacılı

Yaylacık

Kazılı

Balıca

Doğancık

Alancık

Arpalı

Gözlek

Kalburlu

Ardıçlı

Boydaş

Özdek (yöre halk ağzında uzayda yer dolduran, ağırlığı ve kütlesi olan, duyularla algılanabilen her türlü nesne anlamında kullanılmaktadır).

Kozluca

Aydınlık

Çakmaklı

Gövdeli

Kalecik

Dikenli

Demirce

Ayranlı

Güneycik

Taşıklı

Çıgırlı

Korluca

Köklüce

Bardakçı

Kalaycı

Elmalı

Doğanlı

Demirci

Balkanlı

Kayacı

Kızılcık

Kuşçu

Kovuklu

Turluk

Elmalık

Gelincik

Kuşaklı

Kuşluca

Gönlüce

Çevrecik

Közlüce

Boğalı

Taşlık

Kuzulca

4.6.1.2.2. Eylemden Türemiş Olanlar

Eylem kök ve gövdelerinden eylemden ad yapma ekleriyle oluşturulmuş yer adlarıdır. Sayıları çok değildir. Bir iş, oluş, hareket bildiren sözcüklerin adlaşmasıyla da oluşabilmektedirler. Bu yer adlarının genellikle yapım ekleri yoluyla oluşturulduğu, bazen de ya çekimli bir fiilin tür değiştirerek adlaşması yoluyla ortaya çıktığı görülür.

Gül-eç

Güd-eç

Atlan-tı

Geç-imli

Bil-geç

Kışla-k

Ula-klı

Doğ-ancık

Al-ancık

Çak-maklı

Taşı-tlı

Doğ-anlı

Kuşa-kılı

Çevr-ecik

4.6.1.2.3. Fiilimsilerle Oluşturulan Yer Adları

Eylemlerden eylemsi ekleriyle türetilip ad ve sıfat görevinde kullanılan sözcüklerden oluşan yer adlarıdır. Bu yer adları eylemlerin isim-fiil ve sıfat-fiil eklerini almasıyla oluşmuşlardır. Bu durumda en yaygın kullanılan fiilimsi eki sıfat-fiil eklerinden –An ekidir. Fakat –An eki genellikle birleşik yer adlarına kullanıldığından örnekleri burada verilmeyecektir.

Isıtma

4.6.2. Birden Fazla Kelimeden Oluşan Yer adları

En az iki sözcüğün birleşmesiyle oluşan yer adlarıdır. Bu yer adları genellikle en az iki adın birleşmesinden meydana gelmektedirler. Ad ve sıfat tamlaması kalıbındadırlar. Daha seyrek olarak da bir adla bir eylemin ya da iki eylemin birleşmesi ile oluşurlar.

Tunceli

Babaocağı

Yolkonak

Örenönü

Dedeagaç

Salkımözü

Çobanyıldızı

Yeldeğen

Ünveren

Yolkonak

Kapıbaşı

Geçitveren

Yazıören

Öreniçi

Meşeyolu

Tuzbaşı

Geyiksuyu

Elmakaşı

Çalkıran

Erbeşik

Yünbüken

Arpaderen

Doğanalan

Paşadüzü

Ekindere

Çambulak

Güneybaşı

Ataçınarı

Tat Uşağı

Koyunardı

Bölmebelen

Payamdüzü

Akören

Örsköy

Kepektaş

Yazeli

Işıkvuran

Koyungölü

Kavuktepe (kavuk:Osmanlı döneminde giyilmiş olan ve birçok türleri bulunan, pamuktan yapılmış, üzerine sarık dolanan erkek başlığı).

İnköy

Çaytaş

Geçityaka

Ormanyolu

Dalören

Yaylagünü

Turnayolu

Danaburan

Obrukkaşı

Koçkuyusu

Tozkoparan

Alanyazı

Kavaktepe

Ağaçardı

Obuzbaşı (Obuz, yöre halk ağzında su kaynağı anlamına gelmektedir.).

Göktepe

Darıkent (darı: yöre halk ağzında mısır olarak kullanıldığı görülmektedir.).

Anıtçınar

Çalıözü

Akdüven

Kuşhane

Kartutan

Dereoova

4.6.2.1.Sözcük Gruplarından Oluşan Yer Adları

Sayıları ve türleriyle ilgili açıklamaların tersine, öbeklerin yapısı ve onların nasıl oluştuğu hususunda kaynaklarda büyük oranda benzer görüşler bulunmaktadır. Sözcükler bazen ekli bazen de eksiz birbirine bağlanarak öbekleri meydana getirirler. Birçok kaynak, Türkçede sözcüklerin öbek oluşturmak üzere bir araya gelmelerinde temel kuralı şöyle açıklamaktadır: Söz dizimsel olarak öbeğin yardımcı unsuru olan sözcük veya sözcüklerin (tamlayan, belirten, niteleyen, pekiştiren, vb.) önce, asıl unsur olan sözcüğün (tamlanan, belirtilen, nitelenen, pekiştirilen, vb.) ise sonra gelecek şekilde dizilmeleri gerekir (ERGİN, 1989: 354; ŞİMŞEK, 1987: 322; KOÇ, 1996: 7; KARAHAN, 1999: 12; CEMİLOĞLU, 2001: 6; ERTANE, BAYDAR, 2001:

32; KAHRAMAN 2005: 152; AKBAYIR, 2007: 94; ERKUL 2007: 4; ÖZKAN, SEVİNÇLİ 2008: 12; AKTAN, 2009: 4-5). Öbeğin “birden çok kelimedenden oluşan, yapısında ve anlamında bir bütünlük bulunan, cümle veya cümlemsi içinde tek cümle ögesi; kelime öbeği içinde bütün halinde yardımcı veya temel öge olarak işlem gören ve bir kelime türü (isim, sıfat, zamir, edat, vb.) yerine kullanılan söz dizileri”dir (DELİCE, 2003: 17). Bu sözcük grupları / öbekleri yer adlarında genellikle iki bazen ikiden fazla sözcüğün birleşmesi biçiminde ortaya çıkmaktadırlar. Bu tür yer adlarının farklı kalıplaşma yollarıyla da ortaya çıktığı görülmektedir.

4.6.2.1.1. Sıfat-Fiillerden Oluşan Yer Adları

Bu yer adları sıfat-fiil ekleriyle kurulmuş birer sıfat-fiil grubu biçimindedirler. Genellikle –An sıfat-fiil ekiyle yapılmışlardır.

Çal-kıran

Yün-büken

Arpa-deren

Ün-veren

Ak-çeken

Toz-koparan

Doğan-alan

Er-kalkan

Bölme-belen

Ak-ören

Esen-evler

Eğri-belen

Dal-ören

Dana-buran

Işık-vuran

Yel-değen

Ak-düven

Kar-tutan

Geçit-veren

Yazı-ören

Kaymaz-tepe

Doğan-pınar

4.6.2.1.2. İsim Tamlamasından Oluşan Yer Adları

İki veya daha çok ismin sahiplik, tahsis, tür, cins vb. nitelikleri belirtmek üzere özel bir biçimde birleşmesinden oluşan kelime grubuna isim tamlaması denir (ÖZKAN, SEVİNÇLİ, 2008: 17) Yer adlarında en az iki adın değişik ilgilerle birbirini tamamlaması biçiminde kalıplaşmış yapılara çok sık rastlanmaktadır. Bu gruptaki yer adlarının çoğu birleşik olarak yazılmaktadır. Daha seyrek olarak da ayrı yazılabilirler. Her iki durumda da bu yer adlarının oluşumunda en az iki ismin varlığı söz konusudur.

Tunc-eli (Tunçun eli)

Baba-ocağı (Babanın ocağı)

Ören-önü (Örenin önü)

Dede-ağaç (Dedenin ağacı)

Meşe-yolu

Çalı-özü

Dere-boyu

Şam-paşa (Şam Paşası/Şamın Paşası)

Ağa-şenliği

Yol-konak (yol konağı)

Kadı-sırtı

Dağ-yolu

Kan-oğlu

Geyik-suyu

Diken-eli

Toma Mezrası

Koyun-gölü

Lal Uşağı

Bağ-suyu

Turna-yolu

Ekin-dere (ekin deresi)

Gün-boğazı

Güney-başı

Yaşar Oğlu

Koyun-ardı

Kapı-başı

Çalı-başı

Çay-taşı

Orman-yolu

Kepek-taşı

Koç-kuyusu

Yaz-eli

Ören-içi

Ağaç-ardı

Obuz-başı (Obuz, yöre halk ağzında su kaynağı anlamına gelmektedir.).

Kuş-hane (Kuşun hanesi)

Koyun-uşağı

Çoban-yıldızı

Ata-çınarı

Bey-taşı

Paşa-düzü

Çay-üstü

Bey-damı

Salkım-özü

4.6.2.1.3. Sıfat Tamlamasından Oluşan Yer Adları

Sıfat, kendisinden sonra gelen bir ismi niteleyen veya çeşitli açılardan belirten isimlerin dilbilgisindeki karşılığıdır (DELİCE, 2012: 48). Bu yer

adları bir sıfatın, kendisinden sonra gelen bir adla oluşturduğu söz grubundan oluşan yer adlarıdır. Bu gruptaki yer adlarının çoğu birleşik olarak yazılışa da yer adının oluşumunda bir niteleme ya da belirtme sıfatı ve bir isim mevcuttur.

4.6.2.1.3.1.Niteleme Sıfatlarından Oluşanlar

Bir ismin önüne herhangi bir niteleme sıfatının gelmesiyle oluşmuş yer adlarıdır. Tunceli Yöresinde bu yapıda olan yer adlarına oldukça sık rastlanmaktadır.

Uzun-tarla

Sarı-taş

Koca-koç

Kalın-kaş

Yeşil-kaya

Demir-kapı

Dolu-küp

Gökçe-konak

Altın Hüseyin

Çakır-kaya

Uzun-evler

Ak-tuluk

Doğan-köy

Burma-geçit

Gözlü-çayır

Yaka-tarla

Sarı-koç

Çakır-bahçe

Altın-yüzük

Yemiş-dere

Kaya-bağ

Ulu-pınar

Doru-tay

Yamaç-oba

Yeni-köy

Düz-pelit (pelit, yöre halk ağzında meşe ağacı olarak bilinmektedir)

Eğri-yamaç

Orta Harman

Kıl-köy

Güzel-pınar

Otlı-kaya

Oyma-dal

Kaymaz-tepe

Demir-saban

Büyük Örence

Çemberli-taş

Sarı-tosun

Ayaz-pınar

Boz Ağa

Yeni-söğüt

Koca-tepe

Sülün-taş (sülün: yöre ağızlarında boylu poslu demektir).

Duman-tepe

Kara-göz

Kızıl-kale

Kara-göl

Kara-bakır

Sak-yol (Sak, yöre halk ağızında bitki sapı demek).

Ak-kavak

Yoğun-çam

Sağlam-taş

Kolon-kaya

Çatal-yaka

Sarı-saltık

Ak-pınar

Ak-tarla

Orta-durak

Bulgur-tepe

Al-han

Güneş-dere

Koca-tepe

Esen-evler

Ala-kuş

Varlı-konak

Büyük-yurt

Akça-pınar

Sarı-budak

Uzun-göl

Boz-ağaç

Sarı-balta

Ulu-kale

Yayık-ağıl

Söğütlü-tepe

Sarı-yayla

Dallı-bahçe

Doğan-taş

Altın-çevre

Uzun-dal

Sap-köy

Otlu-bahçe

Yoğun-toprak

Ak-demir

Yeni-baş

Çatak-su

Doğan-pınar

Buzlu-pınar

Eski Gedik

Ağır-başak

Gümüş-gün

Daz-kaya

Demir-kazık

Yeni Budak

Temür-taht

Ak-Pazar

Yarım-kaya

Karşı-konak

Kızıl-mesçit

Biçme-kaya

Büyük-köy

Baş-kalecik

Kara Yusuf

Kaba-yel

Kara-bulut

Eğri-kavak

Derin-dere

Dallı-bel

Kara-güney

4.6.2.1.3.2.Belirtme Sıfatlarından Oluşanlar

Genellikle sayı sözcüklerinin bir adın önüne gelmesiyle oluşmuş yer adlarıdır. Bu yer adlarının bazen yön bildiren sözcüklerle de kuruldukları görülmektedir.

Üç-dam

Aşağı Doluca

Yukarı Doluca

Beş-oluk

Yukarı Gülbahçe

Dokuz-dönüm

Aşağı Torunoba

Aşağı Budak

Yukarı Budak

Aşağı Demirbük

Yukarı Demirbük

Dokuz-kaya

Beş-elma

Aşağı Tarlacık

Aşağı Oyumca

Yukarı Oyumca

Aşağı Gülbahçe

Karşı-konak

Yukarı Yakabaşı

Kırk-meşe

4.6.2.1.4. Ünvan Grubundan Oluşan Yer Adları

Ünvan isimlerini bünyesinde barındıran yer adlarıdır. Bunlar da birleşik isim biçiminde ortaya çıkmaktadırlar. Genellikle ayrı yazılan birleşik yer adlarıdır.

Hacı Bey

Dede Beyli

Derviş Cemal

Al Han

Molla Aliler

Hasan Gazi

Boz Ağa

4.6.2.1.5. Bileşik Fiil Kökenli Yer adları

Bir ad ve çekimli bir fiilden oluşan yer adlarıdır. Bu yer adları genellikle tümce değerinde ve birden fazla sözcükten meydana gelmişlerdir.

Erdoğdu

Atadoğdu

Şahverdi

Balkaynar

Türktanır

Yenidoğdu

Arslandoğmuş

4.6.3. Cümle Değeri Taşıyan Yer Adları

Aslında yargı bildiren, tümce değerinde olan yer adlarıdır. Genellikle birden fazla sözcükten, daha seyrek olarak da tek sözcükten oluşabilmektedirler.

Er-doğdu

Ata-doğdu

Bal-kaynar

Yüceldi

Türk-tanır

Yeni-doğdu

Arslan-doğmuş

Şah-verdi

Beğendik

Kırdım

Gömemiş (Gömmemiş)

5. SONUÇ

Onomastiğin (ad biliminin) iki önemli kolundan biri olan Toponomi, yer adlarının veriliş şeklini, anlamlarını, bünyelerinde barındırdıkları unsurları ve geçirmiş oldukları değişimi inceleyen bir bilim dalıdır. Toponomi (toponymie) ülkemizde pek çok alandan araştırmacıların ve konuya ilgi duyanların üzerinde çalıştığı bir disiplindir. Bu disiplin bir yerin kültürü, dili, uyruğu, etimolojisi ve medeniyeti hakkında birtakım bilgiler verebilir. Çünkü yer adları bir yerin bir coğrafyanın kimliğinin beyanı niteliğindedir. Bir yeri belirtmek ve ayırt etmek için kullanılan yer adlarının hemen hemen çoğunun temelinde derin bir anlam yatmaktadır. Bu derin anlamlar çözüldükçe de o yerin, bölgenin, coğrafyanın dili, tarihi, etnik kökeni, siyasi ve ekonomik birçok gizli kalmış gerçeği su yüzüne çıkmaktadır. Başka bir ifadeyle bir yerin, bir coğrafyanın vatan olması, milli olması, milli karakter taşıması grupların / toplumların o yer adlarına yüklediği / vurduğu damgalarla / adlandırmalarla mümkündür.

Yer adlarını yapı, anlam ve köken bakımından açıklamaya çalışan bir bilim dalı olan toponomi üzerine yapılan çalışmalar oldukça yaygın olmasına rağmen son zamanlarda bu bilim dalıyla ilgili çalışmalar azalmıştır. Bugüne kadar yapılmış olan Tuncer Gülensoy'un *"Türkçe Yer Adları Klavuzu, Elazığ, Bingöl, Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış*, Hasan Eren'in *"Yer Adlarının Dili"*, Özcan Başkan'ın *"Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme, Ad verme Geleneği"*, Cemal Arif ALAGÖZ'ün, *"Türkiye Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler"*, Doğan Aksan'ın *"Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim"* adlı kitabında yer alan "Yer Adları Bilimi", "Yer Adlarının Verilişinde Başlıca Etkenler, Eğilimler", *"Türk Yer Adları Üzerindeki Çalışmalar"*, Levent Kurgun'un *"Denizli İli Yer Adları"*, Umar Bilge'nin *"Türkiyede Tarihsel Adlar"*, Serdar Yavuz'un *"Yer Adları Terimleri Sözlüğü"*, Mustafa Şenel'in *"Elazığ İli Yer Adları"* adlı çalışmalar en önemlilerinden bazılarıdır. Ülkemizde yer adlarıyla ilgili yapılan bu belli başlı çalışmalarda; yer adları çalışmalarının önemi, yer adlarının konuları,

etimolojileri, nasıl tasnif edilip kategorize edilecekleri konusunda kapsamlı ve önemli bilgiler verilmektedir.

365 yerleşim yerinin adlarını ele alan “*Tunceli İli Yer Adları*” adlı bu çalışmada, yer adları hem sınıflandırılmış hem de bu yer adlarının gramatikal dizini oluşturularak inceleme yapılmıştır. Bu toponimi çalışması yapılırken değerlendirmeye tabii tutulan yerleşim yeri adları Tunceli İli Özel İdaresi’nden ve TBMM İçişleri Bakanlığına bağlı İller İdaresi Genel Müdürlüğü’nün 1982 yılında çıkarmış olduğu “Köylerimiz” adlı eserden alınmıştır.

Bu yerleşim yerlerinin eski ve yeni isimlerine bakıldığında 365 yerleşim yerinden 91 tanesinin adının değişmediği görülmektedir. Bu adların değişmemesinin nedenini şöyle açıklamak mümkündür. Bu yerleşim yerleri ya nüfusun artmasıyla sonradan yerleşim yeri haline gelmiştir ya bunlar çok eskiden beri Türkler tarafından iskân edilmiş Türk yerleşim yerleridir ya da bugün var olan, ulaşılabilen yazılı kaynaklarda bu yerleşim yerlerin eski isimlerine yer verilmemiştir. Arşivlerden ve Tunceli ile ilgili yapılan çalışmalardan yola çıkıldığında, elde edilen verilere göre ismi değiştirilmeyen ya da eski isimlerine rastlanmayan yer adları şunlardır: “*Yeniköy, Taht, Tüllük, Sarıtaş, Kocalar, Ambar, Çukur, Gömemiş, Sinan, Kanoğlu, Çalkıran, Pınar, Hacı Bey, Karasar, Lal Uşağı, Savuk, Toma Mezrası, Doğan, Ulukale, Derviş Cemal, İnköy, Karaca, Tavuklar, Kozluca, Akpınar, Kalecik, Kalaycı, Kale, Kavaktepe, Temürtaht, Demirci, İsmaili, Karsan, Kara Yusuf, Kayacı, Kızılcık, Kuşçu, Örsköy, Çat, İbi Mahmut, Kızılkale, Kuşhane, Sapköy, Dereova, Ramazan, Balluca, Bilgeç, Büyükköy Çakmaklı, Isıtma, Köseler, Molla Aliler, Tat Uşağı, Şahverdi, Dereli, mercimek, Sağman, Gürgüç, Ulupınar, Kazılı, Konaklar, Çimenli, Kacarlar, Koçpınar, Arpalı, Pirinççi, Sumak, Göcenek, Göneli, Hacılı, Nohutlu, Dağbek, Mezraa, Sal Ördek, Ağaşenliği, Altın Hüseyin, Boz Ağa Karaderbendi, Hasan Gazi, Karagöl, Kayırlar, Kızılcıç, Üçdam, Bardakçı, Elmalı, Şampaşa, Başkalecik, Senek, Süleyman Uşağı, Yarbaşı.*”

Bu çalışmada Tunceli'deki yerleşim yeri adlarının hem eski hem de yeni biçimleri verilmekle birlikte çalışmanın konusu edilen yer adları çoğunlukla Türkçe olan yeni yer adlarıdır. Yeni yer adlarının sınıflandırması ve gramatikal dizini yapılırken bu alanda (ad bilimi, toponomi) daha önce yapılmış olan çalışmalar referans alınmıştır. Bu çalışmalardaki sınıflandırmaların ve gramatikal dizinlerin bir sentezine dayanan daha güncel isimlerle, farklı bir sınıflandırma ve gramatikal dizin kategorisi oluşturulmaya çalışılmıştır. Hem incelediğimiz çalışmalar arasında hem de bu çalışma ile öncekiler arasında karşılaştırma yapıldığında sınıflandırmalar ve gramatikal dizinler birbirinden farklılık göstermektedir. Bunun en büyük nedenlerinden biri incelenen yerleşim yerlerinin kendine özgü coğrafi ve sosyolojik yapılarının olmasıdır.

365 yerleşim yeri adının tasnifi yapılırken isimlerin veriliş nedenleri ve oluşum şekilleri şu sekiz ana başlık altında değerlendirilebilmektedir.

1. Tabiata Ve Çevresel Faktörlere Dayanan Yer Adları
2. Tarım Ürünleri, Hayvansal Ürünler ve Bitki Örtüsü ile İlgili Yer Adları
3. Hayvanlarla İlgili Yer Adları
4. İnsanlara ve İnsanların Gereksinimlerine Dayanan Yer Adları
5. Kişilerin Varlıkları ile İlgili Yer Adları
6. Özgün, Tanımlayıcı Yer Adları
7. Yansıma Sözcüklerden Oluşan Yer Adları
8. Anlamı ve Nasıl Oluştugu Bilinmeyen Yer Adları

Yukardaki ana başlıklar altında sınıflandırması yapılan ve kategorilere ayrılan Tunceli ili yerleşim yerleri adları toponomistlerin daha önce yapmış oldukları tasnifler referans alınarak daha alt gruplara

ayrılmıştır. Yaklaşık 20 alt başlık altında incelenen Tunceli ili yer adları aşağıdaki şekilde sınıflandırılmaktadır.

TUNCELİ İLİ YER ADLARININ SINIFLANDIRMA ANALİZİ	SAYI
I. Tabiata ve Fiziksel Koşullara Dayanan Yer Adları	149
1. Doğrultular ile İlgili Yer Adları	24
2. Coğrafi Mekân ve Fiziki Çevre ile İlgili Yer Adları	54
3. Maden İsimlerinden Oluşan Yer Adları	18
4. Zaman ve Uzay Kavramlarıyla İlgili Yer Adları	10
5. Sayı Sözcükleriyle İlgili Yer Adları	7
6. Sayı Sözcükleriyle İlgili Yer Adları	36
II. Tarım Ürünleri, Hayvansal Ürünler ve Bitki Örtüsü ile İlgili Yer Adları	71
III. Hayvanlarla İlgili Yer Adları	25
IV. İnsanlara ve Topluluklara Dayanan Yer Adları	80
1. Yiyecek (aş.) ve İçeceklerle (su) İlgili Yer Adları	22
2. Eşyalarla ilgili Yer Adları	12
3. Savaş, Güvenlik, Barınma, Kuşanma, Silah ile İlgili Yer Adları	28

4. İnsanın His ve Duygularıyla İlgili Yer Adları	4
5. Akrabalık Adlarıyla İlgili Yer Adları	10
6. Dini Motif ve Kişilerle İlgili Olan Yer Adları	4
V. Kişilerin Varlıkları ile İlgili Yer Adları	74
1. Vücut Kısımları (Kelle, Baş, Boyun, Ayak...) ile İlgili Yer Adları	28
2. İnsanı İlgilendiren Sıfatlar, Meslekler, Rütbeler, Mevkiler ve Ünvanlarla (Şah, Hacı, Sultan, Çalışkan, Terzi...) İlgili Yer Adları	30
3. İnsan, Boy ve Aşiret Adlarından Oluşmuş Yer Adları	16
VI. Özgün, Tanımlayıcı Yer Adları	4
VII. Yansıma Sözcüklerden Oluşan Yer Adları	2
VIII. Anlamı ve Nasıl Oluştugu Bilinmeyen Yer Adları	11
SINIFLANDIRMASI YAPILAN YER ADLARI	430

Yer adları incelemelerinde yer adları hem anlam yönünden hem de gramer yapıları bakımından ele alınmaktadır. Bu çalışmada Tunceli ili yer adlarının gramatikal dizini 18 başlık altında incelenmiş olup bu yer adlarının gramer oluşumları da saptanmaya çalışılmıştır. Gramatikal dizin yapılırken özgün bir kategori oluşturulmaya çalışılmıştır. Tunceli ili yerleşim yeri adlarının gramatikal dizin analiz tablosu aşağıdaki şekilde oluşmuştur.

TUNCELİ İLİ YER ADLARININ GRAMATİKAL DİZİN ANALİZİ	SAYI
I. Tek Kelimeden Oluşan Yer Adları	156
A. İsimlerden Oluşanlar	70
1. Özel İsimlerden Oluşan Yer Adları	14
2. Cins (Tür) İsimlerinden Oluşan Yer Adları	10
3. Yabancı Kökenli Yer Adları	5
4. Çokluk Eki Almış Yer Adlar	25
5. Somut İsimlerden Oluşan Yer Adları	10
6. Soyut İsimlerden Oluşan Yer Adları	6
7. İsim Hal Ekleriyle Kurulan Yer Adları	1
B. Türemiş Sözcüklerden Oluşan Yer Adları	86
1. Addan Türemiş Olanlar	71
2. Eylemden Türemiş Olanlar	14
3. İsim-Fiillerle Kurulan Yer Adları	1
II. Birden Fazla Kelimeden Oluşan Yer Adları	207

A. Sözcük Gruplarından Oluşan Yer adları	207
1. Sıfat-Fiillerden Oluşan Yer Adları	22
2. İsim Tamlamasından Oluşan Yer Adları	44
3. Sıfat Tamlamasından Oluşan Yer Adları	127
a. Niteleme Sıfatlarından Oluşanlar	107
b. Belirtme Sıfatlarından Oluşanlar	20
4. Unvan Grubundan Oluşan Yer Adları	7
5. Bileşik Fiil Kökenli Yer Adları	7
III. Cümle Değeri Taşıyan Yer Adları	11
GRAMATİKAL DİZİNİ YAPILAN YER ADLARI TOPLAMI	374

Ülkemizde yer adları incelenmeyen birçok yerleşim birimi vardır. Bu yerleşim yerleri adlarının incelenmesi durumunda o yerlerin tarihi, etnik kökeni, sosyolojik ve antropolojik durumu, dili ve coğrafyası hakkında birçok gizli kalmış gerçek de ortaya çıkmış olacaktır. Bir yerin milli olması, milli bir karakter oluşturması toplumların o yere kimlik olarak verdikleri adlarla mümkündür. Bundan dolayı ülkemizde toponimi çalışmaları artmalı devlet bu çalışmalara her türlü maddi ve manevi desteği sağlamalıdır.

6. HARİTALAR

BU HARİTA İ. KUR. TÜR. ve TÜRKİYE MÜHÜRÜ (ÜÇÜ) TARAFINDAN HAZIRLANMIŞTIR.

7. TÜRKÇE VE İNGİLİZCE ÖZET

ÖZET

TUNCELİ İLİ YER ADLARI

Ülkemizin Doğu Anadolu Bölgesinde yer alan Tunceli'nin yerleşim yerleri adları üzerine yapılan bu lisansüstü çalışma: Kısaltmalar, Ön söz, Giriş, I., II., III. Bölüm, Sonuç ve Kaynakça bölümlerinden oluşmaktadır.

I. Bölümde genel olarak ad bilimini (onomastik), adlandırma, yer adları (toponomi), kavramlarına, bu bilimlerin konuları ve önemine yer verilmiştir. II. Bölümde Tunceli İli Yer Adlarının tasnifine/sınıflandırmasına değinilmiştir. Son bölümde ise Tunceli Yer Adlarının Gramatikal Dizini incelenmiştir. Başka bir ifadeyle “Tunceli İli Yer Adları” adlı bu tezde, yer adları; anlam, yapı ve köken bakımından değerlendirilmiş, bu adların hangi ilişkilerle verildiği ve gramer kategorileri bakımından nasıl oluşturulduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ad Bilimi (Onomastik), Yer Adları (Toponomi), Yer Adlarının İncelenmesi

ABSTRACT

PLACE NAMES OF TUNCELİ PROVINCE

Covering Introduction, Abbreviations, Section 1,2,3, Conclusion and Bibliography, this past graduate study is about location names in Tunceli located in Eastern Region of Turkey.

In the first section generally name of science (onomastic), naming, location names (toponymy) and the importance of these subject are included. The classification of places in Tunceli Province is mentioned in the second section. In the last section: grammatical index of the names which have been given to locations in Tunceli is examined in other words.

Anahtar Kelimeler: name of science (onomasiology), place names (toponymy), examination of place names.

8. KAYNAKÇA

AKSAN, Doğan (1996), **Türkçenin Söz Varlığı**, Engin Yayınevi, Ankara;

_____ (1995), **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, TDK Yayınları- 439, Ankara.

_____ (1982), **Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim**, TDK Yayınları-439, Ankara.

_____ (1983), **Sözcük Türleri**, TDK Yayınları-421, Ankara.

_____ (1973-1974), **Anadolu Yer Adları Üzerine En Yeni Araştırmalar**,

AKBAYIR, Sıdık (2007) **Cümle ve Metin Bilgisi**, Ankara: Pegem A Yayıncılık.

AKTAN Bilal (2009) **Türkiye Türkçesinin Söz Dizimi**, Ankara: Gazi

ALAGÖZ, A.C., (1984), **Türk Yer Adları Üzerine Bazı Düşünceler**, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri Turizm Bakanlığı Millî Folklor Araştırma Dairesi Yay., No:60, Ankara.

ALTAYLI, Seyfettin (1994), **Azerbaycan Türkçesi Sözlüğü II**, İstanbul.

ANDERSON, J. M. (1997). **On The Grammar Of Names**.
<http://www.fb10.unibremen.de/linguistik/dpng/pdf/Anderson2002OnTheGrammarOfNames.pdf> s. 2; 11.04.2013.

Ankara.

ARSLAN, Mustafa (2011). “Beyşehir (Konya) Yer Adları ve Onomastik Bilimine Katkıları”, **Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi** ,337-342, Konya.

BAŞKAN, Özcan (1970), *Türkiye Köy Adları Üzerine Bir Deneme*, **TDAY-Belleten**,

BAYKARA, Tuncer (1988), **Anadolu'nun Tarihi Coğrafyasına Giriş I Anadolu'nun İdari Taksimatı**, Ankara: Türk Kültürünü Araştırma Enstitüsü Yayınları No: 86.

BAYRAKTAR, Nesrin (2010). "Orhun Yazıtlarında Geçen Renk Adlarının Anlam Alanları Üzerine", Orhon Yazıtlarının Bulunuşundan 120 Yıl Sonra Türklük Bilimi ve 21. Yüzyıl konulu 3. Uluslararası Türkiyat Araştırmaları Sempozyumu.

BAYRAKTAR, Nesrin (2013). "Türkçede *Renk Adlarıyla Özel Ad Yapımı* "*Journal Of Language And Linguistic Studies* *Issn: 1305-578X* Journal of Language and Linguistic Studies, 9(2), 95-114.

BURAN, Ahmet (2011), "Türkiye Türkçesi Ağızlarının Tasnifleri Üzerine Bir Değerlendirme *Turkish Studies* - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 6/1 Winter 2011, p. 41-54.

CAFEROĞLU, Ahöet (1966) . "Aydın İli Ağızlarından Örnekler Etnografya Bakımından Özellikleri", *TDAY-Belleten* 1965, Ankara.

CALP, Mehrali (2014), *Kişi Adları Üzerine Dilbilimsel Bir Çalışma (Ağrı İli Örneği)* , *AÜ Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 27-49, Erzurum.

CEMĞLOĞLU Ğsmet (2001) **Dede Korkut Hikâyeleri Üzerinde Söz Dizimi Bakımından Bir İnceleme**, Ankara: TDK

Culler, J. (2000). **Literary theory: a very short introduction**. Oxford University Press.

ÇAĞLIYAN, Ayşe (2013). "Harput Ve Çevresinde Yer İsimlerine Coğrafi Bakış" Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, Elazığ 23-25 Mayıs 2013, P. 1073-1092, Elazığ.

ÇAKAR, Enver (2000). “Halep Sancağında Türkçe Yer Adları”, S.11, OTAM.

ÇELEBİ, Ümmühan (2007): **Sakarya İli Yerleşim Yeri Adları**, Y.Lisans Tezi, Sakarya.

ÇELEBİ, Ümmühan (2008), **Sakarya İli Yerleşim Yerleri Adları**, Sakarya Üniversitesi Sosyal Enstitüsü Yeni Türk Dili Basılmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya.

DELİCE, H. İbrahim (2003) **Türkçe Sözdizimi**, İstanbul Kitabevi, İstanbul.

DELİCE, İbrahim (2012). “**Sözcük Türleri**”, Asitan Kitap, Sivas.

DOĞANAY, H., (1997), **Türkiye Beşeri Coğrafyası**, MEB Yay. No:2982, İstanbul.

DOĞRU, Mecit (1978). ”Köy Adları Anadolu’nun Geçmişi”, **Türk Folklor Araştırmaları Dergisi**, Ankara.

EREN, Hasan (1965), *Türk Yer Adları Sökü*, **TDAY-Belleten**, s.149-153 Ankara.

_____ (1965), *Yer Adlarımızın Dili*, **TDAY-Belleten**, s.155-165 Ankara.

ERGİN, Muharrem (1989) **Türk Dil Bilgisi**, 18. baskı, İstanbul: Bayrak Basım, Yayım, Tanıtım.

ERKUL Rasih (2007) *Cümle ve Metin Bilgisi*, Ankara: Anı Yayıncılık.

ERNÇ, Sırrı (1989). “Güneydou Avrupa’da Türkçe Ekzonimler”. **Ü Deniz Bilimleri Ve Corafya Enstitüsü Bülten** (6).

ERÖZ, Mehmet (1984), *Sosyolojik Yönden Türk Yer Adları*, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, KBY, Ankara.

ERÖZ, Mehmet (1984), *Sosyolojik Yönden Yer Adları*, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, KBY, Ankara.

- ERTANE BAYDAR, Arzu Sema; BAYDAR, Turgut (2001) Türkiye Türkçesinde Kelime Grupları, *AÜ Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 16, 27-46.
- GÜLENSOY, Tuncer (1984), *Elazığ, Bingöl ve Tunceli İlleri Yer Adlarına Bir Bakış*, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, KBY, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer (1995), Türkçe Yer Adları Kılavuzu, TDK, Ankara.
- GÜLENSOY, Tuncer (1999), *Türk Kişi Adlarının Dil Ve Tarih Açısından Önemi*, Türk Dili, S:565, Ocak, S.3-8, Ankara.
- GÜNDÜZ, Ahmet (2008). “1526 Tarihli Tahrir Defterine Göre Antakya Ve Çevresindeki Türkçe Yer Adları Hakkında Bir Değerlendirme” *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* Cilt/Volume: 5 Sayı/Issue: 9, 140-160.
- HABİBLİ, R.,(2011). Ad Bilimsel Birimler ve Sosyal Etmenler. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. 28: 33-38.
- HATİPOĞLU, Vecihe (1964) Kelime Grupları ve Kuralları, *TDAYBelleten* 1963, 203-244.
- KAHRAMAN, Tahir (2005) *Çağdaş Türkiye Türkçesi Dilbilgisi*, 3. baskı, Ankara: Kendi yayını
- KARABORAN, H.H., (1984). “Türkiye’de Mevki Adları Üzerine Bir Araştırma”, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, Ankara.
- KARAÇETİN, Habib: *Antik Çağda Anadolu da Tarihi Yer Adları*, Türk Yer Adları Sempozyumu Bildirileri, KBY, Ankara, 1984.
- KARAHAN, Leyla (1999) *Türkçede Söz Dizimi*, 6. baskı, Ankara: Akçağ Yayınları.
- KOÇ, Nurettin (2001) Kelime Grubu Üzerine, *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 598, 491-497.

- KURGUN, Levent, **Denizli İli Yer Adları**, Doktora Tezi, Pamukkale Üniv. Denizli 2002.
- KURT, Yılmaz (1994). “Osmanlı Tahrir Defterlerinin Onomastik Değerlendirilmesine Uygulanacak Metod”, Milletler Arası Osmanlı Tahrir Defteri Sempozyumu, Ergelen, Almanya.
- LOUIS, Robert (1980). “Eskiçağ Anadolusunda Yer Adları”, *Ege Üni. Sos. Bil. Fak. Dergisi*, İzmir.
- ÖZKAN, Mustafa, SEVİNÇLİ, Veysi (2008). “**Türkiye Türkçesi Söz Dizimi**”, 3F Yayınevi, İstanbul.
- ÖZKAN, Selim Hilmi (2012), *XVI. Yüzyıl Kayıtlarına Göre Alâiye (Alanya) Sancağında Yer Adları Üzerine Bir inceleme*, **International Journal of Social Science Volume 5 Issue 3**, p. 169-182.
- PLATON: “ **Dialoglar, I.Cilt, Çeviri. Teoman Aktürel**”, Remzi Kitapevi, İstanbul, 1998.
- PORZIG, Walter, **Dil Denen Mucize**, I. Cilt, çev. Prof. Dr. Vural Ülkü, K.B.Y, Ankara, 1985.
- SAKAOĞLU, Saim (2000), **Türk Ad Bilim I Giriş**, TDK Yayınları, Ankara.
- SARITAŞ, S. (2009), *Balıkesir Üniversitesi Öğrencilerinin Günümüzdeki Adlar Ve Ad Verme Hakkındaki Görüşleri*, Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(21), 422-433, Balıkesir.
- SERTKAYA, Osman Fikri (2012), *Etimoloji Nedir - Ne Değildir Ve İsimden İsim Yapan +Ay /+Ey Eki Üzerine*, **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türkoloji Dergisi** 19, 1 (2012) 43-72, Ankara.

SEZEN, Tahir (2006): **Osmanlı Yer Adları (Alfabetik Sırayla)**, T.C. Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayın Nu:21, Ankara.

STEWART, George R. (1975), **Names On The Globe**, New York, Oxford University.

ŞAHİN, İbrahim (2013), *Türkiye Yeradbiliminde Terim Ve Tür Sınıflandırması Sorunları*, **Avrasya Terim Dergisi**, 46-58.

ŞAHİN, İbrahim (2015), **Adbilim**, Pegem Akademi Yayınları, Ankara.

ŞENEL, Mustafa (2013), **Elazığ İli Yer Adları Üzerine Bir İnceleme**, Manas Yay., Elazığ.

ŞİMŞEK, Rasim (1987) **Örneklerle Türkçe Sözdizimi**, Trabzon: Kuzey Gazetecilik, Matbaacılık.

TBMM İçişleri Bakanlığı İller İdaresi Genel Müdürlüğü, (1968), **Köylerimiz**, Ankara Başbakanlık Basımevi, Ankara.

TBMM İÇİŞLERİ BAKANLIĞI, (1982). **Köylerimiz 1981**. İçişleri Bakanlığı Yay. No: 327, Seri: 3, Sayı:2, Ankara.

TUAN, Y. F. (2005) “Mekân ve Yer: Humanist Perspektif”, 20. Yüzyılda Amerikan Coğrafyasının Gelişimi, İçinde Yılmaz Arı (Editör): 119–134, Çizgi Kitabevi, Konya.

TUNÇEL, Harun (2000), *Türkiye’de İsmi Değiştirilmiş Köyler*, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt 10, sayı 2, 23-34, Elazığ.

Türkçe Sözlük, TDK Yay., C. I, Ankara 1998.

VARDAR, Berke (1982). **Dilbilimin Temel Kuram ve İlkeleri**, TDK Yayınları, Ankara.

YAŞAR, Funda, Okan (2010). “Ayvacık, Bayramiç, Çan, Ezine ve Yenice (Çanakkale İli) İlçelerinde Köy Adlarının Kaynakları”, ***Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Volume 3 / 11 Spring, 599-611.***

YAVUZ, Serdar, ŞENEL, Mustafa (2013), *Yer Adları Terimleri Sözlüğü, Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 8/8 Summer, 2239-2254, Ankara.

YILDIRIM, Mehmet (2006), **Uşak İli Ve İlçeleri Yerleşim Yeri Adları (Orun)’ Nın Yapı Ve Köken Bakımından İncelenmesi**, Yüksek Lisans Tezi, Uşak.

YİĞİT, İlker, SALAN, Musa (2013). “XVI. Yüzyıl Çerkeş Kazası Köylerinin Lokalizasyonu Ve Toponimik Analizi”, ***Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*** Volume 8/6 Spring, P.826-852, Ankara.